NEMZETI

NŐNEVELÉS

KIADJA

AZ ERZSÉBET-NŐISKOLA TANÁRI TESTÜLETE.

SZERKESZTI

SEBESTYÉNNÉ STETINA ILONA.

Kezeit csókolják
Szilágyi Jolán
Prém Margit.

XXIII. ÉVFOLYAM. 1902. VII—VIII. FÜZET.

Szeptember—Október.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

TARTALOM.

		Lap
I.	Wlassics a népoktatásért. S. I.	241—243
II.	A magyar leányiskolák reformja. Schmidt Gizella	244—251
III.	Keleti Gusztáv. (Arczképpel.) Szigethy Karolina	252—255
IV.	Olvassuk az «Ember Tragédiáját». Berta Ilona	256—264
V.	A kivándorlás és a nők. Geőcze Sarolta	265—277
VI.	Irtsuk a babonát. Özv. Személy Kálmánné	278—289
VII.	Tű, ecset és fodorvászon. Póznan Jolán	290—597
VIII.	Iskolai értesítők. S. I.	298—304
IX.	**Nőnevelési szemle.** Wlassics legújabb alkotása. — Az Erzsébet-Nőiskola tisztelgése a miniszternél. — A budapesti állami felsőbb leányiskola új igazgatója. — Szuppán Vilmos búcsúja. — Az áll. felsőbb leányiskolák min. biztosa. — A budapesti leányegyesület. — A Bp. L. E. otthona. — Fontos rendelet a népoktatás tárgyában. — Az ifjúsági könyvtárakat intéző bizottság. — A leány-ismétlőiskolák tanítói. — Vörösné emléke. — Huszár-Ujlaki-féle festő-iskola. — Uj szabászati iskola leányok számára	305—318
X.	**Irodalom.** Szitnyai Elek, «Lélektan és neveléstan», felsőbb leányiskolák számára. S. J.	319—320

☞ *Tisztelettel kérjük folyóiratunk t. előfizetőit s* ***az iskolákat és egyesületeket,*** *melyek folyóiratunkat járatják, hogy az előfizetési pénzeket* ***egyenesen kiadóhivatalunkba (István-út, Erzsébet Nőiskola.)*** *sziveskedjenek küldeni. A közvetve beküldés által az úgy is csekély előfizetési díj jelentékenyen megkevesbedik. Reklamációkat* ***díjtalanul*** *csak a füzet megjelenését követő hónapban teljesítünk. A folyóirat régi évfolyamai tetemesen leszállított áron kaphatók a kiadóhivatalban.*

A *„Nemzeti Nőnevelés“* megjelen (az iskolai nagy szünet idejét kivéve) havonként három nyomott ívnyi terjedelemben.

Előfizetési díj: egész évre 4 kor.

Csak egész évre nyitunk előfizetést; de az előfizetési összeg két részletben való lefizetését is elfogadjuk.

Az előfizetési pénzek a *„Nemzeti Nőnevelés“* címe alatt a VI. ker. állami polg. iskolai tanítónőképző intézetbe (István-út); a folyóirat szellemi részét illető közlemények Sebestyénné Stetina Ilona szerkesztőhöz (VI. ker., Bulyovszky-utcza 28. sz.) küldendők.

NEMZETI NŐNEVELÉS.

XXIII. ÉVFOLYAM. 1902. SZEPT.–OKTÓBER. VII–VIII. FÜZET.

WLASSICS A NÉPOKTATÁSÉRT.

Hét év előtt, 1895 január 15-én nevezte ki a magyar király Wlassics Gyulát vall.- és közoktatásügyi miniszterré. E rövid hét év óta óriási a fejlődés, a haladás közoktatásügyünk minden ágazatában. Mindenütt a nagy és maradandó alkotások egész sorát találjuk, melyek Wlassics erős nemzeti érzésének, államférfiui bölcseségének és merész elhatározásának, erélyességének tanuságai.

Wlassics neve ma már valóságos programm, mely a szabadelvüséget és magyarságot, az egységes, fokozatos és mindenoldalú fejlődést, a komoly, tervszerű és szakadatlan munkát jelenti.

Nem szándékunk ez alkalommal a hét év történetét vázolni. Gyenge tollunk egy rövid czikkecske keretében a feladattal meg nem birkózhatnék: a történetirás komoly és nagy kötelessége marad ez. Itt egyszerűen rá akarunk mutatni azon újabb alkotásokra, melyek egymaguk is elégségesek volnának arra, hogy a nemzet örök háláját és tiszteletét Wlassicsnak biztosítsák.

Egy csomó rendelet fekszik előttünk. A népoktatás javát, a magyarság megerősítését, az erkölcsi nevelés tökéletesítését czélozza valamennyi; nagyjelentőségűek egyenként is, és együttességükben pedig a magyar nemzeti kultura megszilárdítására szolgáló hatalmas építmények.

Legfontosabb talán valamennyi között a magyar nyelv kötelező tanítása tárgyában valamennyi kir. tanfelügyelő-

ségnek, egyházmegyei főhatóságnak és közigazgatási bizottságnak 1902. év julius havában 30,332. sz. alatt kiadott rendelet. *Csupán* a magyar nyelv kötelező tanítását elrendelő 1879. évi XVIII. törvényczikk végrehajtását sürgeti. De erélyes és nemzeti érzéstől áthatott hangja már is viszhangot keltett hazafias főpapjaink szivében, s tanfelügyelőink ellenőrzését és iskolafentartó hatóságaink intézkedéseit foganatosabbá tette, határozottabb irányba terelte. Nagy jelentősége van a rendeletnek annyiban is, hogy nem csak szó az, hanem tett is; megszabja az intézkedések körét s megadja a tanfelügyelőknek a végrehajtás lehetőségét, biztosítván az esetleg kevésnek bizonyuló úti átalányok növelését. Nem a nemzetiségek ellenkezése, a magyarság közönye az, mi a magyar nyelv terjedésének leginkább gátat vet. Ezt a közönyt leküzdeni, kötelességeink tudatát bennünk magyarokban felébreszteni van e rendelet hivatva, s hatása a magyarság ügyére nézve kiszámíthatatlan.

Az ugyanazon czimekhez intézett s 1902. évi 38,966 szám alatt kelt rendeletében a miniszter a hat évfolyamú népoktatást kivánja biztosítani. A tanfelügyelőknek szigorúan meghagyja, hogy az állami vagy államilag segélyzett községi vagy felekezeti iskolákban a teljes hat osztályú népiskola kifejlesztését eszközöljék, s gazdasági ismétlő iskolák felállításáról gondoskodjanak.

A közigazgatási bizottságokat és egyházi hatóságokat a törvény értelmében határozottan figyelmezteti a népiskolák hat osztályúvá való kibővítésének és ismétlő iskolákkal való kiegészítésének kötelezettségére.

Emez intézkedéseinek biztosítása és a népoktatás tagozatának szerves kapcsolása tárgyában valamennyi királyi tanfelügyelőségnek és tanfelügyelőségi kirendeltségnek 1902. évi 59,667 sz a. külön rendeletet bocsát ki, melyben a tanév

megnyilta alkalmával figyelmezteti a tanfelügyelőket iskolalátogatásaik alkalmával követendő eljárásukra. E nagy fontosságú rendeletet, mely a többinek mintegy foglalatja, lapunk más helyén, egész terjedelmében közöljük.

Ha hozzá teszszük, hogy az iskolából kilépett ifjuságra az 1902. évi 11,015 szám alatt kelt rendeletével életre keltett «ifjusági egyesületek» által törekszik hatni, s hogy e hatást az 1902. évi 1158 eln. szám alatt kelt rendeletével a «Népiskolai ifjusági könyvtárak» szervezése által teszi teljesebbé, úgy előttünk áll annak a hatalmas, egységes alkotásnak a váza, melylyel Wlassics a magyar nép nevelését, a magyarság fejlődését hosszú időre biztosította. Adjon az ég sikert ez intézkedések nyomába, hogy a magyar nemzet és maga Wlassics gyönyörrel szemlélhesse e nemes munkásság eredményeit, mely a nemzetnek a megerősödést, *a jövőt*, Wlassicsnak a nemzet elismerését és hálaját szerzi meg. *S. J.*

A MAGYAR LEÁNYISKOLÁK REFORMJA.

A mai társadalom socialis bajainak legigazibb és leghatható-sabb egyik orvosa és orvossága: az iskola. Nincs állam oly gazdag, mely a szükségmunkákkal több embernek tudná biztositani lét-fentartását; nincs társadalom, mely a legbőkezűbb adományokkal enyhíthetné a minden oldalról kiáltó nyomort.

Egy, csak egy tényező, egyetlen igazi segítő eszköz áll az emberiség, az egyes államok szolgálatában, melylyel a socialis bajokon legkönnyebben segíthetnénk, minden éhezőnek a legbiztosabban, a legmaradandóbban nyujthatnánk kenyeret, minden ember lelkében egyaránt ápolhatnánk, fejleszthetnénk a hitet, a becsületet, a kölcsönös szeretetet s munkakedvet s ez egyetlen csodaszer megint csak — a helyes, praktikus, emberies oktatás és nevelés.

Ebben rejlik az iskolák nemzetfentartó ereje. Ebben összpontosul a tanító-nevelő munkájának eredménye és magasztos czélja. Ezért kellene nagyobb gonddal, körültekintéssel, előrelátással, a viszonyok kellő ismerésével és helyes megitélésével reformálni az iskolákban a tanitás és nevelés ügyét mindenütt, de nálunk is.

Napjaink pædagóg-politikusait is e tudat hathatta, hathatja át akkor, mikor a sokáig hasztalan remélt, sürgetett s végre égető szükséggé vált tanterv-reviziók kérdését felvetették, tárgyalják.

Felületes szemlélő e revizionális előmunkálatok láttára felkaczag és fontoskodásnak minősíti, hogy olyan nagy dolgot csinál abból a tanítóság, hogy hány óráig üljön az a gyermek hetenkint az iskolában; miből, mennyit és melyik osztályban, milyen szellemben megirt könyvek alapján tanuljon, etc.

A ki azonban nem pusztán kenyérkeresetből, de igaz lelkesedéstől áthatottan foglalkozik tanítványaival; a ki tudja azt, minő fontos a tanítás sikerére az észszerű, helyes tanterv, a jól megirott tankönyv, a munka-erők okos beosztása, [sőt még olyan csekélységnek tetsző dolog is, mint a tanórarend czélszerű megállapítása; a ki tisztában van a czéllal, melyet szolgál, az eszközökkel, melyek rendelkezésére állanak s ismeri a gyermek testi és szellemi erőit a fejlődés egyes stádiumában: annak a lelkébe e reformtörekvések, és alapvető munkálatok láttára önkéntelenül belopódzik végre a remény sugara, hogy derül még szebb nap a magyar nevelés ügyére is. Verőfényes, boldog időszak, a mikor tisztán áll majd mindegyikünk előtt az a szent czél, erős lesz mindegyikünk lelkében a tudat, hogy Magyarországon, magyar gyermekeket, magyar tanítók tanítanak.

Egy czélja lesz csak iskoláinknak, az, hogy *magyar szellemben a gyakorlati életre neveljen és tanítson a tanulók túlterhelése nélkül.* Gyökeres reformok nélkül ezt persze el nem érhetjük. S avval sem, ha csak felületesen foltozgatjuk a régi tanterv 20—30 éven át elnyütt foszlányait. Bátran elhihetjük, hogy a megváltozott idők és viszonyok rövid időn át ujabb és ujabb hasonló munkálatokat fognak szükségessé tenni.

Belátták ezt a fiú-iskoláknál már eddig is. Elérkezik majd ez az idő a közel jövőben, reméljük, nálunk leányiskoláinkban is, mikor a *mai* viszonyokkal számot vetve fogják keresztülvinni azt, a mi az egyénre, a társadalomra és a nemzetre egyaránt üdvös lesz.

A fiúknál ily gyökeres reformszámba megy a középiskolák egységesitésére való törekvés. Ott rájöttek már arra, hogy nevetséges dolog a 10 éves gyermeknél már a fölött dönteni, hogy a gymnásiumba vagy reáliskolába való-e? A reáliák vagy a humánoriák iránt van-e több érzéke, hajlama, tehetsége? — Egyenlő alapvető munkát végeznének a középiskolák négy alsó osztályában, hogy akár erre, akár arra a pályára könnyebben léphessen a fiú 14—15 éves korában, a mikor már tényleg beszélhetünk arról, hogy mi iránt érez nagyobb hajlandóságot, melyik pályára rendelkezik több arravalósággal.

Csakhogy az a bökkenő megint a dologban, hogy a mit a fiúk iskoláztatásában ilyen üdvösnek ismerhetünk el, attól éppen olyan alaposan félhetünk, ha az uj polgári leányiskolai tanterv-javaslatot áttanulmányozzuk. Ebben akár Szuppán Vilmos felsőbb leányisk. igazgató úr általános indokolását, akár Kramer kis-martoni polg. iskolai igazgató úr részletes tantervjavaslatát tanulmányozzuk, egyaránt kétségbeesve érezzük annak a nyomasztó hatását, hogy leányiskoláink közül is a középiskolákat ilyen *egységes* mederbe akarják terelni. S e rém nemcsak azért kisért, ijeszt, bennünket, mert erősen kiérezhető, hogy a polg. leányisk. tananyaga úgy osztassék be, hogy a felsőbb leányiskola kényelmesen vehessen fel évenkint a polgári iskolai végzett növendékei közül 1—2 %-ot az V. osztályába. Éppen ilyen elhibázottnak tartanók azt is, ha fordítva, a polg. iskolák szolgálatába akarnák a felsőbb leányiskolákat hajtani.

Hiszen a ki tisztában van a két iskola tulajdonképeni czéljával, az úgyis tudja, hogy két iskola csakis főczéljában egyezik meg, a maga individualitásában lényegesen eltér egyik a másiktól. Közös főczéljuk t. i. a magyar nőnevelés szolgálata. Egyéni létjogosultságukat azonban az adja meg,hogy a felsőbb leányiskala *a nagyvilág* a polgári iskola az *élet* számára nevel.

Látszólag ugyan paradoxom ez, de ha mélyebben betekintünk a dolog lényegébe, feltétlenül az eredményre juthatunk.

Hiszen ha valami különbség van e két iskola között, az nem abban áll, hogy ott hat, itt négy évig tanulhatnak leányaink. A bennük működő tantestületi tagok képzettsége, kvalifikatiója, munkakedve és ambitiója is feltétlenül ugyanaz. A lényeges eltérést magában a növendékek anyagi viszonyaiban és életczéljukban találjuk csak meg.

A felsőbb leányisk. növendékei a vagyonosabb osztály gyermekeiből kerülnek ki. Szegényebb földi javakkal rendelkező ember csak akkor adja ide a lányát, ha az atya társadalmi állása kivánja meg szinte azt, hogy gyermeke olyan társadalmi allürökkel rendelkezzék, melyre feltétlenül szüksége van, ha a társadalom felsőbb régióiban születése vagy vagyona révén a részére kijelölt helyet be akarja tölteni.

Polgári származású és közepes vagyonnal rendelkező család leányát csak azért adja oda, mert nem tudja, hogy mit csináljon otthon a polgári iskolából kikerült 14 éves leánynyal. A költséget, a mibe e jóval költségesebb iskola kerül, azt csak megfizeti valahogy. De nem számol azzal, hogy minő hatással lesz lányára annak az elökelőbbnek látszó iskolának légköre. A mit a többi, előkelő, gazdag lány ott tesz, mond, azt ő mind utánozni óhajtja majd. Az iskolában csak elérhető ez valahogyan, az életben azonban nem. S ennek az eredménye aztán az, hogy szivükben egész életükön át az elégedetlenség férge rág. Megvetik, lenézik szerényebb körülményeket eláruló családi tűzhelyüket; akárhányszor fitymálják egyszerü, de becsületes kis körüket is.

Eleinte terhére lesznek titokban érzett és elfojtott elégedetlenkedésükkel önmaguknak, később áldás helyett átokká lesznek saját családjuknak is.

A ki ez iskolákban tanított évek során át, mint magam is tehettem, elégszer tapasztaltam ezt. S azok közül, a kik ma is ott működnek, elég gyakran konstatálják ma is ugyanezt.

Nemcsak az iskolának, de legfőkép magának a gyermeknek tennénk jót tehát azzal, ha olyan iskoláról gondoskodnánk, a hol nemcsak szellemi — mert ebben persze különbség nincs — de a szülőkjelenlegi és a tanulók jövendőbeli, kilátásba helyezhető sorsuk és anyagi viszonyaikhoz mérten is tanítanánk és nevelnénk őket.

Ezért lenne itt az ideje annak, hogy felállítanák a polgári iskolák V. és VI., mondjuk fakultativ osztályát. Módot nyujtanánk itt e fokon nekik már arra, hogy a nő tulajdonképeni hivatása betöltésére tegyük majdan alkalmassá, képessé őket. A négy alsóbb osztályban nyert, testi és lelki erejükhöz mérten kiszabott elméleti ismeretek kibővítésére itt is adnánk időt naponkint egy, legfeljebb két elméleti órán át. Legtöbb idejüket azonban tisztán praktikus czélok szolgálatára rendelnők.

A jövendőbeli házi asszonyok és anyák itt nyerhetnének észszerü és csak a lényeget magában foglaló ismereteket a nevelés tudomány és lélektan, a test- és egészségtan, művelödés történet, a magyarujabb irodalmi termékek és a hazai történet köréből.

Gyakorlati ügyességre itt tennének szert a festés és rajzórákon a különféle anyagokkal való bánásmódok elsajátítása révén. Papir, selyem, atlasz, bársony, fafestés, égetés etc. mind megannyi, esetleg kenyeret adó ügyességeket itt sajátithatnának el.

Ezen a két éven át heti 10—12 órán e fokon tanulnák meg a foltozást, a fehérnemű- és ruhavarrás titkait, a kalap- és virág készítést stb. Szóval csupa olyan dolgot, melynek több hasznát látná majd az életben saját otthonában ő is, meg a családja is, mint annak a sok mindenféle tudományos dolognak, melyből annyi feleslegessel tömjük meg ma még szegény fejüket.

Igy készíthetnők elő őket az élet jövő küzdelmeire. Igy kedveltethetnők meg velük a praktikus munkát is, mely nemcsak sok anyagi áldozattól kimélné meg a családfentartót, de élvezettel foglalkoztatja a munkában gyönyörüséget találó fiatal nőt is, a mi mindezeknél a legfontosabb: elvonja őt a semmittevés, a lustaság minden rosszra vezető kisértésétől.

Ennyi anyagi és erkölcsi eredmény kilátása mellett bizony megérdemelné a polg, isk. a kiegészítő kibővitést, hova a felnőtt, fiatal 14—16 éves leánygyermekeket minden aggodalom nélkül küldhetnék és küldenék praktikusan gondolkozó, de e mellett gyermeküket féltő s aggódó szeretettel körülölelő, polgári szülők is.

S a milyen szükséges lenne a polg. iskolákban az V. és VI. osztály felállítása, különösen az ország fővárosában, de hazánk nagyobb vidéki városaiban is, éppen olyan társadalmi kényszerből származó szükséget enyhítene az elemi leányiskolák VII. és VIII. osztályának a megteremtése is. Belátta ezt már Budapest székesfőv. tanügyi tanácsnoka, Bárczy István úr is, a kinek életrevaló reformeszméi és törekvései, ha testet öltenek, úgy eleje vétetik majd a szellemi proletáriátus túltengéseinek, ijesztő számban való megnövekedésének, gyarapodásának is a magyar nőnevelés terén.

Akkor talán nem fogja minden munkás vagy napszámos leánygyermekét a polgári leányiskolába adni azzal a czéllal, hogy «legalább tanítónő» lehessen belőle. Minden intelligenczia hijján nem fog felkerülni a polgárí iskolákba sem boldog-boldogtalan. Helye ott tulajdonképen úgyis csak a középosztályhoz tartozó,

tehát születésüknél fogva már bizonyos mértékű intelligenciával biró gyermekeknek van. E mellett persze nyitva kell hagynunk az utat ide még azoknak az akár egészen földhöz ragadt szegény, koldús gyermekeknek is, a kiket szorgalmuk és az elemi iskola négy osztályán át tanusított tehetségük tesz érdemessé a továbbképzésre. Ezzel tartozunk önmagunknak, az emberi méltóságnak, de a hazának is.

A mai életviszonyainknak megfelelőleg tehát már azért kellene a leányiskolákat — a képezdéktől és szakiskoláktól eltekintve — *három nagy csoportra* osztani:

Állítanánk fel olyan elemi iskolákat, hol 6—10, sőt 14 évig járhatnának a szegény, munkásnép közepes vagy gyengébb tehetségü és szorgalmú gyermekei is.

A IV. elemi isk. osztályból juthassanak fel az akár egészen földhöz ragadt szegény, de *csak* tehetséges és szorgalmas leánygyermekek a polg. isk. I. osztályába.

A polgári iskola meg álljon ne csak az eddigi négy osztályból, hanem bővüljön ki egy fakultativ V. és VI. osztálylyal. Ezt olyan jobb módú polgári sorban élő, középosztályhoz tartozó szülők gyermekei látogathatnák, kik a legnagyobb, legigazibb pályára: a család-alapítás, illetőleg a családi tűzhely igazi boldogitására akarják képessé tenni leányaikat.

A felsőbb leányiskola megmaradhat igy annak, a mi eddig is volt: gazdag vagy nagyon előkelő állású emberek gyermekeit képző iskolának, mely e mellett lehetővé teszi azt is, hogy tanitványai akár a képezdékben, akár az egyetemeken képezhessék tovább magukat maguk, családjuk, a társadalom és a magyar nemzet diszére és számára.

A mai társadalom socziális bajainak orvoslásában igy segédkezhetnék az iskola is a nélkül, hogy a tehetségeket elnyomná, de a mellett méltányos maradhatna emberies, de egyéni szempontból is. Igy jegeczesedhetnék lassankint ki a *mai* élet és társadalmi viszonyoknak megfelelőleg a magyar nőnevelés e hármas iskolájában — az egységre való törekvés is. Legideálisabb czélja közös lenne; mert igy mind a háromnak főczélja lenne: a

tanulók boldogságának, nyugodt biztos életének megalapítása lehetőleg tisztán magyar nemzeti alapon.

S miután e 3 iskola csak főczéljában közös, de eszközeiben s a rendelkezésére álló módokban és anyagban oly lényeges eltérést mutat fel: feltétlenül létkérdés mindegyiknél annak a ténynek az elismerése, hogy *saját* individualisabb czélja elérésében meg ne köthesse az «egyöntetűség, egységre való törekvés» féke. Fejlődjék mindegyik a maga útján járva. Feleljen meg mindegyik különleges czéljának, hogy igy tulajdonképen elkülönítve bár, de mégis együttesen mozdíthassák elő a magyar nemz. nőnevelés magasztos és nemzetgazdászati szempontból is fontos ügyét.

Az egységet, az egyenlőséget ne másban keressük; de találjuk meg abban a közös törekvésben, hogy egyenlő buzgalommal dolgozzunk, egyenlő kitartással küzdjünk, egyenlő erélylyel és szeretettel bánjunk tanítványainkkal s egyenlő mértékkel mérjünk tudást, arravalóságot, tehetséget és szorgalmat.

Ilyen szellemben és e czél szolgálatába szegődve hozta meg már az Orsz. polg. isk. egyesület budapesti köre 1902 május 31-én tartott gyűlésén a következő határozatokat akkor, mikor a dolog lényegére, illetőleg a küszöbön álló polg. leányiskolai tantervrevizió főelveire vonatkozólag a következő pontokban állapodott meg:

1. Kimondták, hogy a polg. leányiskola kibővítését, illetőleg tovább fejlesztését (bármely megfelelő elnevezés: V. és VI. osztály, vagy mert ez csak novelláris úton lehetne elérhető, akár továbbképző- vagy szaktanfolyam czíme alatt is) *szükségesnek tartja a nemzetiesebb és gyakorlatibb nevelés czéljából.*

2. Megállapodtak az általános vitáknál abban, hogy a tantervrevizió a *heti óraszámok emelése nélkül* vitessék keresztül.

3. Feltétlenül kívánatosnak tartják, hogy az egyes tárgyak beosztásánál első sorban a nemzeties, 2. a gyakorlati és 3. az egészségtani szempont, illetőleg követelmények figyelemre méltatásával hajtassék végre a revizió.

S a budapesti kör e hármas kívánsága visszhangra talált az Orsz. polg. isk. tan. egyesület ez idei brassói közgyűlésén is, mely

közgyűlés úgy egész lefolyásában, mint kifejtett munkásságában megérdemli, hogy arról esetleg legközelebb külön, kimerítően számolhassunk be.

Azok, kik részt vettek e gyülésen, azzal az érzéssel és megnyugtató tudattal hallgathatták végig a gyülés szónokait, sőt még a felköszöntők hosszú sorát is, hogy a míg ennyi melegen érző szív és idealisan, de e mellett józan gyakorlatiasságtól áthatott, gondolkodó fő tanítja és neveli hazánk ifjúságát, leányait és fiait, addig bízhatunk nagy költőnk jós szavában, mert:

«Élni, hogy ha nem fajulva tengés,
Olcsó időnek hasztalan sora.
De vérben, érben vidám kerengés —
Egy szebb jövendő biztos záloga!»

Budapest. *Schmidt Gizella.*

KELETY GUSZTÁV.

1834—1902.

Kelety Gusztávot, a jeles művészt, a rajztanár-képzőintézet kiváló igazgatóját, mi is gyászoljuk, mi is siratjuk. Siratjuk mint az izlés és műszeretet fejlesztésének úttörőjét, mint a női munkakör kiterjesztésének őszinte szivű támogatóját, mint folyóiratunk egykori munkatársát s mindvégig igaz barátját és pártfogóját.

Az első magyar intézetet, mely rajztanítók s később rajztanítónők képzésével foglalkozott, az ő tevékenysége alapította meg, fejlesztette és felvirágoztatta, mindig nagyobb és nagyobb tért engedve ott a nők képzésének, kiknek munkáját elfogulatlan elismeréssel és buzdítással jutalmazta. A művészet szeretete és a műizlés fejlesztésének komoly szándéka vezette, mikor folyóiratunkban a munkatanítónők képzése érdekében szavát felemelte, s midőn azok képzésére tettleg is befolyt a tanerők és tanítási anyaguk megválasztása alkalmával. A művészet szeretete vezette őt minden cselekedetében, ez tartotta fenn az élet megpróbáltatásai között, hosszú és súlyos betegsége idején, megőrizvén kedélye frisseségét és melegét mindaddig, míg a remegő kézből kihullott az ecset, kihullott a toll.

Életrajzi adatait a «V. U.» után a következőkben foglalhatjuk össze:

«Kelety Gusztáv 1834-ben született Pozsonyban. Atyja, a drezdai eredetű Klette Ferdinánd, József nádor gyermekeinek volt rajztanítója. Fiait magyaroknak nevelte, s mind két fia: Károly, a már régebben elhunyt statisztikus, és Gusztáv, a magyar közélet jelesei közt foglaltak helyet. Gusztáv is befejezte jogi tanulmányait s csak azután követte hajlamait, melyek a festészethez von-

zották. Jogi tanulmányait 1855-ben Bécsben folytatta, egyszersmind szorgalmas látogatója volt az akkor oly hires Rahl Károly műtermének. Ekkor történt, hogy a nagyemlékű báró Eötvös József

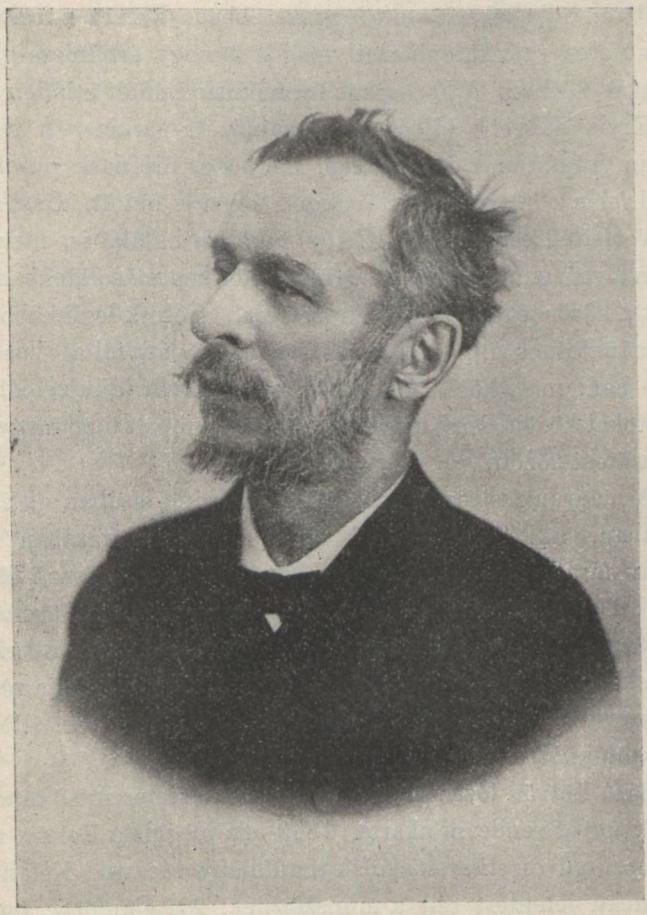

KELETY GUSZTÁV.

nevelőt keresvén egyetlen fia (az Akadémia mostani tudós elnöke) mellé, Pauler Tivadar, a későbbi miniszter, Kelety Gusztávot ajánlotta. Örömmel fogadta ezt az állást a fiatal ember, ki a nagyműveltségű család körében szellemben, ismeretekben egyre fejlő-

dött, művészi hajlamai is újabb táplálékot nyertek. Talán e körülmény is döntőleg hatott rá, hogy egész tehetségét a festészetnek szentelje. Münchenbe ment a legelső mesterekhez. Nemsokára mint kitünő rajzoló tünt fel. Mint festőt, a természet érdekelte legjobban, tájképeket festett legszivesebben. Ezeket a formaszépség, a biztos rajz különbözteti meg s a nagy értelmesség, mely előadását jellemzi. A klasszikus formáknak hódolt minden művében. Egyik legszebb tájképe, «A száműzött parkja». A Nemzeti Múzeum képtárának dísze e kép, mely egy úri park pusztulását tünteti fel s a maga idején tárgyánál fogva is hatott. Gazdag tájképi részlettel festette meg «Zrinyi a költő» halálát is, mely képe szintén a múzeum tulajdona. Mind a két kép másolatokban is elterjedt a közönség közt. Illusztrációival, melyek leginkább hazai tájakat tüntetnek föl, a hatvanas években lépett föl a «Vasárnapi Ujság»-ban, mely költői felfogású, szépen kivitt tájrajzaiból egész sorozatokat közölt. Mint művészeti iró is szerepelt több magyar lap munkatársai között.

A magyar festészeti mozgalmak megindításában és életben tartásában, a képzőművészeti társulat megalakításában Keleti Gusztáv fáradhatatlanúl buzgólkodott. A képzőművészeti társulat 1874-ben a Műcsarnok épitésekor igazgatójának választotta, s mikor tanári, illetve igazgatói elfoglaltsága miatt lemondott ez állásáról, akkor is a választmány egyik legtevékenyebb tagja maradt, és sokszor rábirták, hogy rövidebb-hosszabb időre ismét elfoglalja az igazgatói helyet.

Báró Eötvös József miniszter, midőn a festészet és rajz tanításának ügyét rendezni akarta, 1869-ben megbizta Keletyt a külföldi képzőművészeti szakiskolák tanúlmányozásával. Keleti erről nagyérdekű jelentést tett a miniszternek. Azt ajánlotta, hogy az ízlés, műszeretet fejlesztése legyen az első feladat, s ezt rajztanárok képzésével legjobban elérhetjük. A festészeti iskolák és akadémiák felállítása maradjon későbbre. A rajztanításnál fölmerülő tehetségek ösztöndíjjal képezhetik magokat tovább. A miniszter 1870-ben meg is bizta Keletyt a mintarajziskola és rajztanárképző intézet megalakításával s a szakiskolának egyszersmind igazgató-

jává is kinevezte. Ez időtől kezdve Kelety már kevesebbet festett, egész tevékenységét az intézet szellemi vezetésére és adminisztrálására fordította. Képeivel már ritkábban találkozunk a Műcsarnokban, de ha megjelent, mindig teljes erejében láthattuk a művészt. Utolsó illusztrációit az «Osztrák-Magyar Monarchia Irásban és Képben» című vállalat magyar részének készítette. E nagy vállalat művészi bizottságának elnöke is volt. Működéseért több kitűntetés érte legfelsőbb helyről is: a magyar nemesség, a III. osztályú vaskorona-, a Ferencz József-rend lovagi érdemjele és a porosz vörös sas-rend adományozásával.»

Kelety azon kevesek közé tartozott, kiket nem csupán társadalmi állásukért becsülünk nagyra, hanem a kik mint *emberek*, mint igazi emberek, érdemlik meg feltétlen tiszteletünket. A vezetése alatt álló tanári testület minden tagja igaz szeretettel ragaszkodott ezért hozzá s jeleseink közül Ligeti, Mészöly, Telepy, Benczur barátjai közé számították s számítják magukat.

Mi volt árván hagyott családjának, szerető nejének, azt mindenki tudja, ki az ő szép, harmonikus családéletébe bepillantást nyerhetett. Csak a hosszú betegség végén csendültek szomoru accordok e harmoniába. Az egyik részről végetlen szenvedés, a másik részről a lemondó önfeláldozás! Aztán elcsendesült, végtelen bánatba fúlt mindez; s a jeles művészt, az igaz embert, a szerető családapát őszinte részvét kisérte utolsó útjára.

Az emlékezés szelid múzsája viraszszon sírja felett s adjon enyhülést és vigaszt az érte könnyezőknek.

Budapest. *Szigethy Karolina.*

OLVASSUK AZ «EMBER TRAGÉDIÁJÁT».

Olvasom «Az ember tragédiájá»-t és a mint lélekben összeforrok vele, egyszerre világosan előttem áll az emberiség küzdelme a *természettel* a *Teremtőért.*

Csodálatos, a Teremtőnek alkotása, a *természet,* az embert sokáig visszatartotta az Alkotótól, a helyett, hogy elvezette volna hozzá. És mégis ő vezette el! — A természetet önálló, nagy, összetett erőnek érezte az ember, mely összes jelenségeiben közvetetlenül éreztette vele hatását és hatalmát. Az emberiségnek a természetimádásból erkölcsi életre való ébredése, az embernek a természethez, mindkettőnek Teremtőjéhez való viszonya benne van «Az ember tragédiájá»-ban.

A nagy gondolkozó, a filozof költő oly érdekesen, egyszerűen, nagyszerűen, természetesen, isten ihlette művészi erővel foglalkozik ez örök problemával, hogy az emberi lelket önkénytelenül megragadja, lebilincseli, meghódítja.

(Ezt vizsgáljuk). Csak ebből a szempontból foglalkozzunk Madách nagy művével. Tekintetünket csak arra irányítsuk, *hogyan szövi bele a természetnek viszonyát a Teremtőhöz és milyen helyet jelöl a természetben a Teremtővel szemben az embernek.*

«Im a teremtés befejezve már!
S az Úr mindentől, mit lehelni enged,
Méltó adót szent zsámolyára vár»

És elvonúlnak, elrohannak a trón előtt a csillagok védő szellemei, — elhozzák a méltó adót, a hódolatot — mindenik különböző nagyságú, színű csillaggömböt, üstököst, ködcsillagot görget. Mert minden égitestnek megvan a maga őrző, védő szelleme. Az Ur akarja így!

A rohanás közben úgy tünnek fel, mintha hajtanak, űznék egymást, mintha ellenségképpen egymásra törnének, zúgnának iszonyú erővel, hogy fékevesztett szenvedélyükben összezúzódjanak és millió részre törve, oszolva a rendezett mindenséget ujra zavar, chaos birodalmává változtassák.

Oh de épen «*e küzdés a nagyszerű fék*», mely őket pályájukon megtartja és tovább vezeti. Az erő kölcsönhatása fékezi meg erejüket s akadályozza meg a romlást, a pusztulást. Az Úr akarja így, az ő erejének hódolnak.

Mily kicsinyek, gyöngék valamennyien Alkotójukkal szemben. A nap büszke lánggolyója az Úr akaratából egy szerény csillagcsoportnak *szolgál* fényével, melegével. Csak gyönge, parányi lámpa a Teremtő vakító, isteni ragyogásával szemben.

A Föld nemtője az égi karban szép, szerény fiú; gyönge és szelid:

«Jösz Te, kedves, ifjú szellem,
Változó világgömböddel,
A ki gyászt és fénypalástot,
Zöld s fehér mezt váltogatsz fel.
A nagy ég áldása rajtad!
Csak *előre* csüggedetlen!
Kis határodon nagy eszmék
Fognak lenni küzdelemben.
S bár a szép s rút, a mosoly s könny,
Mint tavasz s tél közt vesz rajta:
Fénye, árnya lészen együtt
Az Úr kedve és haragja!»

A szép és rút, a mosoly és könny, a tavasz és tél, a fény és árny hazája a mi földünk. Az Úr kedve és haragja itt él közöttünk. Áldása rajtunk! Kis határán nagy eszmék vannak örök küzdelemben, és az eszmék letéteményese, harczosa az ember.

Ennek az embernek meg kell találnia helyét a földön. Bele kell illeszkednie az anyagi, eszményi, az erkölcsi világrendbe. Meg kell értenie helyzetét a földdel, a természettel, a nagy mindenséggel, az Alkotóval szemben.

«Ki az örökké változandót,
S a változatlant egyesíted
Végetlent és időt alkotva,
Egyéneket és nemzedéket:
Hozsanna néked, *Erő!*»

Ezt az *Erőt* meg kell találnia, üdvözölnie és végtelenül *csodálnia!*

«Ki a végetlen ürt kimérted,
Anyagot alkotván beléje,
Mely a nagyságot s messzeséget
Egyetlen szódra hozta létre:
Hozsánna néked *Eszme!*»

Ezt az *Eszmét* meg kell találnik, üdvözölnie és végtelenül *tisztelnie.*

«Ki boldogságot árjadoztatsz
A testet öntudatra hozva
És bölcseséged részesévé
Egész világot felavatva
Hozsanna néked *Jóság!*»

Ezt a *Jóságot* meg kell találnia, üdvözölnie és végtelenül *szeretnie.*

«Ha a *hatalom* és *értelem* (az Erő és Eszme) temérdek összehatásának *ideája* kebledben fellobban — mondja Kölcsey — és ha e *fellobbanás fénye* tisztán állítja elődbe annak tudását, hogy mindent, a mi vagy, a mivé lehetsz; mindent, a mit gondolsz, érzesz, akarsz, cselekszel és éldellesz, szóval *egész lényedet,* fentartásod és tökéletesülésed minden eszközét egyedül e hatalmi és értelmi összehatásnak köszönheted: akkor fog kebeledben felébredni a *csodálat, tisztelet* és *hála* legmélyebb érzelmeinek azon kimagyarázhatatlan vegyülete, melyet emberi nyelven *imádásnak* mondanak.»

De csakis akkor, ha a *hatalmi* és *értelmi* (az Erő és az Eszme) összehatás ideájának fényénél meglátod, hogy *Te* is Istenhez tartozol, az Ő gyermeke vagy, Ő gondoskodik felőled, az örök Jóság, az örök Szeretet!

A csodálat, a tisztelet szól az Erőnek, az Eszmének, a hála a Jóságnak! a Szeretetnek! Mily tömérdek idő folyt el az emberiség életében, míg a Szeretet Istenét megtalálta. Először az *Erő*

hódítja meg, a természet ereje, azután a gondolat az *Eszme* ereje ereje és csak azután a *Szeretet* ereje.

Tragédiája ez az embernek. Hogy ne volna hát benne «*Az ember tragédiájá*»-ban.

*

Ott áll az ember a nagy természetben és «enmagában különvált egyéniségnek», szellemnek (Istennek) érzi magát! Uralkodónak a természet fölött! — Csak az ejti gondolkozóba, hogy valami előtte megmagyarázhatatlan *erő*, titkos ellenség korlátozni látszik büszke létét.

«Érzem, bár nem tudom nevét mi az,
Mi korlátozza büszke létemet!
Nézd, ugranám és testem visszahull,
Szemem, fülem lemond szolgálatáról,
Ha a távolnak kémlem titkait;
S ha képzetem magas körökbe von,
Az éhség kényszerít hunyászkodottan
Leszállnom ismét a tiprott anyaghoz.»

Gőgös elbizakodottságában, tudatlanságában ez előtte megmagyarázhatatlan, érthetetlen *erőt*, súlyos bilincset, titkos ellenséget, a természethez, a «tiprott anyagi» világhoz való e szoros *hozzátartozást* «láthatatlan, gyönge *pókhálószálnak*» nevezi, a melyet könnyen összetéphet. A természet munkáját nem fogja fel, csak a maga, csak az ember munkáját látja, csak annak van előtte értéke. Nem érti meg, hogy

«Homályban ül, mi egy *világot*
Rendít és teremt» —

nem érti, hogy

«Csak *ember* műve *csillog* és *zörög*,
Melynek hatása egy *arasznyi* lét.»

Tudásvágya azonban és gőgje és kíváncsisága arra ösztönzik, hogy a büszke létét korlátozó *erővel*, hatalommal, titkos ellenséggel megismerkedjék. — Nem félti «*különvált, zárt* egyéniségét». Nem is álmodja, hogy *lényének egy részével* olyan szorosan, elválaszthatatlanul hozzátartozik az *anyagi világhoz*, a nagy természethez.

Oh de megtudja! és iszonyú kinokat szenved, a mikor ing alatta a föld, melegség és delej és villamos erő vihar gyanánt rohannak el felette, rajta, benne. A mikor megérzi, hogy az egész természet munkája benne megy végbe, hogy ő nem zárt *egyéniség*, hanem része és anyaga, oka és okozata, előzménye és következménye «a világot rendítő és teremtő munkának», a mely nem «csillog és nem zörög»

«El e látással, mert megőrülök!
Ily harczban állni száz elem között
Az *elhagyottság* kinos érzetével,
Mi szörnyű! szörnyű!» —

Érzi, hogy legyőzetett, hogy csalódott a maga «erős, különvált, zárt egyéniségében», hogy része és nem ura az anyagi világnak, hogy elválaszthatatlanul hozzá tartozik a természethez, mint egészhez. Elismeri, erősebb nálánál, hogy felette áll, meghódol, leborúl előtte, imádni akarja, Istenül fogadja, megidézi a természet, a *Föld szellemét!*

És megjelenik a Föld nemtője. Az égi karban az *Urral szemben*, a ki létrehozta, uralkodik felette, «szép szerény fiu» a Föld nemtője, gyönge és szelid; de önkörében, a hol a kormányzás jogával él, végtelen erős szellem. Ádám megremeg, a mikor meglátja.

«Mondd csak, hogyan fér büszke közeledbe
Az ember, hogyha *Istenül* fogad??»

De a feleletet, a természet, a Föld szellemének feleletét az ember nem érti meg. Igy hangzik ez:

«Elrészletezve vizben, fellegekben,
Ligetben, mindenütt, hová benéz
Erős vágyakkal és *emelt kebellel.*» —

Igen, az embernek csak egy rejtélylyel több jutott, mert nem érti, mit jelent az *erős vágy* és *emelt kebel.* Az Alkotót, kitől erős vágyait és emelt keblét örökölte, ki a természetet, a Föld szellemét, a nagy mindenséget létrehozta, nem ismeri. A természetnek *lelkét*, a Teremtőt ezért nem találhatja meg. Csak az anyagi *Erőt csodálja* a természetben, csak annak hódol meg; még nem *tiszteli*

benne az isteni gondolatot, az *Eszmét;* s így a hatalom és értelem ideájának fellobbanásánál még nem láthatja meg a *Jóság,* a Szeretet Istenét!

Erős vágyakkal és emelt kebellel kell vizsgálnunk a természetet, hogy a Teremtőt megtaláljuk benne és általa. Az Úr kimérte a végetlen ürt, anyagot alkotott beléje és az anyagba belehelte a maga isteni erejét, megnemesítette, eszményítette az anyagot. Az eszme, a gondolat, a saját isteni lénye ott él minden alkotásában. A Természet, az eszményített anyag az Úr művészi remeke! Csodás alkotás, a melynek mérhetetlen arányaiban, változásaiban, rendjében, formáinak, színének harmóniájában, pompájában, tündöklő szépségében él az Isten!

Az egész nagy mindenségben csak az embernek adatott, hogy ezt a Teremtő lelket, kormányzó hatalmat, világító gondolatot észrevegye. Csak neki, a ki Istent képviseli e földön, a kinek homlokán kigyuladt az Isten csókja!

Ennél a fénynél látja Teremtőjét viszont és érti meg, hogy a természet az anyagi világ eszményítése, *Isteni gondolat, Isteni kinyilatkoztatás!*

Oly gyönyörű, oly megható a mit erre vonatkozólag Madách mond: megérthetjük belőle, hogyan köti, kapcsolja a természet az embert a Teremtőhöz.

Az Istentől nyert erő, a lélek, az embert is alkotásra ösztönzi, anyagot vesz ő is és teremteni óhajt! Lelket önt az anyagba ő is és eszményítésre törekszik!

«Kiben erő van és Isten lakik,
Az szónokolni fog, vés, vagy dalol —»

És egy szebb, jobb világ óráit éli közben! Istenével érintkezik!

«Csak azt ne hidd — mondja Madách, — hogy míg eszményítesz, kifogsz az élő, nagy természeten!» hogy utólérheted a Teremtő alkotását, művészetét.

Csak ezt ne hidd! Lehetetlen az!

De értsd meg azt, hogy eszményítés után vágyó, ideálokért sóvárgó, küzdő, izzó lelked rokon azzal a nagy Eszmével, Értelem-

mel, Fénynyel, Világossággal, a mely, a ki az anyagi világot eszményítette, művészi remekké, szent természetté alkotta. Oh értsd meg ezt ember! — És az Erő és az Eszme fényénél, ragyogásánál lásd meg, hogy *lényed egy része* a szellem világ részese, a halhatatlanság hirdetője, Isten képemása.

Keresd és találd meg helyedet a nagy természetben! Ne imádd Isten gyanánt az Alkotást, de értsd meg benne az Alkotót, az erős, a bölcs, a jó Istent!

*

Nem oly könnyen ment, míg az ember ezt megértette, átérezte, sokat, sokat bolyongott, míg az anyagi, a szellemi, az erkölcsi világrenddel összhangzásba jutott.

Mikor halhatatlan lelkének öntudatára jön, túlbecsüli annak erejét, hatalmát. A helyett, hogy hálát érezne a Teremtő iránt, a ki isteni lényéből neki is juttatott egy *sugárt*, a helyett, hogy leborulna nagysága, jósága előtt: összeméri erejét, versenyre kél, szembeszáll vele! Kitör a föld a határai közül! Menten a salaktól magasb körökbe, szellemek társaságába indul!

«Érzem mi hitvány a föld — mondja —
Hogy magas lelkem lezárja,
S vágyom el köréből —»

Létét kitépi a mindenség gyűrűjéből, hogy *megközelítse* Istent! Ha lelke halhatatlan, miért ne uralkodhatnék ő is az anyagi világ fölött?

De visszasír, mikor

«A villámterhes felhő, melyben ott lenn
Szent szózatot sejt a pór s megriad —
Nyomorú párázattá silányúl»

a szirt rossz göröngygyé törpül — mikor egész lényén átnyillalik a kinos érzelem:

«Szerelem és küzdés nélkül mit ér, mit ér a lét?

Oh ebben a feljajdulásban benne van az ember egyénisége, *életczélja*, erkölcsi története. Ég és föld között lebegve megsejti, megérzi *rendeltetését*: «*Szerelem és küzdés nélkül mit ér a lét?*»

A Föld szelleme jóságos édesanyaként nyujtja feléje segítő

kezét. Megmagyarázza neki, hogy a földtől el nem szakadhat, hogy Anteus története több regénél, hogy a földet épen az ember számára teremtette az Úr, hogy az embert a föld egyrészéből formálta, a föld viszonyai szerint alakította «kisugárzásul a csoport anyagnak», hogy csakis itt létezhetik.

«Hisz a mi itten örökös igazság
Egy más világon az tán képtelen
És a lehetlen tán természetes,
A súly nem létez, a lég nem mozog,
Mi itten súly, az ott tán gondolat —
S jegeczül tán, mi itten nőve nő!»

Isten rendeléséből csak ide tartozhatik az ember. A mindenség gyürűjében mindennek megvan a maga helye és rendeltetésével nem daczolhat az ember sem. A Föld szelleme tudja ezt.

«Nem tűri Isten, hogy megközelíts!» — mondja intően a Föld szelleme — «Elront kicsinyül!» És mikor az ember azt feleli rá: «Úgy is nem ront-e majd el a *halál?*», az egész természet átborzad a «*vén hazugság* e *hiú szavának*» hallatára.

A halál nem romlást jelent, csupán az anyagi, a szellemi világ átalakulását. Rontani csak egyedül az Úrnak van joga. Az enyészet, a halál az alkotás egyik tényezője.

«Szentelt pecsét az, feltartá az Úr
Magának. A tudás almája sem törhette azt fel.»

A Föld szelleme hirdeti ezt, hirdeti egyszersmind csodálatát és hódolatát az Urral szemben.

És a szerelem és küzdés után vágyó ember a Föld szellemének segítségével ujra a földre száll, hogy a föld kis határán a földi lét számára kiszabott idő teljében eszmék harczosa legyen!

De az élet valódi czélját csak akkor találja meg, a mikor az Úr szava visszahangzik, visszacseng lelkében, hogy nem elég a harcz, a *küzdelem*, a *bizalom* is szükséges:

«Ember *küzdj* és bizva *bízzál!*»

A mikor az emberszív először megérezte a bizalom erejét, akkor találta meg a Szeretet, a Gondviselés Istenét!

A küzdelem, a harcz a *jelené*, a bizalom az ember tekintetét

a *jövő* felé viszi. A jövő az életet jelenti, az életvágyat, a tökéletesedés útját, az örökkévalóságot! És az Örökkévalóság maga az Úr!

Ezt a jövőt biztosította az Úr Ádámnak, és ezzel adott neki erőt, kedvet a küzdelemhez.

A bizalom a gondoskodásba, a gondviselésbe vetett hit. Az ember az anyagi és szellemi világban folytatott nagy harczai közepette megnyugvást csak a Bizalomban találhat; csak abban a hitben, hogy felette őrködik a *Hatalom*, a *Bölcseség*, a *Szeretet!*

«Szabadon bűn és erény közt
Választhatni, mily nagy eszme!
S tudni mégis, hogy felettünk
Örködik Isten kegyelme! —
Tégy bátran hát és ne bánd, ha
A tömeg hálátlan is lesz,
Mert ne *azt* tekintse czélul,
Önbecsét csak, ki nagyot tesz!
Szégyenelve tenni másként!
És a szégyen öntudatja
A hitványat földre szegzi,
A dicsőet felragadja! —
Amde utad felségében
Ne vakítson el a képzet,
Hogy a mit tész, azt az Isten
Dicsőségére *te* teszed;
És ő épen rád szorulna
Mint végzése eszközére
Sőt te nyertél Tőle díszt, ha
Engedi, hogy tégy helyette.»

Madáchnak megengedte, hogy helyette cselekedjék! Megengedte, hogy a *díszt*, melyet Istentől nyert, csodálatosan érdekes egyéniségét, halhatatlan szép vagyonát, *lelkét* feltárja előttünk; hogy az anyagi, a szellemi, az erkölcsi küzdelmek világából elvezessen a *bizalom* forrásához; és az *Erő* és az *Eszme* világának fényénél megmutassa az örök *Jóság*, az örök *Szeretet* Istenét!

Emeljük fel Hozzá imánkat, köszönjük meg Neki, hogy Madáchot nekünk adta — és *olvassuk* «*Az ember tragédiáját*».

Budapest. *Berta Ilona.*

A KIVÁNDORLÁS ÉS A NŐK.*

Mélyen t. Szakosztály!

A kivándorlás nyitott sebe e nemzetnek, mely legjobb életerejétől fosztja meg; e kongresszus azon tanácskozik, mi módon lehetne a vérzést elállítani; a seb azután magától begyógyul, ha a vér tiszta és ép; de megromlása gyógyithatatlan bajokat idéz elő, melyek a szervezet életképességét pusztítják el. Sajnos, a vérmérgezés tünetei máris mutatkoznak: *a kivándorlás népünk erkölcsét támadta meg.* Engedjék meg, hogy én e tüneteket vizsgáljam s az orvosságot e bajra keressem, melyet fajomra végzetesnek tartok; mert a kivándorlás okozta gazdasági kárt idővel ki lehet heverni, de az erkölcsi rombolást nem lehet. Pedig ennek nyomai már észlelhetők. Itt van pl. a székely leányok romániai kivándorlása. Nem akarok köztudomású dolgokat ismételni; nem részletezem újból, hogy e szerencsétlen leányokra nézve a kivándorlás egyértelmű a teljes elzülléssel; csupán azt a kérdést teszem fel, hová fog fajulni a székely vér, az a nemes vér, mely annyi derék fiat adott a hazának, ha leányaiban a jövő nemzedékek anyái romlanak meg testileg-lelkileg? E kérdésre a feleletet megtalálhatja ki-ki maga.

A felvidéken hála Istennek a baj még nem vert oly mély gyökeret; de kezdődő jelenségeit már a gyakorlatlan szem is észreveszi. Ezen országrész különböző vidékeinek lelkipásztoraihoz küldött kérdőívekre beérkezett válaszok csaknem kivétel nélkül konstatálják, hogy a kivándorlás következtében

1. *a szülői tekintély csökkent;* a kivándorlásra kész fiú nem fél apjától, nem becsüli meg; nem tiszteli az öregeket sem;

* A felvidéki kivándorlási kongresszuson (Miskolczon, 1902. máj. 30-án) tartott előadás.

2. hogy *a családi kötelékek meglazultak;* testvér testvért, atyafi atyafit magára hagy, a mi előbb kivétel volt — a gyöngébb családtagok magukra hagyása — az most mindennapi dolog;

3. hogy *a hitvesi hűség csorbulása egyre gyakoribb;* Szabolcsban a szalmaözvegy-menyecskék legény-jourt tartanak s a sihedereket teával, rummal és nyakravalós szivarral vendégelik; az újvilágban pedig nem egy házas ember nősül újra, itthon hagyott feleségével, gyermekeivel nem gondolva;

4. hogy *a fényűzés és élvezeti czikkek fogyasztása rohamosan terjed;* a napernyő, esernyő, czifra kalap, de a cognac, sőt a tengeri rák is kelendő czikk lett a falusi boltokban;

5. hogy *az alkoholizmus nem csökken, sőt többnyire növekszik;* s a mi legszomorúbb, ma már sokhelyt az asszonyok is isznak — eleinte bújokban, azután megszokásból;

6. hogy az Amerikát járt nép *az itthoni viszonyokkal elégedetlen, polgári és egyházi kötelességeit elhanyagolja, szivéből a hazaszeretet kivesző félben van;*

7. hogy *a viszony az úriosztály és a nép közt teljesen elvesztette egykori patriarkális jellegét, sőt sok helyt ellenségessé fajult;* a cselédmizériák köztudomásuak, a gazdálkodás némely vidéken e miatt majdnem lehetetlen;

8. végre hogy a *nép,* főkép a magyar falvakban, sokhelyt *hagyogatja el régi hagyományos szokásait, dalait, meséit,* élete ezzel ridegebbé válik s szakadoznak azok a gyökérszálak, melyek a nép fiát a honi röghöz kötik; nincs legény a faluban, tehát nincs lakodalom, se táncz; s a leányok sóvárogva gondolnak Amerikára, mígnem fölkerekednek és szomorú, csöndes falujokat csapatostul hagyják el, mint a *málczaiak,* honnan a minap egyszerre 35 leány indult el Amerikába; ezek közől ott hány züllik el, arról nincs statisztika;

9. de *csökken a felelősségérzet is,* mert a ki rossz fát tett a tűzre, vagy bármily kötelezettsége alól ki akarja magát vonni, egyszerűen elmegy Amerikába; ott aztán üthetik bottal nyomát. A szökevény katonakötelesekről pontos statisztika szól: de ki tartja számon az erkölcsi vagy anyagi kötelezettség alól megszökötteket?

Azonban, ha nem is veszszük mindjárt a legrosszabb esetet, maga az a tény, hogy az erős, munkabiró ember, ki a kivándorlásra elszánja magát, elaggott szüleit, tehetetlen nagyszüleit, gyámoltalan nejét s kis gyermekeit, sokszor családja beteg tagjait, kikről gondoskodnia neki kell, minden lelkifurdalás nélkül egyszerüen itt hagyja és igen sok esetben nem is gondol többé velük. A legényfiú törődött apját, a lány elgyengült anyját hagyja itt s a szülői tekintély s a gyermeki szeretet nem elég erős, hogy őket visszatartsa. Az erkölcsi kötelékek ilyetén elgyengülése azután maga után vonja a féktelen önzés kifejlődése mellett a teljes eldurvulást; ez és a hagyomány kiveszése pedig idővel teljesen megváltoztatja a nép erkölcsi strukturáját: az erkölcsi alap lassankint szétmállik.

Tény az, hogy a kivándorlottaknak alig egyharmada tér vissza; ezek tehát, ideig-óráig legalább, újra az ő kis társadalmuk erkölcsi ellenőrzése alá kerülnek; a nagyobb rész, mintegy kétharmad, azonban odamarad, szétszórva az ujvilág minden részében, szervezetlenül, híján minden erkölcsi kapcsolatnak; ez az oka, hogy a szervezett amerikai társadalom őket félig-meddig kóbor nép számba veszi, mint mi a czigányt. Szomorúan meggyőző bizonyítékot szolgáltat erre nézve azon tény, hogy a tótságnak az a része, melyet a panszláv propaganda saját czéljaira odakint is papjai által egyházi szervezetbe egyesit és erkölcsi oltalomban részesit, hazatérvén is, sokkal jobban ragaszkodik fajához, családjához és egyházához, mint a kivándorlásában teljesen magára hagyatott magyar, a ki ép szervezetlensége miatt lenézett odakünn, s ennélfogva nem is érzi meg az amerikai társadalom nemesitő hatását, melyből ki van zárva.

A kivándorlás szomorú erkölcsi következményeit azonban legjobban kétségkivül a magára hagyatott nő sinyli meg s vele a család; az elárvult gazdaság reá szakad, ki azelőtt csak a házi dologgal bajlódott, a külső gazdálkodáshoz nem is igen ért; még kevésbbé ismeri a mindenféle adókat és a váltó-törlesztés s az adósság után járó kamatfizetés csinját-binját; pedig ma alig van parasztbirtok, a melyet ilyes teher ne nyomna. Az asszony a számolásban járatlan, mások tanácsára és segitségére szorul, kik

tudatlanságával sokszor visszaélnek. Azonkívül jóravaló férfiszolgát nehezen kap; ha kap is, nem tud neki, sem cseperedő fiának parancsolni; keze alatt tehát a föld s a jószág romlik s a gazdaság pusztul, az épületekkel együtt. — Ő maga az amerikai pénzen — búfelejtőül — fényűzési czikkeket, czifra ruhát, stb. vásárol; a mellett a rendes házi dologtól elszokik, nem is telik öröme a munkában: nem fon, nem sző, kendert nem is vet; ruháját pénzért varratja; sokhelyt már nem is süt — a nép rákap a péksüteményre s a jó házi kenyér a parasztházból kiszorul.

A leánygyermek már ezt a példát látja szeme előtt; a mint nő, nőnek igényei is. A hajdani falusi élet ártatlan örömeiből neki kevés jut; az együttérzés, a mi a falusi paraszt nép társadalmi életének erkölcsi erejét adta meg, mely alól magát senki ki nem vonhatta, benne nem fejlődik ki; az a beteg, rokkant társadalom, a melyben felnőtt, nem birja lekötni: Amerika a szirén, a mely vonzza, csábítja, mert onnan cseng felé a dollár és ott reméli a férjhezmenetelt.

Hol fog megállni ez a lélektani folyamat? Azt ma még nem jósolhatja senki. Annyi bizonyos, hogy a nemzetnek árt, mert a néplélek ellentálló erejét gyöngíti, a nemzet legkonzervativabb rétegét flottanssá teszi, s a nemzeti erőreservoirt elapasztja. De idővel gyöngítni fogja testi erejét is — hisz a kivándorlás a legéletrevalóbb, legerősebb, testileg-lelkileg legépebb emberanyagot vonja el a nemzettől; itthon a csenevésze, a gyengéje, a gyávája, az élhetetlenje marad. Milyen lesz ily viszonyok közt a jövő nemzedék?

Megszívlelendő kérdés ez nálunk. Mert minket nem elégíthet ki a közgazdák axiomája: hogy kivándorlás minden nemzet életében volt, van és lesz, mert az az elszaporodásnak s a megélhetés nehézségének természetes következménye. Más, nagy nemzeteknél a kivándorlás egészséges lecsapolása a nemzeti erő túlbőségének — nálunk ez a lecsapolás a nemzet életerejét támadja meg. Mi nem nézhetjük összetett kézzel, hogy fogy, hogy vész el ránk nézve a magyarság színe-java; mi nem nézhetjük tétlenül, hogy mállik szét az az erkölcsi talaj, melyben a nemzeti erő gyökerezik.

Mert ne feledjük, hogy a magyarság nemcsak néprajzi fogalom; még kevésbbé meríti ki egyéniségét a nemzeti nyelv; *hanem zárt erkölcsi egység, melyet érzelemvilága és erkölcsi felfogása épúgy megkülönböztet más fajoktól, mint népviselete, testalkata, vagy akár nyelve*, sőt jobban. Vegyék ki a magyar jellemből nyiltságát, önérzetét, becsületérzését, szótartását — és az hitvány korcs lesz, ha még oly sujtásos magyar ruhába bujtatják is, és ha még oly hibátlanul ejti is a magyar szót. — A magyar faj beolvasztó erejét ezen erkölcsi egyéniségének köszönhette; ha az kivész belőle, azzal együtt vész ki nemzetalkotó ereje is.

A kivándorlás erkölcsi romlása ezért fontos. Ezért kell mindent elkövetnünk annak meggátlására; ezért kell a bajt gyökerében gyógyítanunk. S mivel az erkölcsi élet talaja a család, legfőbb tényezője pedig az anya s a feleség; s mivel az erkölcsi züllés főoka a nők magukrahagyatottsága: azért kell a nép asszonyait abban az oltalomban részesíteni, mely őket a család erkölcsi őreiül megtartsa.

Légvárakat építeni esztelenség; azért csak azt vizsgáljuk, mit lehet mai viszonyaink között a magukra hagyott nők érdekében tenni?

Nos, a nép asszonyai a kivándorlás következtében két irányban szorulnak támaszra: először anyagilag, másodszor erkölcsileg.

Vizsgáljuk előbb az *anyagi segélynyujtás* módozatait; s itt említsük meg mindjárt azt a nevezetes körülményt, hogy a férfiak tömeges kivándorlása következtében, melylyel szemben a nőké elenyésző leg csekély, sok ezer parasztleány elől is el van zárva a férjhezmenetel útja; azok tehát saját keresetükre vannak utalva. Ma nagyrészük városba tódul cseléd gyanánt, a hol a cselédügy rendezetlensége következtében erkölcsi oltalom híján az elzüllést ritkán kerülik ki; de még kedvező esetben sem képesek eleget keresni, egyszerűn azért, mert teljesen tudatlanul szegődik be s így sem állandó helyet, sem rendes bért nem kaphatnak.

Első teendő tehát a *keresetképesség fokozása*, esetleg *új keresetforrások nyitása*. Itt említsük meg azt is, hogy az ily szempontból állított dohány- és czukorgyárak czéljukat el nem érték, mert

egyrészt a gyárainknál dívó fizetésrendszer máig a nőknél csak a czifrálkodást s élvezethajhászást, a férfiaknál pedig a korhelykedést segítette elő; a szocziálpolitikai érzék s az erkölcsi ellenőrzés teljes hiánya pedig főkép a leánymunkásoknak erkölcsi elfajulására vezetett. A mikor tehát a foglalkoztatás révén a család erkölcsi megerősítését akarjuk elérni, a gyárakra nem számíthatunk. Annál inkább a *háziiparra*, mely hazánk több vidékén amúgy is virágzik; s a hol az okos, intéző kéz nem hiányzik, ott a népjólétnek becses tényezőjévé emelkedett; mint pl. Kalotaszegen, a hétfalusi csángóknál, a torontáli szerbeknél s a komárommegyei hetényieknél. A háziipart fejlesztgetni próbálták újabb időben az országban sokfelé; ment is a munka; népünk tanulékony, s ha van, a ki biztassa, tud is, szeret is rendesen dolgozni. — De az a baj, hogy az értékesítést nem tudták szervezni; a kész munkára nem akadt vevő; a munkásoknak vagy a munkaszervezőknek nyakukon maradt. S a nép, nem látva gyümölcsét munkájának, zúgolódni kezdett és elkedvetlenedett. Az ily kudarcz után pedig újra felélesztení a munkakedvet nagyon nehéz.

Itt tehát fődolog egyrészt a tanítandó *iparág czélszerű megválasztása*; nehogy oly munkára fecséreljék az időt s a fáradságot, a mely nem kelendő; másrészt *az értékesítés szervezése* még pedig üzleti alapon olyanok kezére bízva a dolgot, a kikben a szükséges üzleti szellem megvan. A hol vannak arra való vezetők, ott *szövetkezetbe* is lehet szervezni a háziipart űzőket, mint Firenze vidékén a szalmafonó asszonyokat, a hol ez ősi ipar a divat szeszélye következtében a 80-as években már majdnem teljesen szünetelt; az okosan szervezett szövetkezetek azonban újra föllendítették s ma a népnek újra bő keresetet nyújt. Az értékesítés ott is üzleti alapon van szervezve.

A háziipari oktatást, a dolog természete szerint, *vándortanítónők*,* (esetleg férfitanítók) végezhetnék, kiket a kereskede-

* Ezek az állami nőipariskola növendékei közül kerülhetnének ki, kik előbb az illető iparágat gyakorlatilag is teljesen elsajátították, oly vidéken, hol az az iparág virágzik.

lemügyi minisztérium küldene ki az illető helyekre egy-egy tanfolyam tartására; később elég, ha egy-két évi időközben utána néz s esetleg újabb fogásokra tanítja meg a munkásokat; mert ha egy helyen egy csapat munkás a munkát megtanulta, azoktól azután a többiek tanulják tovább. Tehát csak a munka szervezésére s ellenőrzésére, irányozására és a kezelésre szükséges a további vezetés.

Másik dolog volna a *kézimunka-oktatás* gyakorlati irányú szervezése a falusi iskolákban, esetleg az ismétlő-iskolákkal kapcsolatban. Népünk a mai igények mellett temérdeket elfizet varratásért s a legegyszerűbb kötött és horgolt czikkekért (minők a kötött harisnya, keztyű, kendő; a horgolt csipke, sál, gyermekrékli, fejkötő, stb.); vagy veszi a silány kész portékát — köténYt, ruhát, fehérneműt, mely egy-kétszeri mosás után széjjelmállik. Mind oly holmi ez, melyet a téli estéken minden paraszthánál maguk állíthatnának elő az asszonyok s leányok; az ügyesebbje azután dolgozhatnék másoknak is; a minthogy nem egy faluban akad is olyan parasztlány, a ki gépet vesz, megtanul szabni-varrni és szépen keres munkájával. Ma még ez kivétel; de mért ne lehetne egy kis buzdítással és tanácsadással általánossá tenni?

Persze, itt fölmerül az a kérdés, ki tanítaná falusi iskoláinkban a szabást-varrást, holott tanítónőink nagy része abban teljesen járatlan? Az egyszerű szabású ruhák szabása-varrása nem nagy mesterség; pár hónapi tanfolyamon könnyen megtanulhatja bármely intelligens nő, kiben csak egy kis kézügyesség és lelemény van. Mivel pedig tanítónőképzőinknek elméleti tárgyakkal való mai túlterhetsége mellett ott ezen gyakorlat megszerzésére sem idő, sem alkalom nincs, lehetne talán önálló tanfolyamokat szervezni tanítónők s más intelligens nők számára, melyekben a szabást-varrást professzionátus varrónők tanítanák; a mely faluban aztán a szabás-varrás-tanítást a tanítónő nem végezheti, ott más, ily tanfolyamot végzett, intelligens nőket lehetne azzal megbízni; nem szükséges ahhoz valami egetverő pædagogiai tudomány, csak egy kis szív, meg az ügyességhez egy kis józan okosság.

Mezőgazdaságra utalt népünkre nézve azonban még fontosabb *a gazdasági és háztartási oktatás*, tehát egyrészt a külső

gazdaság ellátása, másrészt a sütés-főzés, mosás-vasalás, szövés-fonás, baromfi-gondozás, tojás-, tejkezelés, kertészkedés és gyümölcskezelés. Temérdek becses munkaerő hever minálunk parlagon, melyet ezekben a munkákban lehetne értékesíteni; de ha a falusi lányok ily oktatásban részesülhetnének, a nő-cselédkérdés se okozna annyi bajt a falusi s városi háztartásokban.

Ezt az oktatást azonban semmiesetre sem nyujthatnák vándortanítók, hanem *rendes tanítónők* kellenének hozzá, kik e munkákat hosszas gyakorlat révén teljesen értik; mert itt az elmélet nem elég. De itt még nagyobb kérdés az: *hol vegyék az alkalmas tanerőket?* — Mert az ily munka megtanulására annak a tanítónőnek, ki egész fiatal korát az iskolák s a képezde zárt falai közt elméleti tanulással töltötte, *egy-két havi tanfolyam nem elég.* A dolgot csakis úgy lehetne megoldani, *ha egész évi tanfolyamot nyitnának oly tanítónők részére,* kik erre kedvet éreznek s vidéken működvén, már némi fogalmat szereztek a falusi gazdálkodásról és háztartásról — ezeknél fődolog a gyakorlat megszerzése volna; másrészt *néhány havi tanfolyamot oly intelligens nők részére,** kik falun gazdálkodván, e munkákat gyakorlatilag már tudják, csupán az elméleti ismereteket kell megszerezniök s némi módszertani útbaigazítást. A mai viszonyok mellett, mikor annyi vidéki úri család leánya szorul kenyérkeresetre s ostromolja a tanítói pályát, melyre sem kedve, sem előképzettsége nincs, (szegények a távirdához meg a postához mennek; vagy terelik őket, mint a nyájat, a képezdébe, a hol elsorvadnak a sok elméleti tanulás mellett a zárt levegőn) ezek itt oly munkakörre találnának, mely előbbi életmódjuknak jobban megfelel, melyben korábbi tapasztalataikat is érvényesíthetnék s a mi fő: érvényesíthetnék jótékony erkölcsi befolyásukat is a népre, melynek eszejárását ismerik s melynek lelkéhez könnyebben hozzáférhetnek, mint a városi kishivatalnok vagy házmester leányából lett tanítónő.

* Poroszország nem csak földmíves ország, Berlinben mégis van gazdasági és kertészeti iskola úrinők részére, kik ott szerzett ismereteiket saját gazdaságukban, vagy mint ispánok értékesítik.

A dolgot úgy képzelem, hogy e tanfolyamokat a földmivelési minisztérium szervezné; s annak végzett hallgatóit, ha azok nem okleveles tanitónők, megbizottakul alkalmaznák a gazdasági ismétlő iskolákban, melyeknek szervezete már két éve elkészült, meg is nyitottak néhányat, de a további munka ép alkalmas tanerők híján rekedt meg.* A dolog kicsit nehezen megy, mert a tanitónők híjával vannak a kellő gyakorlati jártasságnak; a nép ezt legott észre veszi s kikap rajtuk.

Itt tehát szakítani kell az elméleti chablonnal s elszántan nekivágni és tenni azt, a mit a gyakorlati szükség parancsol.

Ezeket látom szükségesnek a kivándorlássujtotta parasztasszonyok *anyagi segítése* szempontjából.

*

Az *erkölcsi oltalomra* térve, minthogy a magára hagyatott nő kétszeresen érzi tudatlansága s a számvetésben és törvénykezésben való járatlansága hiányát, s annak többnyire maga is, családja is, vagyonkája is kárát vallja: szükséges, hogy minden faluban legyen valaki — akár pap, akár tanító, akár jegyző, akár valami urasági ispán — a ki a népet s főkép e magukra hagyott szegény asszonyokat *jogi és egyéb tanácscsal ellássa*, az adó- és kamatfizetés, valamint a váltótörlesztés felől felvilágositsa, olyan formán, mint a hogy a nagy világvárosokban működő ingyenes *secrétariats du peuple* teszik. Tudom, hogy sok helytt megteszi ezt most is önkényt egy-egy derék pap, jegyző vagy tanító; de a gondoskodás ép azokról szükséges, kik az ilyen megbizható jó tanácsost keservesen nélkülözik s csak a maguk kárán tanulnak, ha tanulnak.

Még fontosabb lenne az, a mit már előbb is említettünk: t. i. a házi iparral, de a gazdasággal foglalkozó nőket is *termelő szövetkezetbe tömöritni;* de általában az ily magukra hagya-

* A f. évi május óta már megnyilt a gödöllői gazdasszonyképző tanfolyam; a gazdasági ismétlőiskolák felállitását is energikusabban sürgeti maga a minisztérium.

tottakra legnagyobb áldás az okosan szervezett *fogyasztási* és *hitelszövetkezet* is, ép erkölcsi hatásánál fogva, mely szerint a gyönge egyéni erők atomizálódását megakadályozza s lassankint egy kis önbizalmat, egy kis energiát önt tagjaiba.

Ép oly fontos a *szolgálatot keresők útbaigazítása* és erkölcsi oltalma. Münchenben van egy érdekes intézmény: t. i. a nőegyletek tagjai felváltva inspekciót tartanak a vasuti pályaudvarok érkező oldalán; a mint észreveszik, hogy a leszálló utasok közt szolgálatot kereső falusi lány van — tapasztalt szemnek nem nehéz azt megismerni — rögtön hozzámennek, megszólítják s a cseléd-otthon elhelyező irodájába vezetik; ezzel meggátolva, hogy a tapasztalatlan falusi lány a lelkiismeretlen cselédszerzők körme közé kerüljön, kik nemcsak pénzecskéjéből fosztják ki, hanem többnyire erkölcsét is megmételyezik. Ne méltóztassanak a müncheniek naivnak látszó eljárásán mosolyogni. Ellenkezőleg, bölcs előrelátás és okos önzés nyilatkozik abban; mert a cselédkérdés mindnyájunkra nézve majdnem életbevágó, sokszor a családi élet békéje, nyugalma és biztossága fordul meg rajta; az anyák legdrágább kincsüket, gyermekeiket kénytelenek cselédre bízni s mindegy legyen, vajjon miféle testi és erkölcsi betegségeket kaphatnak el tőlük? — De fontos intézmény ez a nép szempontjából is, mert a magára utalt fiatal lányt az elzülléstől óvja meg. Fővárosunkban a Mártha-Egylet gondoskodik a hozzáforduló cselédekről; de a sok ezer budapesti cseléd mellett, ki a kapzsi és lelkiismeretlen cselédszerzők kész prédája, ez csak egy csepp víz a tengerhez képest. Vidéki városainkban a viszonyok sokszor talán még szomorúbbak; magam is tudok esetet, hogy a cselédszerzőnő maga tartott fenn meg nem nevezhető üzletet; és a leányos anyák cselédjeiket onnan kapták!

Visszatérve a magukra maradt falusi asszonyokra, őket, főkép kis faluban, az is akadályozza a mezei munkában, hogy kicsiny gyermekeiket nincs kire bízniok. Ily helyeken, akár van meg a törvényes létszám, akár nincs, ha nem *óvodát*, legalább is *nyári menhelyet* kellene állítani, mert a nélkül vagy a gyermek pusztul, vagy a gazdaság.

Ép oly szükséges lenne a *korcsmai hitel* megszorítása, sőt nők részére teljes *eltiltása*. A parasztasszonynak a pálinkára nincs szüksége; méreg az neki is, gyermekeinek is; inkább főzzön a helyett; a mennyit pálinkára költ, annyival megjavíthatja a maga és családja élelmét; a szesznél tápláló érték dolgában a legegyszerűbb rántott leves is többet ér. Ha pálinkát nem kaphat, majd ráfanyarodik a főzésre.

Végre még a *bigamia meggátlására* szükséges a kivándorlók *családi állapotának nyilvántartása*; az amerikai törvény a bigamiát, úgy tudom, kegyetlenül sújtja; tehát ha azt ott kivándorlóink mégis büntetlenül elkövethetik, az csakis a magunk élhetetlenségének tudható be, mert nem gondoskodunk arról, hogy a kivándorlók családi állapota az ottani hatóságoknál be legyen jelentve.

Összefoglaltuk mindazt, a mi már viszonyaink közt a nők anyagi segítésére s erkölcsi oltalmazására szükséges és lehetséges.

Mindezt azonban nem az állam maga, sem a közigazgatás nem viheti keresztül: a törvényes intézkedések csupán a keretet adják meg, melynek betöltése a társadalomra vár. Ne mondja azt senki, hogy a magyar társadalom indolens s az ily feladat elvállalására nem hajlandó. Engem a tapasztalat másról győzött meg. Szemem előtt folyik nehány társadalmi intézményünk működése — a Bodrogközi Nőegyleté, a Lorántffy Zsuzsánna Egyesületé, a Nőképző Egyleté — melyekért bennünket a művelt külföld is megirigyelhet; látom egyes okos, jólelkű magyar úri nők agitativ működését, kik lankadatlan energiával küzdenek egy közérdekű czél megvalósításáért; és látom szétszórtan, az ország minden részében, a jóakaratnak s a szervezkedési képességnek annyi jelét, hogy mindezt látva, nem tudok elcsüggedni a magyar társadalom kötelességérzete és életrevalósága felett. Ne feledjük, hogy nálunk a szocziálpolitika még új, a köztudatba át nem ment fogalom; nem lehet tehát kívánni, hogy az azzal járó feladatok a társadalomban olyan kész talajra találjanak, mint teszem azt a jótékonysági mozgalmak, melyekre híveiket az egyházak évszázadok óta úgyszólván nevelik. Az ilyen új fogalomkör befogadására és begyökereződésére idő kell. De én nem kétlem, hogy az a magyar

társadalom, mely annak idején a nőnevelés eszméjét úgy felkarolta, legújabban pedig a tüdővész meggátlására szervezett szanatóriumok érdekében olyan hatalmas mozgalmat indított, meg fogja tenni kötelességét és épp oly lelkesedéssel fog dolgozni a kivándorlás ütötte sebek enyhítésére is, mihelyt a köztudatban megerősödött az a felfogás, hogy *okos, előrelátó társadalmi munkássággal a nemzeti életerőt félelmesen apasztó bajt csökkenteni lehet.*

E végből *társadalmi akczió szervezése* szükséges, a nők s a legelőkelőbb társadalmi tényezők bevonásával. A helyi bizottságokba meg kellene nyerni az illető vidék legelőkelőbb hölgyeit; védnökökül mindenik egyház egy-egy főpásztorát; fővédnökül pedig egyik főherczegnőt. Van ez a mozgalom olyan fontos, sőt fontosabb, mint a tüdővész elleni küzdelem; mert a tüdővész évente 60,000 erőtlen betegtől fosztja meg az országot, de a kivándorlás 100,000 munkabiró, ép, erős, egészséges embertől.

Ez az akczió országosan lenne szervezendő, egy központtal, mely az egységes irányt megadná s az érintkezést a vidéki fiókok közt közvetítné. A működés fősúlya azonban, természetesen, a vidékre esnék; a megyénkint szervezendő fiókok teljesen az illető vidék helyi viszonyai és szükségletei szerint állapítnák meg működésük programmját. Új keret erre nem is szükséges. A már meglevő és sokhelyt pangó nőegyletek, programmjuk kibővítésével, teljesen alkalmasak lennének e munkára, melyben fő az egyéni lelkesedés, tevékenység és okos előrelátás. A Bodrogközi Nőegylet már megmutatta, hogy lehet a nőegyesületi szokásos programmba a szocziálpolitikát is beleilleszteni. Művelt, okos, jólelkű úrhölgyeink az ország más vidékein is meg fogják találni a megfelelő formát.

A magyar társadalom kötelességérzetébe vetett hitem e kifejezésével legyen szabad a következő határozati javaslatot elfogadásra ajánlanom:

Mondja ki a kongresszus, hogy

a) A nők *foglalkoztatását* két irányban szükséges szervezni.

1. Szükséges a *háziipari és kézimunkaoktatás* (főkép a varrás, kötés és horgolás), egyrészt a keresetképesség fokozása, másrészt a végett, hogy legalább ruházatukat maguk tudják elkészíteni;

2. a *gazdasági és háztartási oktatás* (sütés, főzés, mosás, vasalás, kertészkedés és külső gazdaság), hogy egyfelől elárvult gazdaságukat legyenek képesek okosan vezetni és saját háztartásukat ellátni s abból pénzelni, másfelől, hogy *mint cselédek* is megélhessenek. Mivel pedig ezen gyakorlati ismeretek tanítására okleveles tanítónőink közül igen kevesen képesek, szükségesek *gazdasági, háztartási és kézimunka-tanfolyamok is*, nem csupán okleveles tanítónők, hanem más intelligens nők részére is, kik e foglalkozási ágakban gyakorlatilag jártasak; magát *az oktatást* pedig a közoktatásügyi miniszterium által már életbeléptetett *gazdasági ismétlő-iskolák* nyujthatnák. Mig a *háziipari oktatást* a dolog természetének megfelelően, *vándor-szaktanítónők* nyujtanák.

Szükséges azonfelül úgy a háziipari, mint a gazdasági termékek előállítására és értékesítésére a *szövetkezeti* és valamely *üzleti szervezet*, továbbá állami támogatás *szállítási kedvezmények* által.

b) Az *erkölcsi oltalom* szempontjából szükséges: 1. *a magukra hagyott nőket jogi és egyéb tanácscsal ellátni;* 2. őket a fentebb említett czélból *szövetkezetekbe egyesíteni;* 3. a *szolgálatot keresőket útbaigazítani;* 4. a kisdedek számára a kivándorlás által sujtott minden faluban *nyári menhelyet* vagy *óvodát* állítani; 5. a *nők részére való korcsmai hitelezést* eltiltani; 6. a kivándorlottak *családi állapotát* itthon és az újvilágban *nyilvántartani.*

Minthogy azonban mindezen feladatok sikeres megoldása csupán a társadalom munkás részvételével lehetséges: *társadalmi akczió szervezése* szükséges, melybe bevonandók az érdekelt megyék előkelő hölgyein kívül a már létező nőegyletek is, melyek — a Bodrogközi Nőegylet példájára — programmjuk kibővítésével, kész keretet nyujtanak a társadalmi tevékenységre; a siker biztosítása végett pedig — tekintve a kivándorlás országos fontosságát — a védnökségre a legelőkelőbb társadalmi tényezők megnyerése kivánatos.*

Budapest. *Geöcze Sarolta.*

* A kongresszus e javaslatokat elfogadta.

IRTSUK A BABONÁT.

Hogyan? A huszadik században szóvá teheti valaki egy nőnevelési szaklapban a babona irtását? Hát még mindig létezik babona?

Hisz azt hinné az ember, hogy e villamfényes korban kipusztult már sötét századoknak ez a penészgombája s maradványai csak eldugott falvakban találhatók, mint a geologiai ősállatoké a múzeumokban. Azt hinnők, hogy e reális, anyagias korban, mely minden vonalon lerontotta a tekintély tiszteletét, megszünt az emberiség lelkében a természetfölötti hatalmaktól való félelem.

De az ellenkezőt tapasztaljuk. Azt, hogy a babona most jobban kisért a társaságban, mint évtizedekkel ezelőtt, hogy a tömeg ma többet foglalkozik a természetfölötti dolgokkal, mint atyáink, nagyatyáink korában. Társas összejöveteleknél, városvégen, faluvégen virágzik a kártyavetés. Divatlapok, naptárak állandóan közlik a különböző társadalmi helyzetekben és szerepkörben használandó varázsszerek jegyzékét. Angol, franczia lapok tele vannak jósok hirdetéseivel. Olyan is van, a melyik jósoltat az előfizetőknek. Amerikában, Berlinben nyilvános gyülekezetekben gyógyítanak ráolvasással, ráimádkozással s a természetfölötti erőkkel való szédelgés már hatósági intézkedést is provokált napjainkban.

Tehát valóban létezik még mindig a babonára való hajlam s az ember önkénytelenül ily kérdésre fakad: Hol van hát a józan tudományok nagy haladásának világító ereje? mikor a könyv nem drága többé, mint régi századokban s a tudás nem kiváltságos rend joga, hanem közkincs, mit gyors szárnyakon terjeszt a sajtó és az iskola.

Hol van a magas fejlettségű mesterségek józanító, gyakorlati irányba terelő hatása? És hogyan egyezik az anyagi javak túlságos bálványozása ismeretlen hatalmaknak való hódolással ma, mikor nincs többé szükség a láthatatlanná tevő süvegre, mert minden téren a feltünést szeretjük, mikor nem kell már a mérföldjáró csizma se, mert röpít a villamosság!

Igazán hatalmas tényezőknek kell közreműködniök, hogy ilyen kedvezőtlen életfeltételek mellett is fenmarad a babona életképessége. S a nőnevelő, ki azt képzeli, hogy kedvencz napi munkájában a jövő társadalmi irányzatot készíti elő, tünődve kutat ama tényezők után. Keresi a jelentkező babonás hajlamok okát és talál eleget.

Azok a természeti erők, melyek félelme szülte a régmult időkben a babonát, ma is működnek. Ma is dörg a zivatarban az ég haragja. A föld mélyéből ma is feltör a rettenetes tüzfolyam, lávatömegeket hintve szét, megremegtetve a földet és lakóit. Ma is tombolnak a víztömegek föld felett és föld alatt, sülyesztve vagy fölemelve annak kérgét, alkotva és rombolva mindenütt. Ma is meg vannak még a rejtelmes sziklaodúk, állnak még titokzatos őserdők. Ma is hullanak meteorok, keletkeznek és szétzüllenek égitestek. S mindezek ma is lenyügözik nagyszerüségükkel a parányi, erőtlen ember lelkét; csapongásra késztik a képzeletét.

Igaz, hogy ma már általánosan fel vannak derítve a megrendítő természeti tünemények okai, csak az a baj, hogy nincsenek egyúttal általánosan elterjedve. Sokszor a müvelt felnőtteknek nagyon kevés a természettudományi ismeretük, sokszor a külföldi nyelveket s eseményeket jobban ismerik, mint a körülöttük lefolyó tüneményeket és sokszor intelligens család gyermekei kapnak tudvágyó kérdéseikre olyan tévos vagy homályos feleleteket, melyek zavarba ejtik az értelmüket. Hogy ezeket a homályos vagy téves felvilágosításokat nem mindig a tudatlanság, de gyakran az általános sietés vagy épen álszemérem okozza: az nem változtat a helyzeten.

A családoknak ezt a hatását aztán bajos az iskolai oktatásnak ellensúlyozni. Nincs is rá elég alkalom. S a tömeges oktatásnál

az egyéni tudvágy alig nyerhet kielégítést még ha a tanító fölbátorítja is a gyermekeket a kérdezésre. Sőt az oktatás menetében sem elég gondot és időt fordítunk az ok és okozat közötti viszony megvilágítására, a természeti erők megértésére, a valóságos és képzeleti tárgyak egymástól való megkülönböztetésére.

Elmerülünk az előirt tananyag végrehajtásában, a tanítás gyakorlati czéljában, vagy egy-egy «mutatós» elmélet tárgyalásában és gyakran a legegyszerűbb természeti tünemény beható ismertetését hanyagoljuk el. Például: a polgári leányiskolában részletezzük a fénytörés és fényvisszaverődés törvényeit; de arra nem érünk rá, hogy megmagyarázzuk a vetített képeket. (Hogy meg is mutassuk, arra kevés iskolában van lehetőség.) Ha aztán látja a leányka a szinházban a mai technika csodás mutatványait: boszorkánymesterségre gondol, meg a dajkamesék szörnyeire. Mert a nevelése folytán még azokat sem leplezték le. Nem értek rá a természetrajz tanítása közben megemlíteni a gyíkoknál a hétfejű sárkányt, a ragadozó madaraknál a mesebeli griffmadárt.

Így pedig nem vihet a különben is vérszegény, ideges nemzedék józan itélőképességet az életbe, a társaságba, melyet ma kiválóan jellemez a babonára való hajlandóság.

Talán mert sokat élt már az emberiség: romlott az idegrendszere. Sok a hiszteriás, a beteges képzelődő a társaságban. S ha a legokosabb, ép érzékű embernek is el kell ismernie, hogy van sok olyan a természetben, a mi érthetetlen: hát a beteges, vagy az élvezetek változatos műsorától elfáradt, érzéki zavarokban szenvedő emberi lélek ne félje a titokzatos erőket?

Ebből a félelemből támád a babona melegágya, melyből dúsan sarjadzik az előérzet, a jövőbe és multba látás, a távolérzés, szellemjelenés stb. dísznövényzete. S a babonás hajlam ragad magával mint az áradat. Még a józan művelt emberre is hat az álom, az álomtalanság, az előjel. Hatnak a jóslatok, a babona által megjelzett állatok, tárgyak, napok, számok. És ha nem is irányítják cselekvéseiben: kellemes vagy kellemetlen érzetek kapcsában foglalkoztatják lelkét.

Ime a kimüvelt, finomult emberi lélek. És vegyük hozzá,

hogy ott nyugszik bennünk még az ősember is. Az ősember, ki érzi erőtlenségét az őt körülvevő hatalmakkal szemben és fél és védekezik, most már nemcsak a természeti, hanem a társadalmi uralkodó hatalmakkal szemben is. Mert a haladó korral kifejlődött társadalmi élet zsarnokként uralkodik felettünk. Társadalmi jogaink fejében ezer kötelességet ró ránk. Sokszor minden romboló természeti erőnél jobban fenyegeti az egyént megsemmisítéssel. Nehéz a bennünk szunnyadó ősember helyzete a mai társadalomban; nem csoda, ha természetfölötti erőkkel igyekszik szövetkezni.

Szóval, okot találunk eleget, mely magyarázza a társaságban újabb időben lábra kapott babonás hajlamokat. Feltünhettek ezek nőnevelésünk munkásainak is szerte a hazában, ha figyelemmel kisérték a társas élet áramlatait, melyeknek tanuságai úgy is fontos útjelzők a nevelés munkájában. A legegyszerűbb társas összejövetel alkalmával szembeötlő, hogy mennyi jó régi babona van még mindig forgalomban. S ha kitűztük a nevelés czéljai közé ezeknek a babonáknak irtását, jó lesz felkutatni a gyomot s egy kisérletban megszólaltatni magukat a babonákat.

Ebből a czélból meghivatjuk magunkat egy társas lakomára, s pillantsunk be legelőbb a vendégváró-ház előkészítő munkáiba.

Már a lakoma idejének meghatározásánál ott szerepel a babona. Csupa előzékenységből a meghivottak iránt, nem tűzik azt ki a hónap 13-ára, sem pénteki napra. Arra is jól vigyáznak, hogy egy asztalnál majd ne legyenek 13-an. Általában mindenben elkerülik ezt az ominózus számot. Három égő gyertyát sem tűrnek meg egymás mellett, mert nem akarják felingerelni a végzetet.

A lakoma reggelén megfigyelik az előjeleket. Egy olló leesett s hegyével megállt a földön. Tehát a meghivottakon kívül váratlan vendégre is lehet számítani. Pedig a jobb tenyere úgyis viszket a gazdának, sok pénzt fog kiadni. Csörög a szarka: szálló vendég is érkezik. Még hozzá rossz hírt is hoznak a vendégek, mert a háziasszonynak cseng a jobb füle.

A pávatoll szobadiszt felküldik a padlásra, nehogy bajt okozzon a társaságban. A cselédségnek szigorúan meghagyják, hogy üveg s porczellánféle a földre ne essék, meg aztán nedves fa ne

jusson a kályhába, mert ha a tűz morogva ég: haragos lesz a vendég. A kenyeret is szép egyenletesen kell vágni, mert házi perpetvarra ma semmi szükség.

Végre bejárja a háziasszony a ház táját, nincs-e valahol két seprű együtt? Maradt-e valahol egy pók a hálójában? Ha nagyon gondos: biztonság végett szenet is forráz az ajtó mögött, nehogy a gyermekeket valaki megbabonázza. (Pedig megtiltotta nékik átlépni a gyermekszoba küszöbét a lakoma idején, a mikor aztán ráér a gondozójuk lelkükbe plántálni egypár északnémet babonát.)

De figyeljük meg már most a meghívott vendég előkészületeit. Öltözködés közben valamely ruhadarabot fordítvá ölt magára, visszájával kifelé. A női vendég különösen ügyel frizurájára, mert ha kiáll a hajtűje: rákivánt valaki; ha kihagyott a fonatból néhány szál hajat: özvegy ember felesége lesz. Mindenkinek tanácsos mai emberszóló világban valami ereklyetárgyat, talizmánt rejteni keblébe. De ha elfelejtett ilyen talizmánt venni magához s már elindult: semmi szin alatt vissza nem tér senki. A fiatal, szép lányvendég, még ha sz. János napján kilenczféle fű főzetében fürdött is, az imádott ifjú egy hajfürtjét vagy legalább egy négylevelű lóherét vesz magához; öregebbek egy rozsdás szeggel, vagy egy törött patkóval is megelégszenek. Igaz, hogy Umbertó királyt a nála levő farkasfog daczára is meggyilkolták, Vilma királynénak sem sok szerencsét hozott az akasztott ember kötele; de azért az amulettek nem vesztették hitelüket.

Lakoma napján minden vendég igyekszik jobb lábbal fölkelni. Az előző éjszakán nem álmodik senki romokról, tojásról, szennyes vízről, Júdás-csókokról, hanem inkább virágról, libapecsenyéről. Ha lakomára menet mindenki tele edényeket látott s együtt van már szerencsésen a társaság: akkor is még sok aprócseprő babonát vesznek figyelembe. Mindjárt az üdvözlésnél óvakodnak keresztbe kezet fogni s ki-ki igyekszik legelőbb fiatalemberrel találkozni, nem pedig vén asszonynyal. Kést, gombostűt, vagy bármely vágó és szúró szerszámot senki sem fogad el; de ha van valakinél egy felesleges gombostű, azt eldobja, mikor pappal találkozik. Az elhelyezkedésnél is nagyon óvatosak. Az asztal

szegletét mindenki elkerüli. A házasulandó ifjúnak, vagy férjhez adó lánynak mindig két testvér közt van helye. Utóbbit nem ültetik világért sem tükör alá, ne hogy végleg pártában maradjon.

Társalgás közben bizony nehezükre esik arra vigyázni, hogy többen egyszerre ne beszéljenek, mert ha kettő ugyanazt mondja egy időben: egybe fognak szeretni, a miből vitriol-dráma is fejlődhetik. De ha már megtörtént, hogy ketten egyszerre mondtak valamit: hamar egybefonják kezeik kis ujját s kimondják három költő nevét, abban a boldog tudatban, hogy a mit eközben gondolnak, az okvetlen beteljesedik.

Ha valakinek jobb arcza ég: hamar oda siet a társaság félrevonult, suttogó csoportjához, mert ott őt szapulják. Rosszat veszély nélkül lehet egymásról mondani a társaságban; de ha valakit dicsérnek, megkopogtatják az asztal alsó lapját ily szók kiséretében: «Jó órában legyen mondva».

De nemcsak társalgásból áll az összejövetel. Szóba jöhet már az evés-ivás is. Mindenki jól vigyáz, hogy föl ne döntse italát, mert a kiömlő folyadék iránya keresztelőt jelenthetne, a mit manapság nem szeretnek a házastársak. Azt sem tűrik, hogy egy asszony, más asszony férjének poharából igyék, vagy viszont. Pedig bájitalban ma már nem hisznek, legfölebb feledést keres az erősebb nem az italban, míg a gyengébb még ma is szeretne a választottnak ételébe valami olyasmit keverni, mitől az hajlandóbbá válnék. (Ez a babona a köznépnél emberáldozatokat is szed.) No de ha jól esett az étel s kiürültek a tálak, másnap ragyogó jó idő lesz s elfeledhetik az emberi gyarlóságokat a vendégek. A háziak pedig lakoma után a boldogok álmát alhatják, föltéve, hogy kép le nem esett, tűkör el nem törött, a vendégek nem hajtották össze asztalkendőiket, továbbá mindenik leült ottléte alatt s nem vitte el álmukat.

Ime mennyi babona kel életre egy lakoma keretében is. S az a legszomorúbb megfigyelésünkben, hogy a legtöbb a nőkre vonatkozik, a minthogy általában a nők a babonák legfőbb pártfogói. Már Zwingli megmondta: «Az asszony tökéletlen, csacska, babonaságra hajló Isten teremtése». És ha nem is fogadjuk el azt az állí-

tását, hogy «tökéletlen», meg «csacska», a babonásságát nem tagadhatjuk, legfölebb azzal mentjük, hogy Cæsártól Napoleonig minden nagyember babonás volt. Persze ez csak gyenge mentség és nem jogczím a nők kiválóan babonás hajlamaira, a mik a nőket kezdettől fogva jellemzik.

Pedig milyen hálátlan maga a babona a nők iránt! A kedvezőtlen hatású babonás személyek legtöbbje nő. Az asszony, különösen az öreg, minden kis és nagy bajnak okozója. Ma is ha ezt a kifejezést halljuk: «valóságos sárkány», «igazi boszorkány», nem mindjárt nőre gondolunk? Hány és hány boszorkányt égettek el Kálmán királyig és azontúl! Irják, hogy volt olyan németországi falu, a hol csak két nő maradt meg, a többit mind elégették mint bászorkányt, az ördögöt pedig legfölebb «űzték», a garabonczias diákon még mulattak is.

A hálátlan babona pártján mégis híven kitartott a nő mind máig. Különösen az alsó néposztály nője, kinek ebbeli hűségét a műveltség sem teszi próbára. Virágzik is dúsan a nép között a babona különféle és sokszor veszedelmes faja: bűvölés, bűbájolás, megigézés, varázsolás, ráolvasás, jövendölés, kisértet-járás stb. Nőnevelésügyünk falun élő bajnokai beszélhetnének a népbabonák szörnyű eredményeiről. De mi nem érinthetjük most a helyhez, időhöz, alkalomhoz kötött s még a jelenkorban is aktuális népbabonák özönét, habár elsorolásuk fontos lenne is a nevelésügy szempontjából: most csak arra az ujabb időben virágzásra jutott, arisztokratikusnak vélt babonákra akarjuk még a figyelmet felhivni, a melyeket a spiritizmus hozott forgalomba.

A régi társadalomban is voltak a spiritizmusnak hivei. Tánczoltattak asztalt századokkal ezelőtt is, szólaltatták a holtak szellemeit. A jósoknak olyan nagy befolyásuk volt az államéletre is, hogy régi évkönyvek szerint sokszor hatóságilag kellett eltiltani a szellemidézést, mint a politikai s gazdasági viszonyokra káros tevékenységet. Hanem a művelt és előkelő társaságokban talán sohasem örvendtek olyan virágzásnak a spiritizmus babonái, mint mai nap. Tudományos szinezetű munkák terjesztik a hódoló hivek apostolkodásán kívül, tanait minden európai nyelven. Magyar

nyelven is egymást érik a spiritizmust tárgyaló munkák s nem egy újabb szépirodalmi műben megtaláljuk nyomait.

Gondolatolvasás, gondolatátvitel, hipnotizálás, szellemidézés s a jövendölések különféle neme: kártyából, tenyérvonalaiból, a kéz alakjából, fénykáprázatból (chiromantia, chirognomantia, krystallomantia) stb., mik réges-régen csak a bűvészek és jósok kizárólagos mesterségei voltak, most a társaság közkincsei. A modern izlés szerint ma-holnap többé nem az egészséges, jókedvű, élénk társaság lesz a «válogatott», hanem az olyan, melyben minél több a csendes elmélkedésre hajló, érzékeny, ideges egyén, s a melyben aztán könnyen akad egy kiválóan alkalmas, úgynevezett «médium», ki a társaságot a szellemekkel hozhatja kapcsolatba. Az ilyen médium ma olyan kapós a társaságban, mint egészségesebb izlésű korokban a csapongó jókedvű, ötletes ember. Mert ha van médium, lehet szellemet idézni.

Hisz a kezdetleges népeknél is, a vallásgyakorlatnál lényeges szerep jutott a meghaltak szellemeinek. De azok, ha hivták a szellemeket, alázatosan áldozatot mutattak be nekik s szertartások kiséretében kérték segítségüket. Ma egyszerűen egy háromlábú asztalba, egy irónba vagy egy tallérba idézik a spiritisták a meghaltak szellemeit, hogy szórakozásul szolgáljanak társas összejöveteleiken, melyeket seance-oknak neveznek. Hát az igaz, hogy ezek a seanceok nem sok pénzbe kerülnek, mert azokon sem nem világítanak, sem nem esznek, sem nem isznak, még csak nem is szivaroznak (sőt a jó médium három napig is koplal egy-egy érdekes seance előtt); de annál több idegmunkába kerülnek s annál több szellemi veszteséggel záródnak.

Bizony sok embert a szerencsétlenségbe, az őrületbe sodortak már ezek a modern babonák s daczára annak, hogy a spiritistákat szédelgéseik közben mind sürűbben leleplezik és meg is büntetik: babonáik mégis rohamosan elterjednek a társaságnak mind nagyobb rétegeiben s mindenütt szörnyű pusztítást tesznek a józan gondolkozásban, a józan erkölcsökben.

Különösen a jóslás terén veszedelmesek ezek a babonák, mert az kelt ma különös érdeklődést. De hogyne! A mai nehéz megél-

hetési viszonyok között megtudni a jövőt, az esetleg jobb, mosolygóbb jövőt: mily becses nyereség! Mikor a boldogabb korok gyermeke is igyekezett a jövőbe pillantani, mikor nagy uralkodók, bölcs államférfiak, kitünő mesterek is jósoltattak maguknak: hogyne jósoltatna magának a mai kor küzködő gyermeke? Főleg a beteges, a szerencsétlen, ki csak a jövőtől várhatja baja orvoslását; a ki rendszerint babonásabb is, mint az éptestű, ép lelkű, szerencsés halandó s a kit egy baljóslat könnyen megrabolhat a sors elviselésére szükséges lelki erejétől.

És könnyen megfosztja a modern babona lelki erejétől különösen a nőt, még ha nem beteg, nem szérencsétlen is, mert ő gyengébb testszervezetű, érzékenyebb idegzetű, félénkebb, tehát hamarabb téved a babonák országába. Bizony nagyon veszélyesek a babonák a nő sorsára, de az egész társadalom irányára és erkölcsére is. Méltók rá, hogy fölvegye őket gondjai közé a közoktatás, nevezetesen a nőnevelés. Mert a felnőttek társadalmából erőszakosan kiirtani a babonát semmiféle társadalmi vagy állami intézmény nem tudhatja, mint a hogy nem pusztítjuk ki a mélyen gyökerező vad fát a gyümölcsösből, ha tőből vágták is ki. Föl kell keresni gondosan a hajszálgyökereit is és eltávolítani a földből, hogy megmentsék vele a hasznotadó fákat. Így kell az első gyermekkorban kiirtani a babona hajszálgyökereit is az emberi lélekből, és akként nevelni, hogy abban többé a babona magról sem fejlődhessék.

Ez a nevelés pedig ott kezdődik a gyermekmeséknél az édes anya ölében. Bár műveltlelkű édes anyáktól hallhatnák kicsinyeink az összes gyermekmeséket, nem pedig oktalan cselédektől, kik mulattatása közben benépesítik a gyermek tiszta lelki világát a képzelet szörnyeivel, ha pedig nyugtot akarnak maguknak szerezni, mindenféle rémképekkel ijesztgetik. Nevezetesen az altatás idején történik ez bőven, a mikor a gyermek úgy is félig öntudatlan s a mikor kényelmesen belopódznak ezek a rémek álmaiba, sőt a tudatába is. Pedig hogy tiszta a kis gyermek lelki világa az ilyenektől, hogy a kis gyermek nem fél a sötéttől, míg nem ijesztgetik, azt tudja mindenki, ki maga nevelt már gyermeket. Valamint azt is, hogy könnyű ebbe a tiszta, érzékeny világba árnyakat belopni.

Hiszen még az értelmes felnőtt embernek is más a nappali lelki élete és más az éjjeli. Más az észlelésünk, gondolkozásunk a világosság mellett nappal, az élet lármája közben; és más a csönd, magány, sötétség óráiban. Itt és ott észlelhetünk hibásan, alkothatunk téves képzeleteket, melyek aztán benyomulva a lélekbe, az emlékezet nem mindig megbizható világánál elvesztik természetes határaikat, önkénytelen lelki működés alapjául szolgálhatnak s a sötétben rémlátományokká nőnek nemcsak álom közben, hanem ébrenlétben is. (Halluczináczió.)

Mennyivel könnyebben teremhet a gyom a gyermek határozatlan érzékeny lelki világában? Mennyivel nagyobb bűn a gyermeket ijesztgetni, a gyermek észlelését képzeletbeli alakokkal zavarni. És milyen fontos kötelessége a gyermeknevelőnek helyes észlelésre szoktatni a kicsinyeket; egyszerű, tiszta, világos képzetekkel népesíteni meg lelküket; minden tudvágyó kérdésükre nyugodt, biztos és könnyen érthető felvilágosítással szolgálva nekik.

Az így nevelt gyermek mindent a maga természetes mivoltában fog fel, megszokja, hogy a dolgok okait kutassa s mire felkerül az iskolában, már tudja is egyik-másik természeti tüneménynek okát. De milyen merészség ilyen gyermek létezését föltenni ma, mikor a gyermekek leplezetlenül látják a családban a babonát, mikor a hét éves gyermek hazamegy inkább az uzsonna előtt, mintsem 13-iknak leüljön az asztalhoz, mikor csak a napokban történt itt, hogy egy kis lány, a kit meghalt társnője helyére ültettek az iskolában, fejébe vette, hogy ő is meg fog halni. Meg is halt agyhártya-gyuladásban s most már remegve várja az egész osztály, ki lesz a harmadik.

Ilyen szomorú viszonyok közt családnak és iskolának karöltve kellene irtani a babonát. Az újabban divatba hozott szülői konferencziákon sok kérdést meg lehetne vitatni, sok eszmét tisztázni. Az iskolai oktatás hézagait fölfedné a család, a családban előforduló eseteket megvilágítaná az iskola és sok rossztól megóvhatnánk gyermekeinket.

A tantárgyak közül a természettudományokhoz tartozók ala-

pos oknyomozó és vonzó alakban való tanítása ellensúlyozhatja leginkább a babonás hajlamokat, mint a hogy a tudomány igazi kultusza a felnőttek közt is megsemmisíti a babonát. Csak aztán tulságos nagy terjedelmű ne legyen az a tanítás. Az oktatásnak «keveset, de alaposan» jelszava a babona kiirtásának szempontjából igen fontos. Valamint fontos — a mire a népoktatás legszentebb czéljai egyaránt intenek — hogy túl ne terheljük munkával a tanulót. Mert a szellemi túlterhelésből származik a szellemi gyengeség, az idegesség, melyekből a babona táplálkozik.

Úgy sem a sok tudás teszi az embert boldoggá, hanem a dolgok természetes, helyes felfogása, a jó ítélő képesség, a józan gondolkozás, melyhez tanulmányai és tapasztalásai folytán jut. Az ilyen gondolkozásmódnak pedig a gyermek első megfigyelései vetik meg alapját. Azért nagyon fontos a figyelem nevelése általában és a babona kiirtásának szempontjából is.

Azt ugyan jól tudja a nevelés minden munkása, hogy a gyermeket figyelemre kell szoktatni. Magát a szemléltető oktátást is ez a czél teremtette. Figyelmetlenséget nem is tűr egy tanító sem az iskolában, sőt a közfigyelemről ismerhetünk rá az iskolai fegyelemre is. Még sem részesítik a figyelmet, a gyermek lelkének ezt a fontos munkáját kellő gondozásban. Csak ritkán tanulja meg a gyermek az iskolában összes lelki tehetségeit úgy összpontosítani a megfigyelendő tárgyon, hogy erős akarattal kizárja a lélek minden más irányú működését s a kép tisztán, élesen rajzolódjék lelkébe. Pedig ilyen megfigyelésre kell a gyermeket nevelni, hogy biztosítsuk a babona fertőző csirái ellen. Tanuljon meg állhatatosan, egész akaraterejével figyelni: akkor tudni fog akaraterejével hatni egész gondolkozásmódjára is minden külső befolyás ellenében. Tanulja meg azt is, hogy szándékosan el tudja vonni figyelmét az érthetetlen, misztikus és hozzá nem méltó dolgoktól, ha lelki életének világossága megkívánja.

A ki így tudja irányítani figyelmét: az minden körülmény közt megmarad józan gondolkozónak; az megtartja lelki erejének üdeségét, kedélyének frisseségét. Az a jóslatok teljesedésében nem a sors öntudatos működését, hanem a véletlenség játékát látja

csupán. Az nem hisz az előérzetben, látományokban, álomfejtésben, mert ezekben csak eszmetársítást s a lelki működéssel kapcsolatos idegműködést ismer fel. Az, ha asztalt lát tánczolni, nem gondol a megholtak lelkeire, mert abban csak még eddig föl nem derített rezgési tüneményt lát. A médium irásában, beszédében pedig annak különös, még ismeretlen képességét, vagy a túlizgatott, beteges agyának működését. És az ilyen emberrel a sötétség, a káprázat nem űzheti szeszélyes játékait; mert szilárdan megáll a helyén.

A társadalmi, erkölcsi, közgazdasági problemák forrongásának idején nem satnya, babonás, hanem higgadt, józan gondolkozású, jellemszilárd emberekre van szükségünk. Ilyeneket neveljünk. Ne járjunk a gyermekkel sziklaodukban, de napsütötte hegytetőkön, hol üde a levegő, hol közel van Isten. Szoktassuk arra, hogy tisztán lásson: akkor tisztának fogja látni a világot.

Nagyvárad. *Özv. dr. Személy Kálmánné.*

TŰ, ECSET ÉS FODORVÁSZON.

Nagyrabecsült Szerkesztőnk, szívesen helyet engedett előbbi években is rokontermészetű soroknak, tudva, hogy kézimunkairodalmunk úgyszólván semmi; az iparművészeti csekély. Az utóbbiról férfiak irtak okosan, de természetesen kevés közvetlenséggel, mert az egyes technikák gyakorlati kivitele már nem az ő mesterségök, s e tudósaink nőknek irtak, kik őket azért nem értik meg, mert a dolgok szellemi részére nem tanították meg, s mert a mit nem ismerünk, az iránt nem is érdeklődhetünk. Hány munkatanítónő tud rajzolni, tervezni, felfogni, megérteni, átgondolni s önállóan teremteni? — Mennyire igaza van Hollós Károlynak! S milyen jól látja kedves Szerkesztőnk, a munkatanítónők hiányos képzettségének káros voltát!

Mindezekről irtak és irnak még hivatottak; én most csak tűről, ecsetről, fodorvászonról, szóval kézimunkákról akarok pár szót mondani.

De azért mégis iparművészeten kezdem. Mankievicz Henriettről már megemlékeztem egyszer lapunkban, újból a Mankievicz-technikáról akarok szólani, melyet e geniális asszony teremtett meg.

Mankievicz Henriett egy volt főkonzul neje, atyja bécsi bankár, anyja pedig egy régi patricius házból származott. Műértő szülei korán felismerték gyermekök ritka tehetségét, s a poetikus lelkű bájos leány Makart tanítványa lett. Mint festőnő kezdett a hímzéshez, finom érzékkel bírt a gyöngédhez s a színek erejéhez s poetikusan művészi felfogással a természet iránt. Harmonikusan egyesítette a hímzést a festéssel s így született meg technikája.

Már 1889-ben a nagy arany érmet kapta Párisban s «Officier de l'Académie» lett. Ismételten másolták munkáit Francziaországban, s a Kensington-múzeum, a híres londoni iparművészeti múzeum, mintát kért műiskolája számára a geniális asszonytól.

Minden eredeti, a mit e művésznő teremt. Valamint eredeti eszméje a kivitel technikája, úgy önálló a motivumok választásában, az idea teremtésében és alakításában.

Az utolsó párisi kiállításon újból nagy elismerést aratott művészetével, annyira, hogy Proust Antonin műveit «hímzett Wagner Richardok»-nak és Proudhomme Sully «selyem ábrándok»-nak jellemezte.

Egyik képe pl. négy méter magas faldísz, melyen megkapó színpompában, égő színekben, a déli égöv buja, mesés növényzete pompázik. Nyulánk pálmák, vékony ágakkal s apró levelekkel, elárasztva gyönyörű virágok fényes özönétől. Szép e kép mint maga a paradicsom, melyből még a kigyó sem hiányzik, mely hajlékony testét simán csusztatja át a lombok között s mely életerős minden mozdulatában. Lágy tónusokban oszlik szét e tűfestés háttere, mely ép úgy a természetesség és az élet benyomását teszi, mint egy jól sikerült festmény.

Az alapanyag fehér atlasz, aquarellszinekkel festve. A világítás élénkítésére gouach szineket használ. S míg művészi kézzel ecsettel festette meg a háttért, addig tűvel, élénk selyem szálakkal, erős zseniliával, applikátiókkal s fémfonallal «hímezte» az előtért. Utánozhatatlan az, a mit e művésznő bámulatos tudása, erős érzése megteremtett. Ezen műalkotásoknak nagy az ipari és pædagógiai értéke. Képezik izlésünket, hozzászoktatják szemeinket a legfinomabb színezetekhez, s újólag mutatják, hogy a legkisebb és legszerényebb virág ép olyan csodamű, mint a legdíszesebb természeti jelenség. Jelentékeny haladást jelentenek ez alkotások a művészi kézimunkák terén, mely nemcsak tétlen kezek foglalkozása, hanem szellemünk s kedélyünk öröme kell hogy legyen!

Kevesen tudják, hogy *fodorvászonra* festeni is lehet!

Még pedig gyönyörű hatással. Kinek fárasztó a mindnyájunk előtt kedves kalotaszegi varrottas, s csak rajzban jártas és ügyesen

kezeli az ecsetet nagyon szép, művészi hatású dolgokat készíthet. Legalkalmasabbnak tartom *fodorvásznon* a gobelinek utánzását. (Máskor a gobelinek (arrazti) történetéből.) A régi középkor óta, mióta Rafael művészete a legmagasabb tökélyre nem fejlesztette s Jean Gobelin e szöveseket mind e név alatt egyesítette, mindig legelőkelőbb díszét képezték e faliszőnyegek minden lakásnak. Drágaságuk folytán természetesen csak kevesek birtokába juthattak. Az ismételt kisérletek, festés által ecsettel, szöveten a szövést imitálni nem sikerültek, mert a festék eltakarta az alapot s így a sajátságos gobelin-jelleg elveszett. A mai találmányok korszaka ezt az eljárást is felfedezte. Külön erre a czélra szőtt szürke vagy sárgás vásznon, szövetre való festésre präparált szinekkel készítik; s a jól festett gobelineket alig lehet a valódiaktól megkülönböztetni. *A bevert fodorvászon* erre az eljárásra kiválóan alkalmas, a transparens szinek pompásan beszivódnak e vászonba; úgy hogy daczára annak, hogy az alapszövetet festés fedi, a vászon szála egyenként és fodrosan látszik. A valódi gobelineknél előállítási módjuknál fogva, korlátoltak a szinek, erre tekintettel kell lenni az imitatiónál is.

A *beveretlen fodorvásznon* jól és hatásosan lehet festést hímzéssel egyesíteni, itt az illető mintát gobelin szinekkel (folyékony festék) alapozzuk, a contourokat zsinórokkal körülveszszük s esetleg az árnyalatokat megfelelő öltésekkel hímezzük.

Valóban eredeti s *fodorvásznon* nagyon szép, lágyabb és poetikusabb lett volna, a budapesti iparművészeti múzeumban volt ellenző, mely bőrből készült égetett és festett munkával. A «Magyar Bazár» is hozta képét ez év februári számában.

A bécsi «Österreichisches Museum»-ban látni egy pár érdekes gobelint. Mint a legérdekesebbet a VIII. századból eredő azon híres tíz fali szőnyeg egyikét említem, melyhez Rafael készítette a tervezetet a sixtusi kápolna részére. A bécsi múzeumban látható darabon csak a háttéren van valami változtatva. Egy másik falszőnyeg: «A hit», nagyhatású kép; angyalok húznak egy kocsit, rajta két alak, a hit és vigasz szimbolumával kereszttel és kehelylyel kezökben, lábaiknál a földgolyó, különböző alakok követik. Ezt a

XVII. század közepén P. P. Rubens után, (az eredeti a párisi Louvre-ban látható), Jean François szőtte Brüszelben.

«Mózes a pusztában» a XVIII. századból eredő munka, a gróf Deym-család tulajdona. Pompás, természetes és finom hatású kép. Mózes botjával érinti a sziklát, melyből víz fakad, az asszonyok korsókkal bájos csoportban, a juhok tömege stb. minden oly életerős.

A XV. században még regényrészleteket is szőttek gobelinekre, melyekből ugyanott, egy nagyon rongyos példány látható. Szépek a németalföldi úgynevezett «Verdure» szövések, melyek a XVI—XVII. századból erednek. Ezek már nem bibliai jeleneteket és regényrészleteket mutatnak, hanem virágokat, gyümölcsöt. Ezek a gobelinek a legalkalmasabb modelek *fodorvásznon* való festéshez.

A kézimunkák az említett múzeumban csak részletenként vannak kiállítva, valószinűleg a megkimélés végett, de a kit tanulmány szempontjából érdekel, annak szívesen rendelkezésére bocsátják az elzárt gyűjteményeket is.

Sajátszerű szépségében mindjárt feltünik egy terem sarkában egy ósdi, kályha előtti spanyol fal, mely 1600-ból ered. Ezen láthatjuk, hogy nem csak hímzést és festést lehet harmonikusan egyesíteni, de a legkülönbözőbb hímzési technikákat egymással. Az egész spanyol fal csupa négyzetekből van összeállítva, melyek felváltva selyemből és bársonyból vannak, s ezeken aztán a hímzés minden faja, lapos hímzés, applikátió, gobelin hímzés stb. izléssel s tudással összhangba hozva.

A «Kunsthistorisches Museum» egyik felső emeleti termében, hímzett férfiruhák láthatók, melyeket még a XVIII. század közepén viseltek; mellény és frakk leginkább világos szinekben, dúsan selyemmel, finom zseniliával s különösen szépek rajtok a tüll-applikatiók. Egy-két darab bizony rongyos, s hajmeresztően van beszőve (stopolva) látszik, hogy nem női kezek végezték. Képzelhető, hogy ezek a naiv javítások hogy tünnek fel azokon a különben pompás darabokon. Milyen előkelő elegánciával lehetett viselni e valódi szalonruhákat! Képzeletben már magam előtt lát-

tam selyemzsabóval, s fehér parókával egy nyulánk férfialakot, s kézcsókra nyujtottam kezem. De sötét utiruhámra nézve, eszembe jutott, hogy meglátszanék rajta a rizspor — s a világ rossz! nem kompromittálhatom magam. Hidegen hátat fordítottam tehát a — szekrényeknek!

A Herberstein-féle privát múzemban a währingi műintézet jeles tanítónőjének látható egy remek munkája. Egy fehér vászon terítőn, körül a déli égöv búja természete tárul elénk. A növényzet hímezve van, de milyen hímzés az! Az indiánusok alakjai erős szálú vászonból vannak betéve (nem rátéve). E vászon aztán természetes szinükre van festve, csak fekete hajuk van csomóöltéssel hímezve. Nagyszerű utánzat a juhok bundája, az ismert csomóöltés hosszában öltve, megfelelő sodratlan selyemből. A tigrisek újból erős szálú vászonból betéve és festve. Legjobban sikerült a strucz, azt hittem, még utánam szalad; ez fehér rismon selyemből van betéve, aquarell színnel festve s pár száröltéssel kivarrva. Ezen a darabon láthatjuk, hogy nem csak a különböző technikák egyesítése, kölcsönös kiegészítése, szüli a legszebb harmoniát, de a különböző anyagok megfelelő s ügyes alkalmazása pompás egészet alkot. Hogy az ilyen munkák megteremtéséhez nem elég a puszta kézügyesség, az világos, alapos és mély tudás, előzetes szisztematikus tanulás szükséges, azt könnyű belátni. Nálunk talán a jövő munkatanítónői nemcsak ügyesek lesznek, de képzettek is.

Épen a mesternők szellemi befolyásának hiánya teszi azt, hogy úton-útfélen kétségbeejtő izléstelenséggel találkozunk. — A multkor egy vidéki város kiállitásán voltam. A mint a csarnokba léptem, a legkülönbözőbb tárgyakon túl, az ellenkező falon, mindjárt észrevettem azt, a mi legjobban érdekel, a kézimunkát. Hímzett szentképek. Uram fia! Felfogtam szerpentin fodraimat, s menekülni akartam. Isten őrizz, hogy e szent társaságot álmomban viszontlássam. De aztán mégis érdekelt, hogy milyen sok mindent tud az a szorgalmas előállító! Jól megtanították hímezni, az áll; de pusztán hímezni, többet a tanítója sem tudott. Tessék merev szenteket elképzelni nagy, sötét, bárgyú szemekkel, s fényes ábrázattal, furcsa alakjuk, nem sejtette csontvázukat, úgy látszik

azok a színes, nagy gonddal árnyalt lepedők tartották az anyagi burkot.

Sok hímzett képet láttam már múzeumokban is; a régiek érdekesek, de egy sem természetes, s ezért nagyon csunyák előttem a színesen hímzett alakok. Csak khinai hímzéseken látunk jó arczokat, talán naiv suje-jük, apró szemeik, vékony szemöldökük gyerekes kifejezését könnyebb visszaadni. Viseletök színes tarkasága is, hímezve megfelel a valóságnak. De antik, egyáltalán görög lepleket viselő alakokat bizzunk a festőre!

Sokszor még ott is találunk véletlenül valami szépet, hol nem is vártuk s hol épen ellenkező dolgok érdekeltek. Az udvari könyvtárba pl. egy régi pergament megmagyarázása végett kisért el egy tudós barátom, s egyszerre a kaligrafusok remekei között én pompás régi applikátiót fedeztem fel! Ilyen kézimunkára mi képtelenek vagyunk. Ez applikátió készítője Szultán Muhamed Nur 1506. nagymester volt. Papirra festett parányi, apró virágokat, azokat körülvágta s úgy applikálta őket. Szinte hihetetlen, hogy ily picziny dolgot oly preczizen lehet csinálni, s még kivágni ily apróságokat. Vagy egy másik lapon, szárított fűvekből egy kert, szintén applikátió, s milyen a perspectivája annak, azt látni kell!

Egyetlen egy hímzett képet láttam, a közelmultban Ausztriában, oly művészi kivitelüt, hogy örökké feledhetetlen marad előttem. Egy kedves barátnőm mutatott be ismerőseinek, s már távozni akartunk, midőn eszébe jutott, hogy itt láthatnék valamit, a mi engem érdekel. Csigalépcsőkön vezettek le a souterainbe, s egy kis kamra tapetajtója fölött láttam a műremeket. Én szótlanul bámultam.

Gyönyörű munka volt az a tövissel koronázott Krisztus minden iziben. A ház ura csodálkozott, s azt mondta, hogy ő nem is tudta, hogy ez a kép ér valamit. «Kinek a műve?» kérdeztem. «Mamám készítette.» Most meg én csodálkoztam magamban, hogy nem ismeri anyja munkájának értékét, s ha ő csinálta, hogy tarthatja ilyen helyen? A kép lyoni fehér selyemre volt crayonnal rajzolva, s az árnyalatoknak megfelelően egyenetlen öltésekkel össze-vissza öltve, crèm színtől a legsötétebb szürkéig, közelről

úgy nézett ki a test, mintha molyhos lenne. Az a szenvedő Krisztusarcz, a kivitel finomsága leirhatatlan, csupa fájdalom az egész.

Távoztunkban, még a benyomás alatt, természetesen a kép készítőnőjéről ábrándoztam. «Nagy mestere volt a tűnek és ecsetnek ez a német nő, szinte látom, mint ül erkélyablakában, türelmesen öltöget és várja vőlegényét.»

«De élénk fantáziád van», felelé barátnőm, «az a nő egyszerűen munkatanítónő volt.» «Hisz arról egy szót sem szóltak.» — «Csak nem mondanak meg ilyesmit!»

Helyes, hisz engemet is barátnőm mindenütt mint katonatiszt lányát szerepeltetett, csak nem reprezentálhatja magát egy tanítónővel?! Megértettem a helyzetet. Tanítónőnek pláne munkatanítónőnek lenni, ahhoz külön bátorság kell. S az én barátnőm is azon kedves ismerőseim közé tartozik, kik nem tudják nekem, ezt a magamon elkövetett lealacsonyítást megbocsátani. De nekem most egy ördögi gondolatom támadt. «Tudod mit? visszaszaladok, s megmondom ezeknek az aranyba foglalt nyárspolgároknak, hogy én is csak munkatanítónő vagyok, mint a milyen a nagymama «recte mama volt!» Barátnőm csak úgy bámult reám! «Tudom, vérig sértem szegény embereket, de hátha fölindulásukban utánam hajítják azt a Krisztus-képet, s milyen boldog volnék én akkor!» Barátnőm hidegen mért végig; én pedig pompásan mulattam, nevettem felháborodásán.

«Bocsáss meg», kezdtem újból, «ismerőseid igazán szeretetreméltó, s annyira distinguált emberek, hogy igazán nem látszik meg rajtok, hogy «csak» egy tanítónő utódai, de egyet még sem értek, hogy lehetnek egy munkatanítónőnek ilyen gazdag örökösei?»

«Ugyan kérlek», viszonzá barátnőm ingerülten, «a dolog nagyon egyszerű, B. úr mamája kézimunkatanítónő volt egy bécsi intézetben s férjhez ment egy bankárhoz. Sikerült neki egy gazdag embert megfogni; ez az egész.»

«Aah!» erre már én képedtem el, mert ez a dolog nem is olyan egyszerű; még egy munkatanítónőnél is, bámulatra méltó kézügyesség!

De hová tévedtem! A szép hímzett képekről, a szép munkatanítónő történetére. Megérdemelte, hogy feleleventsem emlékét, hisz oly szépen hímzett s oly művészi ízlést és értelmet tanusított, hogy bámulatot érdemel. Nála ez személyes kiválóság és szorgalom eredménye lehetett, hisz az ő korában még Ausztria sem dicsekedhetett olyan tanítónőképzőkkel, a milyenek létesítésétől mi a munkatanítás fellendülését várjuk. Nem segíthetnénk addig is, míg a gondoskodás megteremti számunkra a megfelelő segédeszközöket, szorgalmas, kitartó és lelkes önképzés által a bajon? Kisértsük meg!

Pancsova. *Póznan Jolán.*

LEÁNYISKOLAI ÉRTESITŐK.

Az iskolai értesítők szemléjét ez idén helyszűke miatt valamivel rövidebbre kellett fognunk. Felsoroljuk azonban ez évben is a fontosabb statisztikai adatokat, a tantestületekben történt változásokat, az egyes iskoláknál működő női tanerők neveit, s a tanév történetéből is a fontosabb nem minden iskolával közös mozzanatokat. Örömmel nyitunk a tanítónőképzők és leánygymnáziumok számára rovatot; sajnos tőlünk nem függő okokból azonban nem számolhatunk be mindenikről. Kérjük is az itt fel nem említett tanítónőképzők, gimnáziumi irányú tanfolyamok és felsőbb leányiskolák igazgatóságait, hogy értesítőiket nekünk pótlólag beküldeni szíveskedjenek.

I. Tanítónőképzőintézeti értesítők.

1. A kolozsvári m. kir. állami tanítónőképző-intézet értesítője az 1901—2. tanévről. Szerkesztette: Heinrich Józsa igazgató.

Az iskola történetéből megemlítésre méltó a tantestületi változások: Udvarhelyi Ilona és Láng Mária a szabadkai áll. tanítónőképző-intézethez helyeztettek át hasonló minőségben és helyettük Szánthó Jolán és Meray Irén bizattak meg a segédtanítónői teendőkkel. — Hivatalos látogatását a kir. tanfelügyelő Kozma Ferencz kir. tanácsos úr január 27—29-ig tette. — A tanév befejeztével Budapesten tanítóképezdei tanerők részére rendezett tanfolyamot Meray Irén hallgatta. Az intézet kebelében működő önképző-kör junius 8-án belépti-díjas ünnepélyt rendezett, melynek jövedelmét a M. D. E. erdélyi szakosztályának juttatta. A tantestület nőtagjai voltak: Heinrich Józsa igazgató; May Emilia, Sfetea Mária, Meray Irén, Szánthó Jolán és Kovácsné-Pap Mária tanítónők. — A növendékek létszáma: (I. = 49, II. = 49, III. = 64, IV. = 53) = 215 volt; vallásra nézve: róm. kath. 77, gör. kath. 9, gör. kel. 2, ev. ref. 85, ág. ev. 20, unit. 17, izr. 6; — anyanyelvre nézve: 196, német 11, román 8, tót 1. A gyakorló iskolába 61 növendék járt. Az értesítő a rendes közléseken kívül az intézet rendtartását közli.

2. A szabadkai m. kir. áll. tanítónőképző intézet értesítője az 1901—1902. tanévről. Kiadja: Balajthy Ilona igazgató.

Az értesítő érdekes közleménnyel kezdődik: Az ismétlő leányiskolák feladatairól és szervezetéről, Balajthy Ilonától. Az intézet történetében nevezetes, hogy Hoffmann Amália volt igazgató 15 évig működve az intézet élén, nyugalomba vonult s helyére a nagym. miniszter úr 902. II/24-én 8294. sz. a. Balajthy Ilona h. igazgatót nevezte ki. — Eitner Milla Budapestre távozván, helyébe Láng Mária jött Kolozsvárról és Udvarhelyi Ilona kolozsvári tanítónőt a miniszter úr szintén Szabadkára helyezte. Az intézetet a lefolyt tanévben többek közt meglátogatta: dr. Császka György kalocsai érsek; Bontz Ödön min. oszt. tanácsos, Beöthy Zsolt egyet. tanár, Schmausz Endre főispán, Józsa Mihály kir. tanfelügyelő s a budapesti II. ker. áll. elemi tanítónő és nevelőnő képző intézet növendékei s tanári kara átutazás közben. A tanév min-

den egyéb nevezetes mozzanat nélkül a szokott nyugalmas munkában folyt le. A tantestület nőtagjai voltak: Balajthy Ilona, özv. Fabián Károlyné, Udvarhelyi Ilona, Kiss Ilona, Láng Mária, Wolszky Emilia, Csukay Lujza és Szántó Edéné. A növendékek száma: (I=45, II=51, III=44, IV=54)=194 volt; vallás szerint: róm. kath. 132, gör. kath. 3, gör. kel. 9, ág. ev. 9, ev. ref. 17, izr. 24; anyanyelv szerint: magyar 169, német 8, szerb 7, román 2, tót 2, horvát 2, bunyevácz 3, olasz 1. Az értesítő közleményei közt, a gyakorló iskoláról is van említés, hol (I=15, II=11, III=10, IV=9, V=13, VI=8) összesen 66 növendék volt.

3. A sepsiszentgyörgyi m. kir. áll. tanítónőképző intézet II. értesítője az 1901—1902. tanévről. Szerkesztette: Bodor Miklós igazgató.

A jelen tanévben rendes körülmények közt haladt útján az új intézet. Történetében csak a tantestületi változások említésre méltók: H. Gál Ilona a szászvárosi polgári iskolától s Borszékyné Nagy Juliska a szolnoki áll. elemi iskolától az intézethez helyeztettek át. A tantestület nőtagjai voltak: Vákár Ella, H. Gál Ilona és Borszékyné Nagy Juliska. A növendékek létszáma: (I=42, II=46) 88 volt; vallásra nézve: róm. kath. 26, ev. ref. 52, ág. ev. 4, unit. 5, izr. 1; anyanyelvre nézve: magyar 86, német 2. Az értesítő beszámol a rendes közleményeken kívül az internatusról és az intézet kebelében működő önképzőkörről részletesen.

II. Leánygymnasium.

Az országos nőképző-egyesület leánygymnasiumának értesítője az 1901—1902. iskolai évről. Összeállította: Pályi Sándor igazgató.

Érdekes czikk van közzé téve az értesítő legelején dr. Tóth Rezsőtől: «A latin nyelv tanítása a leánygymnasiumban» czímmel; majd dr. Láng Margit ismerteti a Wlassics-collegiumot. Közölve van továbbá: «az Országos Nőképző Egyesület leánygymnasiuma volt iskolatársai szövetkezetének évi jelentése» is.

Az intézet történeténél megemlékeznek arról a nagy veszteségről, mely özv. Janisch Józsefné úrnő halálával érte nem csupán az iskolát, hanem az Egyesületet is. A tantestület nőtagjai közül elhagyta az intézetet: Borauka Ilona, Bütow Márta, Pialok Márta s mint helyettesítő Kreupl Sarolta jött az iskolához. Dr. Erődi Béla budapesti tankerületi főigazgató, mint az iskola felettes hatósága két ízben tett látogatást az intézetben. Az intézet kebelében működő Vörösmarty-kör a jelen tanévben is buzgó munkásságot fejtett ki, dr Dittrich Vilmos tanárelnök vezetésével. A tantestület nőtagjai voltak: Krug Teréz, az internatus vezetője, Kreupl Sarolta, Láng Margit dr., Schmidt Mária dr., Selymessy Ilona Patzelt Anna és Wolf Erzsébet tanítónők. A növendékek száma: (I=57, II=44, III=44, IV=66, V=48, VI=35, VII=18, VIII=18) = 330 volt; vallásra nézve: róm. kath. 122, gör. kel. 45, ev. ref. 18, ág. ev. 27, unit. 2, izr. 156. Érettségi vizsgára a VIII. o. valamennyi növendéke bocsáttatott, köztük 5 jelesen, 7 jól, 5 egyszerűen érett lett s 1 utasíttatott javító vizsgálatra. Az érettségit tettek közül 10 tanári és 3 orvosi pályára készül.

Itt említjük meg, hogy az «Országos Nőképző Egylet» a leánygymnasiummal egy fedél alatt tanítónőképző-intézetet, elemi és polgári leányiskolát, továbbképző (általános míveltséget kiegészítő) tanfolyamot és végre háztartási iskolát is tart fenn. E tanfolyamok mindenike igen népes (a tanítónőképzőbe 166, az elemi iskolába 105, a polgári iskolába 84, a továbbképző tanfolyamba 39, a háztartási iskolába pedig 32 növendék, összesen tehát az egész intézetbe 762 növendék járt. Ha hozzáveszszük, hogy az egyesület Wlassics collegiuma az egyetemre járó tanárnőjelölteknek is otthont nyujt, s hogy így nemcsak a legnépesebb, de a legmagasabbrendű tanfolyamokkal rendelkezik, úgy lehetetlen elismeréssel nem lennünk az egyesület iránt, mely Veresné szellemében ily áldásosan működik.

*III. Felsőbb leányiskolák.**

1. Értesítő a budapesti m. kir. állami felsőbb leányiskola s a vele kapcsolatos felső továbbképző tanfolyam 1901—1902-iki XXVII. iskolaévéről. Közli: Szuppán Vilmos igazgató.

Az értesítő első közleménye dr. Károly Gy. Hugóról szól, ki 1861—1901-ig volt fáradhatatlan munkása a nevelésügynek. Dr. Takács György emlékezik meg róla 23 oldalon át; megemlítve és méltatva életét és egész munkásságát. Majd közölve van a felsőbb leányiskola uj tanterve teljes terjedelemben. A jelen tanév történetéből legnevezetesebb momentum az új tanterv, melynek életbeléptetését az 1901—1902. tanévben megkezdték. Az iskolaévben a tanítást a beiratások s ünnepélyes megnyitás után a megállapított órarend szerint szeptember 6-án kezdték meg. Tanulmányi kirándulásokat rendeztek: a Nemzeti Múzeumba, a Margitszigetre, az állatkertbe, a Hüvösvölgybe, Aquincumba, a Műcsarnokba, az országos képtárba, az uj országházba, az igazságügyi palotába, a bakácstéri templomba, a kir. palotába, a Mátyás templomba, a villamos részvénytársaság telepére és a Lipótmezőre osztályonként; együttesen az «Uránia» tudományos szinházba a «Róma» és «Az állatok világa» című előadásokra. Három iskolai ünnepélyt tartottak: egyet megboldogult királynénk emlékére s kettőt az ének és szavalás eredményének bemutatására; előadták Váradi Antal s Poldini énekes tündérjátékát: a Hamupipőkét. Az egészségnek megóvására az igazgató a tanári testülettel kiváló gondot fordított. Ragályos betegségben csak 9 növendék volt. A tantestületben előléptetéseken kívül semmi változás nem volt. A növendékek a tanári kar felhivására gyüjtést eszközöltek a «Gyermekbarát-egyesület» (277 K 24 fill.) és az «Ingyen-tej» (163 K 52 fill.) számára. Az iskola látogatói voltak: dr. Morlin Emil min. oszt. tanácsos; dr. Erődi Béla tankerületi kir. főigazgató; dr. Schmidt Ágost, közoktatási tanács tagja; dr. Wagner Alajos, V. ker. állami főgymnasiumi igazgató; Hollerung Károly pozsonymegyei ág. h. ev. esperes és modori lelkész és Siratori tókiói japán egyetemi tanár, ki különös figyelemmel tanulmányozta az idegen nyelvek tanítási módszerét. Junius hó

* Hiányzik a mezőtúri, fiumei, temesvári, kassai és trencséni áll. felsőbb leányiskolák értesítője.

5—14-ig tartattak a nyilvános vizsgák, melyek után junius 16-án volt a tanév ünnepélyes berekesztése. A tanári kar nőtagjai voltak: Bacherné Goldzieher Ilona; özv. Bokelbergné Zimmermann Ilka, Bosányiné Edvards Ellen, Buzogány Ágnes, Décsei Janka, Egan Lujza, Hermann Róza és Teréz, özv. Kurtzné Zelles Etelka, Odor Emilia és Henriette, Schlatterné Juhász Krisztina, özv. Sólyomné Rozenberg Izabella, Szekeres Margit, Vargyasné Petz Vilma tanítónők. A növendékek száma: (I*a*)=38, I*b*)=39, II*a*)=41, II*b*)=26, III=49, IV*a*)=40, IV*b*)=40, V*a*)=50, V*b*)=46, VI*a*)=45, VI*b*)=35, VII=31, VIII=10) 490 volt; ebből vallásra nézve: róm. kath. 174, ág. h. ev. 23, helv. h. ev. 14, gör. kel. 1, és izr. 308; anyanyelvre nézve: magyar 484, német 4, más 2. A számos statisztikai adaton kívül az értesítőben foglaltatnak a szokott közlemények a könyvtárról, tankönyvekről, tanszerekről stb. A latin nyelvi továbbképző tanfolyam II-ik (illetve VIII-ik) osztályának növendékei közül 7-en tettek érettségi vizsgálatot, és pedig 2 jeles és 5 jó eredménnyel.

2. Értesítő a beszterczebányai m. kir. áll. felsőbb leányiskola 1901—1902. iskolaévről. XIX. évf. Közli: Kerner Péter igazgató.

A tanév történetéből megemlítésre méltó: hogy Dunayné Vranyczány Gizella r. tanítónő azt az indítványt terjesztette a tantestület elé, miszerint a végzett növendékek számára tartsanak a tantestület tagjai szabad előadásokat oly tárgykörökből, melyek a positiv tudáson kívül igazi műveltséget nyújtanának. Tárgyuk volna: a hazai s külföldi irodalomban megjelent újabb művek ismertetése; nagy hazafiak életrajza, a tudomány mai vívmányainak ismertetése; a természet iránti szeretet és esztetikai érzelmek felkelése: a jellem megszilárdítása erkölcsi és lélektani elmélkedések alapján; az ízlés fejlesztése a mindennapi életben és természetben. — A tantestület az indítványt elfogadta s még október hóban heti két órában megkezdé az ingyen előadásokat. Többek közt Dunayné olvastatta: Scribe «Doigts de feé» cz. drámáját; Stauffer Emilia értekezett a «nőkérdésről» a multban és jelenben, a «nők befolyásáról a nemzet gazdasági viszonyaira», tárgyalta Egyptom és Róma kulturáját és a munkáskérdést, és olvastatta: Ebers: «Die Schwestern»; Eckstein: «Decius, der Flötenspieler»; Schiller: «Maria Stuart», «Ilse», «Trappau u. Schreie» cz. műveit. Ismertették továbbá Shakespeare «Vihar», Herczeg Fer.: «Pogányok» cz. műveit; Hugó Viktorról értekeztek; a modern term. tudományokról előadást tartottak; ötvös-zománcz-munkákat meg fa- és rézmetszetek bemutatásával előadást tartottak s a beszterczebányai vártemplom műemlékeit ismertették. Az előadások iránt igen nagy volt az érdeklődés s így örvendetes volna, ha más intézetek is okulva a példán, hasonló előadásokat másutt is rendeznének. — A tantestületben változás nem volt; a testület nőtagjai a következők: Dercsényi Izabella, Dunayné Vranyczány Gizella, Gutáné Oláh Mária, Jurkovichné Károlyi Ilona, Kasselik Malvin, Litschauer Teréz, az internatus vezetője, Serédy Ilona, Stauffer Emilia és Svetschine Georgina. — A növendékek létszáma: (I.=42, II.=36, III.=35, IV.=37, V.=22, VI.=13) = 185 volt, vallásra nézve: róm. kath. = 72, ág. h. ev. = 56, ev, ref. = 4, izr. 53; anyanyelvre nézve: magyar = 138, német = 35, tót = 12. Az értesítő szokott közleményein kívül közli a felsőbb leányiskolák új tantervét.

3. Értesítő az egri m. kir. áll. felsőbb leányiskola 1901—2-iki IV. iskolaévről. Közli: Révy Ferencz igazgató.

Szép közlemény van a füzet legelején Polereczky Irmától: «A leánynevelés fontossága; a család s az iskola szerepe a nevelésben» czimmel.

Az év történetében semmi nevezetesebb esemény nem fordult elő, a szokásos módon folyt minden. A tantestület gyarapodott; ideiglenesen kineveztetett: Molnár Ilona Éva és az eddig óraadással megbizott Végess Sándorné Bogya Irma tényleges szolgálatba visszahelyeztetett. — Berecz Antal min. biztos meglátogatta az intézetet. A tantestület nőtagjai: Blasovszkyné Tabódi Sarolta, Jurassy Berta, Kuss Gizeila, Laczkovics Ilona, Molnár I. Éva, Polereczky Irma, özv. Végessné Bogya Irma tanítónők. — A növendékek száma: (I.=26, II.=20, III.=12, IV.=21, V.=14, VI.=14) = 107 volt; vallásra nézve: róm. kath. = 32, ág. h. ev. = 2, helvét hitv. ev. = 10, izr. = 63, valamennyi magyar anyanyelvű. — Az értesítő végén a szokásos közlemények.

4. Értesítő a kolozsvári áll. felsőbb leányiskola 1901—2-iki iskolaévről. Közli: az igazgatóság.

Az év történetéből megemlítendő, hogy az intézet uj épületét a legmodernebb berendezésű, $2^1/_2$ holdas kert veszi körül, melyben van botanikus és veteményes rész is; a 40 bentlakó növendéknek különkülön kis földje, lawn-tennis hely, mely télen korcsolya-pálya; szóval a két és fél hold igen jól van felhasználva s kiaknázva.

A tantestülettől férjhezmenve megvált Keuel Sarolta, kinek helyettesítésével Péteri Lipótka s Mayer Irén bizatott meg. — Szuppán Vilmos min. biztos két ízben látogatta meg az intézetet, decz. és máj. hónapokban. — A szokott iskolai ünnepélyeken kívül az önképzőkör a «Teleki Blanka»-kör javára rendezett hangversenyt. — A tantestület nőtagjai voltak: De Gerando Antonina igazgató; Békésy Lila, Biela Mária, Binder Laura, Butyka Vilma, Kiss Sarolta, Lindner Auguszta, Mayer Irén és Péteri Lipótka. A növendékek létszáma: (I.=46, II.=44, III.=47, IV. a) = 27, b) = 30, V.=32, VI.= 36) = 256 volt; vallásra nézve: róm. hath. = 93, ág. ev. = 26, ev. ref. = 62, unit. = 13, gör. kath. = 8, gör. kel. = 5, izr. 49; anyanyelvre nézve: magyar = 236, német = 6, román = 13, szerb = 1. — A latin kurzusok növendékeinek száma: I.=9, II.=3, III.=5, IV.=8 (kik érettségit tettek, köztük négyen jelesen) összesen 25; magánvizsgázók négyen voltak. — A szokott közleményeken kívül az önképzőkör titkári jelentése is közölve van.

5. A mármaros-szigeti m. kir. áll. felsőbb leányiskola értesítője az 1901—1902-iki tanévről. XXV. évfolyam; összeállította: Marikovszky Menyhért igazgató.

A jelen tanévben tartotta az intézet fennállásának 25 éves jubileumát, melyről már megemlékeztünk a «Nemzeti Nőnevelés» egyik régebbi füzetében.

A tanév történetéből említendő, hogy új épülete nemcsak elkészült, de a felsőbb leányiskola nov. 14—16-án át is költözött a régiből az újba, az internatust azonban még nem lehetett megnyitni. — A tantestületben következő változás történt: Valkovszky Viktoria Kecskemétre ment s helyébe Lőcséről Andreanszky Olga s. tanítónő érkezett.

A testület meleg részvéttel vette tudomásul egykori kartársuknak, az intézet volt igazgatónőjének, b. Barkóczy Dömök Antoniának elhunytát. Az iskolát meglátogatták: Szuppán Vilmos min. biztos és Zsilinszky Mihály államtitkár urak. A tantestület nőtagjai voltak: Andreanszky Olga, Gálffy Anna, Lányiné Piller Odola, Mokcsayné Bonis Vilma, Pfendesack Irén, Szent-Istványi Margit és Tirczka Klotild. — A növendékek száma: (I.=39, II.=30, III.=22, IV.=19, V.=31, VI.=21) = 162 volt; vallásra nézve: róm. kath. = 58, gör. kath. = 21, ág. ev. = 6, ev. ref. = 28, unit. = 2, izr. = 47; anyanyelvre nézve: magyar = 160, német = 2. A rendes közleményeken kívül részletesen közölve van a 25 év (1877—1902) története, tantestülete, növendékeinek névsora, grafikai táblázat a növendékek létszámáról stb.

6. A nyitrai róm. kath. internátussal egybekötött felsőbb leányiskola értesítője az 1901—1902-iki tanévről. Közli: Dudek János dr. igazgató.

A füzet legelején két értekezés van: I. A difteritisről, dr. Thuróczy Károlytól és II. Néhány szó a felsőbb leányiskolákról, dr. Dudek Jánostól; mindkettő alapos tanulmányokról tanuskodik.

Az év történetéből megemlítendők: a tantestületi változások: Jahrmann Luitgardis Ó-Budára s Polaczek Stella Veszprémbe helyeztetvén, helyökbe Stengl Blanka Pápáról s Schranil Palmira Tatáról küldetett; továbbá Szurmay Irén kisasszony a polgári képző befejezésére Budapestre távozott. — Meglátogatta az intézetet Gerevich Emil dr. min. biztos s Batthyány Vilmos gróf püspöki biztos. — A tanulmányügynél megemlítendő, hogy a VI. osztályú növendékek az elemi osztályokba hospitálni jártak, sőt voltak egyesek, kik tanítással is megpróbálkoztak. — Az előírt szokásos iskolai ünnepeken kívül a «Margit önképző kör» alapításának (6-ik) évfordulóját is megünnepelték. — Tanulmányi kirándulást rendeztek a nyitrai várnak és templomának szakszerű megtekintésére. — A tantestület nőtagjai voltak: Borbély Sarolta, Belopotoczky Honorata, Ernetz Grátia, Ersing Hilda, Pityinger Eugenia, Stengl Blanka, Schranil Palmira, Vágó Julia, Rökrich Mária és Lukács Lukréczia. A növendékek létszáma: (I.=54, II.=41, III.=32, IV.=20, V.=12, VI=14) = 173 volt; vallásra nézve: róm. kath.=166, ev. ref. = 1, izr. = 6; anyanyelvre nézve: magyar=127, német = 13, tót = 30, olasz = 3. — A rendes közlemények közt az internatus ismertetése nagyobb terjedelmű.

7. A pozsonyi (internátussal egybekötött) m. kir. áll. felsőbb leányiskola és női kereskedelmi tanfolyam értesítője az 1901—902. tanévről. Közli: Ghyczy József igazgató. — XIX. évfolyam.

Az értesítő Schwarz Gabriella «Játék» cz. közleményével kezdődik, mely kis mű leányainknak serdülő korukban a testedző játékokat napi szórakozásként ajánlja, mert a játék egyik kelléke annak, hogy a magyar nő tökéletes legyen s hogy megvalósítsa nemzetének a szebb jövőbe vetett reményét.

A tanév a szokott mederben, minden zavar nélkül folyt le; mégis ez év történetéből megemlítendő a min. biztos, Szuppán Vilmos látogatása, mely alkalomból a pozsonyi nők látogatást tettek a min. biztos úrnál azzal a kéréssel, hogy leánygimnázium-létesítési tervükben támogassa őket. — A tantestület nőtagjai voltak: Chalupáné Olgyay Ilona,

Försterné Kastner Mariska, Geschröfl Emilia, Gludovácz Ilona, Glewellin Edith, Loschdorfer Paula, Mayerné Wiedermann Anna, Majsch Mária, Minkwitz Matild, Rauschmann Czeczilia, internátusi igazgatónő, Schmidt Paula, Schwarz Gabriella és Szobissekné Gervay Zsófia. — A növendékek száma: (I. = 36, II. = 42, III. = 39, IV. = 40, V. = 33, VI.=26) = 216 volt; vallásra nézve: róm. kath. = 126, ág. ev. = 33, ev. ref. = 4, izr. = 53; anyanyelvre nézve: magyar = 162, német =54. A nőkereskedelmi tanfolyamnak 34 növendéke volt. Az értesítő a rendes közleményein kívül közli a női kereskedelmi tanfolyamra vonatkozó összes tudnivalókat.

8. A szegedi m. kir. áll. felsőbb leányiskola értesítője az 1901—1902-iki tanévről. V. évfolyam. Közli: dr. Czimmer Károly igazgató.

Dr. Tedeschi Borbálától van egy érdekes tanulmány az értesítő legelején «A számokról» címmel.

A tanév simán folyt le, az értesítő tanusága szerint semmi nevezetesebb megemlítésre méltó esemény nem történt. A tantestület nőtagjai voltak: Csik Mária, Baranyainé Quinz Emilia, özv. Bauerné Lévy Jenny, Bodnár Ilona, Csizmazia Gizella, Derszibné Schwimmer Edith, Fail Mária, Gyertyánffy Adrienne, Jakobs Róza, Kerner Margit, Mayerné Wachtel Adél, Nagy Julia, Pillichné Szendrői Ilona, Sucher Anna és dr. Tedeschi Borbála. A növendékek száma: (I.=35, II.=36, III.=36, IV.=43, V.=28, VI.=21) = 199 volt; vallásra nézve: róm. kath. = 103, gör. kath. = 1, gör. kel. oláh = 1, gör. kel. szerb = 5, ev. ref.=15, ág. ev.=8, izr.= 66; anyanyelvre nézve: magyar = 190, német = 6, oláh = 1, szerb = 2. Az értesítő rendes közleményei közt az internatusról Csik Máriától van hosszabb czikk.

9. A temesvár-józsefvárosi (a «Miasszonyunkról» nevezett iskolanővérek vezetése alatt álló) r. k. felsőbb leányiskola értesítője az 1901—1902. tanévről. Közli az igazgatóság.

Az értesítő közli az új tantervet s a hozzá csatolt miniszteri rendeletet, a tanulmányi, nevelési és egészségügyi állapotra vonatkozó eljárást és kimutatást, az iskolai ünnepek programmját. Az intézetet meglátogatta dr. Gerevich Emil miniszteri biztos. Az intézet tantestületében a helybeli főgimnázium több tanára tanított, mint óraadó. Az igazgató is e testület tanára volt: névszerint Patzner István szentszéki ülnök. A tanítonők többnyire a szerzet tagjai voltak; neveik: Früstök Ilona, Jehl M. Emanuela, Novák M. Emma, Nieszner M. Calasanctia, Wolf M. Liboria, Fialovitz M. Romana, Frank M. Michaela, Zoepfl Matild, Pánzcély M. Sarolta, Krepil M. Borromæa, Schuld M. Irmengard, Maresch Hermin, Kornett Bocsa, Raab M. Bertranda, Zöchling M. Leonarda, Patzner M. Blanka, Strup M. Ilma, Prieszner M. Pilothea, Willing M. Amata, Ravelhoffer M. Stanisla és Deurer M. Czeczilia. A testület azért állott ily számos tagból, mert az osztályok elejétől végig párhuzamosak voltak s a bejáró növendékek a bentlakóktól elkülönítetten oktattattak. A növendékek létszáma: (I.=61, II.=65, III.=54, IV. = 61, V. = 13, VI. = 16) összesen 270 volt. Vallásra nézve: róm. kath.=206, gör. kath.=3, gör. kel.=10, ág. ev.=3, ev. ref.=12, izr.=36. Anyanyelv szerint: magyar=163, német=97, szerb=6, román=14.

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

Wlassics miniszter legujabb alkotása, az Erzsébet nőiskola új épülete nemcsak elkészült, de át is adatott immár rendeltetésének. Az 1902—903-iki tanévet szeptember 9-én már az új helyiségben kezdte meg az intézet, mely végre méltó és minden tekintetben megfelelő, tágas, kényelmes otthont nyert. A megnyitó ünnepet az azt megelőző «Veni Sancte» után *dr. Pauer Imre, gondnok* jelenlétében az intézet tágas és diszes tornatermében tartották meg. *Lázárné Kasztner Janka* szép és lelkes megnyitó beszédjében hálával emlékezett meg Wlassics Gyula, vallás- és közoktatási miniszterről, kinek nagylelkű gondoskodásából az intézet pompás kényelmet nyujtó épülete létesült, s ki az intézet teljesen új és modern felszerelésére az anyagi eszközöket megadta. Az intézet főbejáratánál elhelyezett márványtábla megörökíti Wlassics Gyulának, az intézet újraalkotójának nevét s azokét a kiváló férfiakét, névszerint Zsilinszky Mihály, Molnár Viktor, dr. Pauer Imre neveit, kik az újraalkotás munkájában a miniszternek segédkeztek. Hála és elismerés illeti az ő közvetítő tevékenységüket is. A növendékeket fel is hivta az igazgatónő, hogy kötelességtudásuk, szorgalmuk és magatartásuk által e hálát kifejezésre juttatni törekedjenek ; maga részéről és a testület nevében kijelenti, hogy jövőben — a mennyiben ez lehetséges, még fokozottabb lelkesedéssel élnek hivatásuknak. Lázárné Kasztner Janka után dr. Pauer Imre emelkedett fel szólásra, hogy kegyelettel emlékezzék meg megdicsőült Erzsébet királynénk szelleméről ; a nagy királynő tiszteletére és női erényeinek követésére kivta fel az intézet ifjúságát, hogy maguktartása így mindenkor méltó legyen hozzá s az intézethez, mely büszkén viseli az ő nagy nevét homlokán. Megemlékezvén ezután az intézet tanári testületének a közelmultban történt kiegészítéséről, kiemeli, hogy az ujonnan kinevezett fiatal tanítónők (Bognár Etelka, Szupper Márta és Ulreich Mina) alkalmaztatása nem csupán azon bizalomnak a kifolyása, melyet ők tehetségük és tanulmányaik végzése közben kifejtett szorgalmuk és kiváló egyéni tulajdonságaik által kivívtak és kiérdemeltek, hanem határozott kifejezése azon elvnek, melyet a *nőkérdés tekintetében* az intézet követni hivatva van. Az intézet nem csupán képesítést adjon a nőknek s ne csak segítséget nyujtson nekik az egyetemi tanulmányok végzésében, hanem adjon a képesítésnek megfelelő munkakört s biztosítsa ezáltal megélhetésüket. Csak így kerülhető el a női proletárizmus, mely a társadalomra nézve nagy veszedelmet rejt magában. A lelkesedéssel fogadott megnyitó beszédek után az intézet tantestülete az igazgató elnök letével ülést tartott, melyben a megnyitási ünnepet jegyzőkönyvbe igtatván, hálával emlékezett meg a testület arról a fáradságot nem ismerő tevékeny-

ségről és kiváló szakértelemről, melyet az intézet igazgatója a berendezés és felszerelés nagy munkájában kifejtett, s mely a sok nehézség daczára lehetővé tette, hogy a tanévet a rendes időben megkezdjék. Az igazgatónő indítványára határozattá emelték, hogy nyilvános felavató ünnepet nem tartanak, csak egyszerű házi ünnepet, melyen meg fognak emlékezni arról is, hogy az intézet felállításának ez évben van 30 éves fordulója. Elhatározták még, hogy testületileg fognak Wlassics Gyula, vallás- és közoktatásügyi miniszternél, Zsilinszky Mihály államtitkárnál és Molnár Viktor miniszteri tanácsosnál tisztelegni, hogy az új épületet megköszönjék.

*

Az Erzsébet Nőiskola tanári testületének tisztelgése Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter és Molnár Viktor miniszteri tanácsos uraknál szeptember 18-án ment végbe. A testület nevében Lázárné Kasztner Janka beszélt, megköszönve a miniszternek az intézet iránt mindenkor tanusított jóakaratát, atyai gondoskodását, melylyel az intézet szinvonalát emelte s e magas szinvonalhoz mérten kényelmes otthonnal és a modern pædagogia által megkövetelt összes felszereléssel és taneszközzel ellátta, úgy hogy az intézet az eddiginél fokozottabb mértékben lehet a nőnevelés és nőtanítás ügyének hasznára. Az Isten áldását kivánja a miniszter további működésére, hogy nagy alkotásainak sora a haza üdvét folyton növelhesse. Válaszában a miniszter fölötte szíves és kitüntető módon fejezte ki bizalmát a testület és igazgatója iránt; örült, hogy ünnepélyes felavatást tartani nem kivánnak, hanem feltünés és zaj nélkül munkálkodnak az új viszonyok közé jutott intézet javán. Az intézet belső berendezését legközelebb megtekinti, s örvend a testület ama kijelentésének, hogy az intézet falain belül a hasznos tevékenységre szükséges segédeszközöket megtalálta; kivánja, hogy minél nagyobb mértékben értékesítsék azokat az intézet javára. A miniszter buzdító szavainak hatása alatt emelkedett hangulatban tisztelgett a testület Molnár Viktor miniszteri tanácsos urnál, hol hasonló szíves fogadtatásra talált. Zsilinszky Mihály a Wesselényi-szobor leleplezési ünnepélyére Zilahra utazván, a nála is tervezett tisztelgés elmaradt.

*

A budapesti állami felsőbb leányiskola új igazgatójává a király Révy Ferenczet, az egri áll. felsőbb leányiskola volt igazgatóját nevezte ki, a budapesti kereskedelmi akadémia igazgatójává választott Szuppán Vilmos helyébe. Bár mennyire fájlalta is mindenki Szuppán Vilmosnak a felsőbb leányiskola kötelékéből való kiválását, Révy kinevezését mégis megnyugvással, örömmel kellet fogadnia. Nem csupán azért, mert Révy Ferenczben a budapesti állami felsőbb leányiskolának 25 éven át közelismerésre működött, szeretett régi tanárát látta viszont, ki az intézet viszonyait ismeri s az intézet jövőjéért szerető gonddal lelkesül: de azért is, mert Révyben erős magyar érzelmű, a magyar nyelvért, a magyar eszméért lángoló hazafit tisztelhet, ki a főváros társadalmának magyarosításában eddig is elismerésre méltón fáradó felsőbb leányiskolát igaz magyar szellemben fogja kulturális feladatának megoldására vezérelni. Midőn kineveztetéséhez neki, úgy mint az állami felsőbb leányiskolának gratulálunk, kivánjuk, hogy nemes nemzeti tö-

rekvéseit szép munkakörében minél teljesebb mértékben megvalósíthassa. Itt említjük meg, hogy az állami felsőbb leányiskola is állandó és kényelmes otthont nyert a lefolyt szűnidőben az Andrássy-út 65. szám alatti házban, az Erzsébet-Nőiskola volt helyiségében, melyet teljesen átalakítottak és megujítottak. Itt a felsőbb leányiskola összes tantermei kényelmes és megfelelő elhelyezést nyertek s lehetővé vált az is, hogy az igazgatón kívül az intézet egyik kiváló tanítónője, *Odor Emilia* is az intézetben nyerjen lakást s kiváló nevelői befolyását, mely neki már annyi tisztelőt szerzett, így még fokozottabb mértékben értékesíthesse az új viszonyok közé jutott intézet javára.

*

Szuppán Vilmos búcsuja az áll. felsőbb leányiskoláktól. Szuppán Vilmos megválván a felsőbb leányiskolai igazgatóságtól s min. biztosi hivatalától a következő körlevelet intézte az állami felsőbb leányiskolák és internátusok tekintetes igazgatóságaihoz. «A budapesti kereskedelmi akadémia igazgatójává történt megválasztásom folytán Ő Császári és Apostoli Királyi Felsége f. é. julius 28-án Ischlben kelt legfelsőbb elhatározásával engemet a budapesti állami felsőbb leányiskolai igazgatói állomástól saját kérelmemre legkegyelmesebben felmentett és megengedte, hogy «eddigi ügybuzgó munkásságomért» a legmagasabb elismerés nekem tudtul adassék.

A vallás és közoktatásügyi miniszter úr ő nagyméltósága f. é. augusztus 6-án 34,460 sz. a. kelt rendeletével a legfelsőbb királyi kegyezen megnyilvánulását velem közölvén, egyszersmind állami felsőbb leányiskolai miniszteri biztosi teendőimtől f. é. augusztus hó végével felmentett, és ez alkalommal «a tanügy és kiváltképen a nőnevelés terén mindvégig tanúsított kiváló és áldozatkész tevékenységemért nekem elismerő köszönetét» nyilvánította.

Ezen intézkedés folytán f. é. augusztus 31-én megszünik az a hivatalos kapcsolat, mely közel kilencz éven át a tekintetes igazgatóság és személyem között fennállott. Midőn a tekintetes igazgatóságot erről hivatalosan értesítem, felkérem, hogy a miniszteri biztoshoz tartozó ügyekben ezentúl e részben kinevezett utódomhoz, Berecz Antal miniszteri biztos úrhoz (VI. Izabella-utcza 65 sz. a.), a budapesti állami felsőbb leányiskolához tartozó ügyekben az igazgatóságban kinevezett utódomhoz, Révy Ferencz igazgató úrhoz (VI., Andrássy-út 65. sz.) forduljon.

Midőn ezzel az intézkedéssel felsőbb leányiskolai miniszteri biztosi működésemet befejezem, nem tehetem, hogy rövid visszapillantást ne vessek ezen minőségemben kifejtett munkásságomra és ennek eredményeire.

Szerénytelenség és dicsekvés nélkül mondhatom, hogy biztosi működésem kilencz éve reménlhetőleg maradandó nyomot hagyott nemcsak a felügyeletemre bizott 10 állami felsőbb leányiskola és 9 internátus fejlődésében, hanem innen kihatva az összes felsőbb leányiskolák állapotában.

Külsőleg nagy változásokon mentek át a felügyeletemre bizott intézetek. Midőn hivatalomba léptem, még csak a soproni, pozsonyi, kassai és beszterczebányai iskoláknak volt saját épületük. A többiek

czélszerütlen rossz bérházakban nyomorogtak. Noha az állam pénzügyi helyzete szigorú takarékosságot parancsolt, mégis állandó sürgetéssel és utánjárással sikerült elérnem azt, hogy a többi iskolák is, egynek a kivételével, feladatukhoz méltó otthont kapjanak. A kolozsvári állami felsőbb leányiskola remek kertben elhelyezett pompás palotája, a máramarosszigeti áll. felsőbb leányiskola és internátusának szintén szép kertben elhelyezett kényelmes épületei, a fiumei állami felsőbb leányiskola szép háza e részben kifejtett munkásságom kész eredményei. A temesvári és lőcsei áll. felsőbb leányiskolák épületei még ez évben tető alá kerülnek és a jövő évben adatnak át rendeltetésüknek. Csupán a trencséni iskola marad még bérházban, de itt is sikerült nekem megszereztetni a telket, a melyen az iskola állandó otthona fog emelkedni.

Az épületek létesítésével karöltve járt belső berendezésök, — továbbá a meglevő berendezések és felszerelések czélszerü kiegészítése és bővítése. Törekvésem oda irányult, hogy a felügyeletemre bizott iskolák és internátusok lehetőleg czélszerü, modern berendezéssel és felszereléssel birjanak és fokozatosan megszereztessenek mindazok a segédeszközök, a melyek a tanítást szemlélhetőbbé, hatását maradandóbbá teszik. E czélra szolgáló dotációjuknak emelése és czélszerű felhasználása állandó gondolkodásom tárgyát képezte.

De nemcsak külsőleg, hanem belsőleg is meglátszik az iskolákon és internátusokon munkásságom nyoma. Látogatásaim alkalmával és a hivatalos ügyek elintézése közben első sorban arra törekedtem, hogy az iskolák tanári testületeiben a lelkesedést a nőnevelés ügye iránt ébren tartsam és éleszszem, — hogy tanító és nevelő eljárásukat egyéniségüknek megfelelő módon folyton javítsam és tökéletesítsem, — hogy a tanítást a növendékek megterhelésének elkerülésével lehetőleg magas szinvonalra emeljem és eredményességét fokozzam.

Őszinte meghatottsággal gondolok vissza most, búcsúzásom pillanatában arra a készségre, arra a bizalomra, a melylyel a tanári testületek tagjainak túlnyomó nagy többsége az ügy érdekében adott tanácsaimat és útmutatásomat fogadta és követte. Ennek a jó akaratnak és önzetlen buzgóságnak köszönhető, hogy az állami felsőbb leányiskolákban az ifjúság nevelése és gondozása közel áll a mintaszerűséghez, hogy a tanítás módszere körül nagy haladás mutatkozik és hogy a tanári testületeket munkásságukban az ügy iránti szeretet és lelkesedés egyesíti és vezeti, mely megőrzi őket a belső torzsalkodástól és áldástalan visszavonástól.

Meglehet, hogy lesznek, a kik majd kifogásolják biztosi működésemben azt, hogy nem törekedtem a tanítási és nevelői eljárások uniformizálására. De én ezt elvből kerültem. Meggyőződésem szerint a tanítás és nevelés terén felette fontos, hogy az egyéniség a czél veszélyeztetése nélkül szabadon érvényesülhessen. Ennek az érvényesülésnek indokolatlan korlátozása, az egyéniséghez nem illő módszer és eljárás erőszakolása mindig káros. Tehát csupán arra szorítkoztam, hogy az egyéniség kinövéseit és vad hajtásait nyesegessem, egyébiránt pedig azt a jót és becseset, a mit az egyesek eljárásában találtam, gondosan megőrizni és tovább fejleszteni iparkodtam.

Együttes munkásságunknak és a gyakorlat terén szerzett tapasz-

talataim legszebb gyümölcse iskoláink új tanterve, melyet dr. Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter úr a mult évben léptetett életbe. Őszintén fájlalom, hogy körülményeim változása folytán ennek az új tantervnek a megkezdett végrehajtását másnak kell átengednem. Ezzel az alkalommal szándékoztam értékesíteni mindazt, a mit a nőnevelésre vonatkozólag tapasztaltam és tanultam. Oly módszeres utasításokat akartam kidolgozni és a testületek kezébe adni, melyek minden tekintetben a pædagógiai tudomány magaslatán álló modern szellemü tanításnak és nevelésnek útját egyengették volna.

Ezt a nagy fontosságú munkát utódomnak kell elvégeznie. Örömmel tölt el az a gondolat, hogy iskoláim további vezetése oly férfiú kezébe került, a ki a felsőbb leányiskola ügyének alapos ismerője és régi kipróbált bajnoka. Bizalommal adom át a kezébe biztosi hivatalomat, mert megvagyok győződve arról, hogy szeretettel fogja megőrizni és továbbfejleszteni azt, a mi jó; azonfelül pedig csupán csak ezzel az egy feladattal bizatván meg és ahhoz segéderőkkel rendelkezvén, bizonyára többet és behatóbban foglalkozhatik az iskolák ügyeivel, mint én tehettem, a kire két kivatal terhe nehezedett.

Midőn ezzel az igazgatása alatt álló intézettől búcsúzom, köszönetet mondok a tekintetes igazgatóságnak, a tanároknak és tanítónőknek a részükről csaknem kivétel nélkül irántam nyilvánított bizalomért és ragaszkodásért, mely nemcsak lényegesen megkönnyítette az intézet emelése és felvirágoztatása érdekében kifejtett munkásságomat, hanem egyben élesztette bennem a feladatom iránti lelkesedést és örömemet hivatali munkám elvégzésében.

Kérem a tekintetes igazgatóságot, és a tanári testületet, őrizzék meg a jövőben is azt az egészséges nevelői szellemet és lelkes kötelességtudást, mely munkásságukat eddigelé jellemezte. Reám pedig emlékezzenek vissza azzal a jó indulattal, melylyel biztosi munkásságom iránt viseltettek.

Kívánom, hogy áldás legyen a tekintetes igazgatóság és tanári testület munkáján és hogy az intézet, melynek szolgálatában állanak, zavartalanul virágozzék.

Budapest, 1902. évi augusztus 28-án.»

Szuppán Vilmos érdemeit a felsőbb leányiskolák fejlesztésében mindenki ismeri, (folyóiratunk az 1894. évfolyam 49—56. és az 1900-iki évfolyam 383—391. lapjain bővebben méltányolta érdemeit) s távozását mindenki fájlalja. Adja Isten, hogy új tevékenységi körében az eddigi sikereihez hasonlók füződjenek nevéhez, s hogy becsvágya új hivatásában is teljes kielégítést találjon.

*

Az állami felsőbb leányiskolák miniszteri biztosává a miniszter *Berecz Antalt*, a magyar nőnevelésügy régi kipróbált bajnokát nevezte ki. *Berecz Antalt* szükségtelen olvasóinknak bemutatni. Életrajza olvasható a Nemzeti Nőnevelés 1885. évfolyamának 567—575 lapjain, s a felsőbb leányiskolák kötelékébe tartozók hivatalos érintkezésben állván eddig is vele személyesen is ismerhetik. Mióta a budapesti áll. felsőbb leányiskola igazgatóságától megvált s szolgálattételre a miniszteriumba osztatott be: épen a felsőbb leányiskolák ügyének volt a referense s így 1875 óta szakadatlanul a felsőbb leányiskolák ügyét szolgálta. A szegedi

és mezőtúri felsőbb leányiskolákat nemcsak ő szervezte, de ezen intézeteknél a miniszteri biztosi teendőket eddig is ő látta el. Wlassics Gyula vallás- és közoktatási miniszter kormányzói bölcseségéről tanúskodik, hogy a felsőbb leányiskolák vezetését az e téren gazdag tapasztalattal és kiváló érdemekkel biró Berecz Antalra bizta, ki az intézetek összes tanulmányi, személyi és gazdasági ügyeit jól ismeri s az ügyért lelkesül. Kívánunk az ő szakavatott és erélyes vezetésének a felsőbb leányiskolák érdekében állandó és fényes sikert.

*

A budapesti leányegyesület is megkezdte ismét két havi szünet után, áldásos munkáját a régi czéllal, de friss kedvvel, több tervvel, új erővel.

Végre, bármilyen szűk korlátok között ha ideiglenes szervezettel és próbaévre is, de megvalósul a *Leányotthon*, hol még sikeresebben járhat el munkásságának azon az útján, melyen az ő törekvő, tehetséges pártfogoltjait az anyagi erőn kívül erkölcsivel is segíti: jó szóval, tanáccsal, megfigyeléssel, buzdítással. Ez otthonban a teljes ellátásban részesülőkön kívül, még szerény kis *mensa* fogja fogadni azokat az önálló pályára készülő vagy már önálló pályán működő uri nőket, kiket hivatásuk olyan messzire vet ugyan házi körüktől, hogy ebédre nem mehetnek haza, de azért a vendéglőket nem szivesen keresik fel.

Tesz már továbbá lépéseket az egyesület más irányában is, t. i. foglalkozik a magyar nőkérdéssel általános társadalmi szempontból. Felosztotta néhány tagja között a magyar női munkakörök tanulmányozását, adatainak a gyüjtését s a szerzendő tapasztalatok eredményeit a f. iskolaév végéig ki akarja adni egy kis könyvben, mely útbaigazítsa a fiatal leányt s annak szüleit élethivatásának egyénisége és körülményeihez mért megválasztásában. Bizik benne, hogy e tanulmányozások és pártfogoltjai kiképzése közben merül majd fel alkalom, mód és eszköz a női munka hasznosításának tágabb és újabb köreire is.

Szóval újra megkezdte az egyesület fiatalsága munkáját sok-sok tervvel, reménynyel és olyan lelkesedéssel a milyennel csak fiatal lányok lelkesedhetnek és a tanácsadó tagok támogatják őket sok komolysággal és jó akarattal, nehogy ez a lelkesedés, ez az értékes társadalmi és nemzeti tőke eredménytelenül lohadjon le a tájékozatlanság bizonytalan homályában.

Bár viszhangoznának törekvéseink széles e hazában, bár találkoznánk mentül több rokonérzéssel, bizalommal, támogatással!

Sch. M.

*

A Budapesti Leányegyesület Otthona. Az egyesület saját lakásában, IV., Zöldfa-utcza 14 sz. alatt, Otthont nyitott meg közép- és szegénysorsu, önálló pályán működő vagy arra készülő, törekvő intelligens nőknek, melybe a felvételi felvételek a következők:

a) Az Internatusban.

1. Az Otthonbizottság elnökéhez bélyegtelen indokolt folyamodvány nyujtandó be.

2. A fizetéses és kedvezményes helyeken megfelelő díjak lefizetése évi három részben, még pedig szeptember, deczember és márczius

1—15. között az Otthon elnökénél történik. A teljes fizetési díj az iskolai évre 600 korona, a kedvezményes díjakat esetről-esetre állapítja meg az elnökség. — Ebbe az összegbe bele van számítva a lakás, fűtés, világítás, élelmezés, fehérnemümosás. — A díjakat némely különösen tekintetbe veendő esetek kivételével, a melyeket az elnökség van hivatva megbirálni — annak is meg kell fizetnie, a ki az Otthonból időközben kilép.

A tagok rövidebb ideig tartó könnyebb betegség esetén az Otthonban ápolásban részesülnek. A gyógyszerek, valamint a beteghez netán meghivott idegen orvosok külön fizetendők. — Egyetemre és felsőbb tanintézetekbe járó tagok apró kiadásaikról maguk gondoskodnak. Alsó- és középfoku iskolák növendékeinek kiadásait a gondnoknő, a szülők által deponált összegből számadás mellett fedezi.

3. *A tagok házi felszereléséhez szükséges czikkek, melyek a következők:*

Egy 180 cm. hosszú és 80 cm. széles derékalj 3 darabban, vánkos, 1 paplan, 1 meleg takaró, 2 ágyhuzat, 6 asztalkendő, 4 törülköző, 12 ing, 4 hálókabát, 8 nadrág (4 téli, 4 nyári), 5 alsó-szoknya (ebből 2 szines télire), 12 pár harisnya, 18 zsebkendő, ritka- és sűrűfésű, fog-, köröm-, haj- és ruhakefe, téli és tavaszi felöltő, esőernyő, 1 pár reggeli czipő, 2 pár bőrczipő, 1 pár sárczipő, 2 fehér válfodros és 3 szines kötény, 2 könnyü ruha, 2 téli ruha, 1 téli és egy nyári kalap. — A tagok kötelesek egyszerüen ruházkodni. Ékszert, értéktárgyakat az Otthonba hozni nem szabad. — A hozott czikkek, ha nem is újak, jó karban legyenek és a fehérnemü darabok az intézet által megállapított számmal látandók el.

A növendékek folytonosan a gondnoknő és egy nevelőnő vezetése alatt vannak. Felkelnek: nyáron 6 órakor, télen $6^1/_2$ órakor, reggeliznek 7, illetőleg $^1/_2$8 órakor, ebédelnek $1^1/_2$ órakor, ozsonnáznak 4 órakor, vacsoráznak 7 órakor. — Jó időben délután a nevelőnő kiséretében rendesen sétálnak.

A tagok szüleikkel és az azoktól megnevezett rokonaikkal, esetleg ismerőseikkel szombaton délután 4—6 között beszélhetnek az Otthon fogadó termében. Szülőikkel vagy az általuk kijelölt rokonokkal és ismerősökkel, vasárnaponként kimehetnek reggel 9-től este 7-ig. A mikor tartoznak ugyancsak ezekkel visszatérni. Egyetemi hallgatók és felsőbb tanulmányokat végző tagok előzetes bejelentés után meghatározott időben és meghatározott helyre felügyelet nélkül is mehetnek. Karácsonyi és husvéti szünidőre a tagok haza mehetnek.

Felvételért a következő iskolaévre május 1-ig lehet folyamodni az Otthon elnökéhez, (dr. Láng Margit, IV., Zöldfa-utcza 40. Wlassics-kollégium.)

b) A mensába naponként ebéd egy hónapra 20 kor., hetenként 3-szor ebéd 12 kor., egy-egy ebéd ára 90 fill. — Az ebéd ideje 1—2 óráig tart. — Felvételért a Mensába szintén az elnökhöz kell folyamodni s a díjakat ugyanott havonként előre fizetni.

*

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1902. évi 59667. számú körrendelete a népoktatás különböző tagozatának szer-

ves kapcsolása tárgyában.* A népoktatás helyes irányban való fejlesztésének és hatékonynyá tételének különösen két igen fontos tényezőjére kívánom a kir. tanfelügyelőséget az 1902/3-ik tanév megnyilta alkalmából figyelmeztetni, hogy a bekövetkezendő tanév alatt működésében e szempontok vezessék és irányítsák.

Ezen egyik tényező abban áll, hogy az elemi népoktatás czéljait szolgáló minden tagozatu intézet működése egymással a legszorosabb kapcsolat tartsa fönn és pedig ne csak külsőleg, hanem belső munkásságát illetőleg is; — a másik tényező pedig az, hogy a népoktatás a magyar nemzeti és népélet természetes szükségleteit igyekezzék szolgálni és azt minden rendelkezésére álló eszközzel ki is elégíteni.

A népoktatási intézetek egymással összhangban való és egymást kiegészítő működésének érdekében szükséges, hogy *kisdedóvodák* az elemi népiskolákkal mindenütt szerves kapcsolatban álljanak és hogy működésükkel az elemi népiskolák számára a kisded korú gyermekeket előkészítsék s főleg az állami elemi népiskolák nemzeti irányu feladatait a magyar nyelvnek a nem magyar anyanyelvű gyermekekkel való elsajátítása által hathatósan előmozdítsák.

Minthogy ezen szerves kapcsolatnak az óvoda és elemi népiskola közt általánosnak kell lennie, — figyelmeztetem a kir. tanfelügyelőséget, hogy különös gondja legyen arra, hogy ne csak az állami kisdedóvodák és elemi iskolák között jöjjön létre ezen szoros kapcsolat, hanem a nem állami intézetek is oly irányban működjenek, a mely a fentérintett czélt megvalósítani alkalmas lesz. Különösen pedig ügyeljen a kir. tanfelügyelőség arra, hogy a kisdedóvodák az 1891. évi XV. törvényczikk 8. §-ának utolsó bekezdése értelmében a nem magyar ajku gyermekek foglalkoztatását a magyar nyelv, mint államnyelv ismeretébe való bevezetéssel összekössék.

Az elemi népiskoláknak és kisdedóvodáknak szerves összekapcsolása után fontos az elemi mindennapi és ismétlő tanfolyamok kapcsolata. Ennek biztosítása érdekében különös gondot fordítson a kir. tanfelügyelőség iskolalátogatásai alatt főleg arra, hogy az elemi népiskolák mindegyikénél meg legyen a hat évfolyam, illetőleg, hogy a *népiskolai kötelezett tantárgyak hat évfolyamra felosztva tanittassanak*, — s hogy az elemi népiskolai hat évfolyamhoz minden iskolánál szervesen kapcsoltassék a három évfolyamu *gazdasági ismétlő iskola*.

Népoktatásunk ezen sarkalatos szervezetének minél sikeresebb keresztülvitele érdekében egyidejüleg 7067. szám alatt kelt körrendeletemben külön intézkedem.

A népoktatás hatásának fokozása és a közéletre való megőrzése czéljából a folyó évi márczius hó 21-én 11,015. sz. a. kelt rendeletemmel *ifjusági egyesületek* szervezését rendeltem el.

A kir. tanfelügyelőség a legnagyobb buzgalommal legyen rajta, hogy a tanítók ily ifjusági egyesületeket ne csak szervezzenek, hanem azokat ugyis vezessék, hogy azok működése a rendelet irányelveinek teljesen meg is feleljen. Az ifjusági egyesületek szervezése körül kifej-

* Valamennyi királyi tanfelügyelőségnek és tanfelügyelőségi kirendeltségnek.

tendő buzgóságát — tekintettel ily egyesületek sikeres működésétől várható nagy eredményekre, a kir. tanfelügyelőségnek különös érdemül fogom betudni: mert meg vagyok győződve, hogy a népoktatás valódi, az életre ható, magyar hazafias irányú munkásságát a jól vezetett ifjúsági egyesületek fogják betetőzni, ezek fognak az ifjúságnak az iskolai ismereteket megérlelő helyes és valláserkölcsi alapon nyugvó cselekvési irányt megszabni.

Ugyanezért felhivom a kir. tanfelügyelőséget arra is, hogy az 1902/3. tanév végével azon tanítókat, kik ily ifjúsági egyesülettel eddig kiváló sikereket értek el, működésüknek és hatásuknak tüzetes vázolása mellett, jutalmazásra terjeszsze föl.

Különösen hangsúlyoznom kell még a *magyar nyelv kötelező tanítását*, elrendelő 1879. évi XVIII. törvényczikk végrehajtása tárgyában 1902. évi junius hó 5-én 30,332. szám alatt kelt rendeletemnek szigorú és lelkiismeretes végrehajtását.

Felhivom a kir. tanfelügyelőséget, hogy a magyar nyelv oktatására nézve ezen rendeletben megszabott heti óraszám megtartását és a magyar irás, olvasás és beszéd sikeres tanítását, minden jellegü népiskolától elengedhetetlenül követelje meg. Ha e tekintetben hibát vagy mulasztást, vagy épen visszaélést tapasztal, az idézett körrendelet értelmében személyes felelősség mellett járjon el.

Felhivom egyúttal a királyi tanfelügyelőséget, hogy a mennyiben ez még meg nem történt volna, közigazgatási bizottság útján intézkedjék, hogy a fentérintett folyó évi 30,332. sz. a. kelt körrendeletem minden községben alkalmas módon kihirdettessék.

Ugyanezen alkalommal utalok folyó évi julius hó 10-én 29,393. szám alatt kelt s *az államilag segélyezett községi és felekezeti népiskolák* állapotának javítása érdekében kiadott körrendeletemre és felhivom a kir. tanfelügyelőséget, hogy az összes államilag segélyezett elemi népiskolákat a tanév folyamán, a tanfelügyelőségnek iskolalátogatására feljogosított tagjai legalább egyszer látogassák meg, azokban úgy az iskola beléletét, tehát a törvényes tanítás eredményét és a nevelés szellemét, — mint az iskola külső viszonyait alaposan vizsgálják meg. Hangsúlyozom, hogy ezen iskolalátogatásokról nyomban a helyszinén «iskolalátogatási jegyzőkönyvek» veendők fel s minden olyan esetben, a midőn akár a közigazgatási bizottság, akár pedig a királyi tanfelügyelőség valamelyik felekezeti népiskola törvényellenessége ügyében hozzám felterjesztést tesz, az iskolalátogatási jegyzőkönyv minden esetben bemutatandó.

A népoktatás által elérendő egyik legfontosabb feladat, hogy a népoktatást a gyakorlati életre kihatóvá tegyük, vagyis, hogy az iskola olyan ismeretekre tanítsa meg az ifjúságot, a melyeknek életfoglalkozásában hasznát veszi. E végből szerveztem a *gazdasági ismétlő iskolákat*, a melyeknek életrevalóságát és szükségességét az élet és az eddigi siker teljesen igazolta.

A gazdasági ismétlő fiú- és leányiskolák számára, az eddigi tapasztalatok alapján már legközelebb új szervezetet és tantervet fogok kibocsátani, addig is felhivom a kir. tanfelügyelőséget, hogy a közigazgatási bizottság útján egy hó leforgása alatt mindazon községeket, a melyekben gazdasági ismétlő iskola szervezése az 1896. évi 60,764.

sz. a. kelt rendelettel kiadott tervezet értelmében szükséges és indokolt: ily iskola szervezésére szigorúan köteleztesse.

Ügyeljen a kir. tanfelügyelőség azután arra, hogy a közigazgatási bizottságnak erre vonatkozó határozatát a községek azonnal és sikeresen végrehajtsák.

Az állami elemi népiskolák külső és belső megizmosodásának következtében az 1901. évi 32055, sz. a. kelt rendelettel az 1901. évi szeptember hó 1-étől kezdve életbe léptettem az uj gondnoksági utasítást és állami elemi iskolai rendtartást.

Figyelemmel ama nagy anyagi áldozatokra, a melyeket az államkincstár ez intézetek fentartására és fejlesztésére hoz; figyelemmel továbbá amaz elsőrendű nemzeti, közművelődési és állami érdekekre, a mik ezen iskolák eredményes működéséhez fűződnek, a melyek megkövetelik, de magában az állami jelleg is megköveteli, hogy az állami iskolák minden tekintetben mintaszerűek legyenek és a más jellegű iskoláknak követendő például szolgáljanak; e végből nagy súlyt kell helyeznem arra, hogy az új gondnoksági utasítás és ügyrend, illetve rendtartás minden állami népiskolában pontosan végrehajtassék. E tekintetben az állami tanítótestületeket és ellenőrzői, irányítói minőségben a kir. tanfelügyelőséget teljes személyi felelősséggel terhelem.

Az állami iskolák teljes benépesitése, a tanítás rendes menete és a szorgalomidőnek megtartása a kir. tanfelügyelőségnek legfőbb gondját képezze. A tankerületben levő minden egyes állami népiskoláról követelje be a kir. tanfelügyelőség a gondnoksági utasítás 28. §-ában előirt benépesedési adatokat és azokat a mellékelt táblázatban betürendbe pontosan bejegyezve, ezen táblázatot, minden sürgetés bevárása nélkül f. é. október hó 15-éig ide terjeszsze fel.

Úgy a központi ügykezelés egyszerűsítése, valamint a tanfelügyelői irodamunka egyszerűsítése czéljából utasítom a kir. tanfelügyelőséget, hogy a közigazgatási bizottsági félévi jelentésekbe olyan konkrét eseteket, a miket kötelességéből kifolyólag ugyis okvetlenül külön administrativ elintézés tárgyává kell tennie, ne vegyen föl, hanem ezen jelentésében röviden és általánosságban tárgyalja tankerülete népoktatásügyének fontosabb mozzanatait.

Végül ez alkalommal is a leghatékonyabban figyelmeztetem a kir. tanfelügyelőséget, hogy működésének súlypontját az *iskolalátogatásokra* helyezze és iskolalátogatásait, az 1901. évi 12.955. sz. a. kiadott körrendelet szerint a leggondosabb tervszerűséggel végezze. Megkövetelem, hogy a kir. tanfelügyelőségnek iskolalátogatásokra feljogosított egész személyzete felváltva végezze az iskolalátogatásokat, még pedig kellő alapossággal.

Kijelentem, hogy előttem nem az egyes tanfelügyelőségek ügykezelési számának a magassága, hanem a lelkiismeretes és sikeres iskolalátogatások száma a hőmérője az egyes tankerületek értékének.

Budapesten, 1902. évi szeptember hó 3-án.

*

A népiskolai ifjusági könyvtárakat intéző bizottság tagjaivá a vallás- és közoktatásügyi miniszter a következőket nevezte ki: A bizottság elnökévé Sebestyén Gyulát, az országos közoktatásügyi tanács

titkárát, előadójává Tóth Rezső tanárt, tagjaivá dr. Alexander Bernát, tud. egyet. tanárt, Benedek Elek írót, Csernoch János, országgyűlési képviselőt, dr. Bánóczi József egyet. m. tanár, képzőint. igazgatót, Komáromi Lajos tanárt, dr. Kenedi Géza lapszerkesztőt, dr. Marczali Henrik, tud. egyet. tanárt, dr. Margalits Ede tud. egyet. tanárt, Móra István polgári leányiskolai tanárt, Klupathy Jenő tud. egyet tanárt, Ujváry Bélát a Néptanítók Lapja szerkesztőjét és Szöts Farkas theologiai tanárt és lapszerkesztőt. A kinevezés 1158 eln. sz. a. kelt és 5 évre szól.

*

Leányismétlőiskolák tanítói. Érdekes tervvel foglalkozik — hír szerint — a kultuszminiszterium népnevelési ügyosztálya s ez az, hogy azokat a tanítónőket, a kik a gazdasági ismétlőiskolában tanítanak, tökéletes magyar gazdaasszonyokká képezteti ki, még pedig egészen gyakorlati úton. A kir. tanfelügyelők bejelentenék ugyanis azokat a vidéki úri asszonyokat, a kik vidékükön elismert gazdaasszonyok s a háztartást maguk vezetik. Állami ösztöndíjjal ezeknél egyes tanítónők helyeznének el egy-egy évre s ott a háztartás és a gazdasszonykodás minden ágát gyakorlati úton tanulnák meg s ezt a gyakorlati tudást aztán szépen értékesíthetnék az iskolában.

*

Vörösné Beniczky Hermin emléktáblája. Kegyeletes ünnep folyt le szombaton Nógrádmegye Vanyarcz nevű községében. Nógrádmegye közönsége a «Nógrádmegyei Tanító Egyesület» kezdeményezésére emléktáblát helyezett el a község templomában a humánus és tevékeny életű, néhai Veres Pálné (az «Országos Nőképző Egyesület» meg számos más nemes czélzatú intézet megalapítója) emlékére. A fővárosból is sokan rándultak fel az ünnepély helyére, a mely bizonyára még soha nem látott együtt oly nagyszámú ünneplő közönséget. A budapesti vendégeket — többek között az «Országos Nőképző Egyesület» ismert nevű illusztris hölgyeit — Vladár evangélikus esperes, Nagy Mihály alispán, meg mások fogadták. A menet hosszú kocsisorban egyenest az evangélikus templom elé tartott. A nem nagy templom teljesen megtelt az ünneplőkkel, úgy hogy sokan ki is szorultak. Az összegyültekhez Vladár esperes intézett szép, lélekemelő beszédet, majd szavának elhangzása után Nagy Mihály alispán beszélt. Beszéde végeztével hullott le az oltár jobb oldalán elhelyezett emléktábláról a lepel. Az emlékmű relief mellkép alakjában ábrázolja néhai Veres Pálnét, művészies kidolgozása Holló Barnabás szobrász tehetségét dícséri. A megkapó jelenet után Stréter Alfréd országgyűlési képviselő emlékezett meg az ünnepelt érdemeiről, szép szavakkal méltatva áldásteljes életét, utána Magyar Béla tanító beszélt a «Nógrádmegyei Tanítók Egyesülete» nevében és végül Rudnay Józsefné úrnő, mint Veres Pálné leánya, köszönte meg szívhez szóló szavakkal az ünneplést. Az ünnepély második része a temetőben Veres Pálné sírjánál folyt le, a melyre koszorúkat helyeztek az «Országos Nőképző Egyesület» nevében: gróf Teleki Sándorné, Csiky Kálmánné, Emich Gusztávné, Hellebrandt Jánosné és Szigeti Gyuláné úrnők, mint az egyesület kiküldöttei: «Dicsőült megalapítójának hálával adózik» felirattal, az «Országos Nőképző Egyesület Tantestülete» nevében Krúg

Teréz, Entz Jolán úrnők és Pályi Sándor igazgató: «Veres Pálné emlékezetének az Országos Nőképző Egyesület tanári testülete» felirattal és Nógrád vármegye közönsége. «Hálás megemlékezéséül» felirattal. Az ünnepély lefolyása után Rudnay Józsefné úrnő látta kastélyában az ünneplőket szíves vendégszeretettel vendégekül.

*

A Huszár-Ujlaki-féle női festő-iskola október hó 1-én megkezdi második évfolyamát. A tanítás ez idén is kiterjed úgy a képző-, mint az iparművészetre s mindkét ágban kitünő tanerők vezetése mellett történik az oktatás. A tanév folyamán iskolai kiállításokon mutatják be a nagyközönségnek a tanítványok előhaladását, a mely alkalmakkor az az egyes munkák értékesíthetők is lesznek; az általános művészi nevelés czéljából felolvasásokat rendeznek s az év befejeztével a legjobbak közt buzdításúl és elismerésül érmeket osztanak ki. Az elmult évi nagy látogatottság lehetővé teszi, hogy a tandíjakat mérsékelhessék. A tanrend és tandíj a következő: d. e. fejrajzolás élő model után mindennap 9—1-ig, egy hónapra 30 K, 3-szor hetenkint egy hónapra 20 K. Virágrajzolás iparművészet mindennap 9—1-ig egy hónapra 20 K, 3-szor hetenkint egy hónapra 15 K. D. u. gyermek-kurzus 3-szor hetenkint egy hónapra 6 K, iparművészet 3-szor hetenkint egy hónapra 6 K. A gyermek-kurzusra fiúk és leányok egyaránt járhatnak 6-tól 14 éves korig.

*

Uj szabászati iskola leányok számára. Szabóné-Nogáll Janka felügyelete és Berkovits Ignáczné igazgatása alatt «szabászati mintaiskola» keletkezett, mely 1902. év szeptember havában kezdte meg működését. Keletkezésének története a következő:

Pár éve, hogy az Országos Iparegyesület kebelében egy iparpártoló bizottság alakult a főváros tevékeny hölgyeiből, kik akkoriban az elnöki méltóság elfogadására a volt kereskedelmi miniszter jótékonyságáról széles körben becsült nejét: Hegedüs Sándorné ő kegyelmességét nyerték meg. Az előkelő hölgyek nemes czélja az volt, hogy testvéries egyesülésben, egymást tettre búzdítva pártolják és védjék a magyar ipart, melynek életműködését akkoriban külföldi városok üzletemberei nehezítetettek meg. Kecsegtető ajánlataikkal az idegen szabók részére hódítottak igen sok előkelő honleányt. Az iparpártoló bizottság hölgyei szomorú szívvel tapasztalták, hogy milyen mostoha gyermekké satnyul itthon a magyar szabóság, míg az idegen, de különösen a bécsi egyre gyarapszik, virul a magyar hölgyek pénzéből és buzdításától. Látták, fájlalták, de ha őszinték akartak lenni, maguk is bevallották, hogy azoknak a hölgyeknek, kik idegen helyen keresnek és találnak jobbat, némileg mégis igazuk van. A magyar szabóipar — néhány teljesen versenyképes, nagy vállalat kivételével — nem áll azon a színvonalon, hogy a magasabb igényű öltözködés czéljának megfelelhessen. A munkások s különösen a munkásnők többnyire csak igen gyarló mintázók, gépszerű másolói az idegen modelleknek, nincs bennök ötlet, fantázia, leleményesség s nincs meg főképen a finomabb ízlés — a kézi ügyességnek az alapos, értelmes tudása, melyet csakis rendszeres, bizonyos iskolai beosztással végbe vitt tanítással lehet elsajátítani. A külföldi házak jól

képzett, ügyes munkásnőkkel dolgoztatnak s bár jól fizethetik őket, a gyorsabb, rendesebb munkát olcsóbban is szállíthatják.

De épen azért, mert a szomorú tények belátásra kényszerítettek, az iparpártoló bizottság nem nyugodhatott bele a magyar szabóság ilyen sorsába. S ekkor érett meg néhány komoly lelkű nő kis társaságában az a terv, hogy a tudatlan munkásnőket tanítani kell. Rendszeresen, igazán, alaposan. Meg kell szüntetni azt a fehér rabszolgaságot, mely a kifutó-leány elnevezés alatt olyan szánalmasan ismeretes. Varróiskolába kell gyűjteni őket, asztalok, gépek, rajztáblák mellé, hol a nap munkára való nyolcz óráját igazán varrással, tanulással töltsék el, nem pedig futkosással és cseléd-teendőkkel. Igazi, talentumos mesternőt kell mellé jük adni, olyat, kinek tudását hosszú évek nagy sikerei bizonyítják. És tanítani kell őket arra, a mi jól megfizethető kenyérkeresetük lesz teljesen ingyen, két évfolyam alatt, mely után megszerezhetik hiteles képesítésüket. Képesítést arra, hogy jó munkásnők legyenek s ha úgy tetszik, később önálló üzletet is nyithassanak. A tanulás ideje alatt pedig módot és alkalmat kell nekik nyujtani arra, hogy bizonyos általános műveltségre is szert tehessenek. A műveltség ama jó alapföldjére, melyből az ízlés, a fantázia, az ötlet fakad, ez a modern hármas egység, melynek segítségével a szabóság művészetté, költészetté finomul.

S ha egy ilyen mintaszerű iskolában el lehetne érni a szabóságnak azt a fokát, mely már az iparművészet terére lép, miért ne lehetne ez a tudás nemes szórakozása jómódú, úri lányoknak is? A legtakarékosabb és hasznosabb időtöltés ez; az az alapos tudás pedig, mely velejár, biztosíték is lehet egy ismeretlen jövő kiszámíthatlan sorsfordulatai ellen. Ezer a panaszunk, hogy a diploma, az irógép tehetetlenül áll a nagy konkurrencziával súlyosított kenyérkereset mellett. A varrótű ősidők óta áldott segítőtársa az asszonynak. Térjünk vissza hozzá. Térjünk vissza, ha csak kedves, asszonyos, takarékos szórakozásra vágyunk; szerezzük meg akkorra, ha esetleg mostohább, haragosabb arczát fordítja felénk a szeszélyes sors.

Az a tandíj, a mit ebben az iskolában havonkint a szabás-varrás megtanulásáért fizetnének az úri családok leányai, nem lenne több, mint akár zongora-órák, akár nyelv-órák díja szokott lenni. S ennek a díjnak fejében nemcsak egy olyan tudással szaporítanák képzettségüket, melynek a családi életben hasznát és áldását fogják látni, hanem lehetővé teszik azt, hogy sok szegény leány ingyen tanulja meg a mesterségét. Mert hiszen azt a pénzt, melyet havi tandíj fejében kapna az iskola azoktól, a kiknek telik, az iskola fentartására s a tanerők fizetésére fordítanók. Azok az öltések, melyeket itt disztingvált körben előkelő leányok szórakozásból vetnek a selyemre, azok a fillérek, melyeket tandíj fejében lefizetnek, tulajdonképen egy nagy társadalmi mulasztást tennének jóvá: megmentenék, kenyérhez, tudáshoz segítenék a haladó század itt felejtett fehér rabszolgáját: a kifutó-leányt . . .

Az iparpártoló hölgyek határozatából 1902. év junius havának 5-ik napján, a hölgy-bizottság színe elé került a kidolgozott, teljesen megérett terv. Az Országos Iparegyesület díszterme fogadta be akkor a budapesti társaság színe-javát, Gelléri Mór kir. tanácsos ült az elnöki székben és Szabóné Nogáll Janka ismertette a szabászati mintaiskolának tervét. Felolvasása közben bemutatta Berkovics Ignácznét, az ismert

szabó-művésznőt, ki helyiséget ajánlott fel a nemes czél érdekében, valamint a szegény lányok ingyen kiképzését.

A hölgy-bizottság akkor teljes bizalmat szavazott a kezdeményezőknek és mint természetes és örvendetes ténybe nyugodott bele abba, hogy a szabászati mintaiskola igazgatója Berkovics Ignáczné legyen. A védnök nagy garantiát nyujtó munkáját Szabóné Nogáll Janka vállalta el, mint az Országos Iparegyesület női iparpártoló bizottságának tagja.

A rendszeres munka és tanítás 1902. év október első napján kezdődik.

A mintaiskola tanítói mind olyan szabómesterek és mesternők lesznek, kik tudásukat évek óta tartó nagy gyakorlatból merítették. Közülök válnak ki azok, kikkel haladottabb nyelvismerettel bírók a német és franczia nyelvet gyakorolják, valamint a rajztanítók is. Történik pedig a gyakorlati tanítás Berkovics Ignáczné állandó felügyelete alatt. A növendékek szellemi kiképzésére, mely okszerű előadások, hasznos olvasmányok, időszaki felolvasások útján történik, Szabóné Nogáll Janka ügyel fel. Mint tanító egyes órák tartama alatt egy fodrásznő, egy szépség-ápoló s egy pipere-árúsnő szintén közreműködik.

A mintaiskola növendékei tandíjmentesek és tandíjasok. Külön termekben foglalnak helyet, a tanítást azonban egyforma arányban élvezik. Tandíjmentes növendék lehet szegénységi bizonyítvány nélkül is minden 14 éves, sőt korosabb asszony és leány, ki belépésekor kijelenti, hogy kenyerét varrás útján akarja megkeresni és irásban kötelezi magát arra, hogy két évig a mintaiskola tanítványa marad és a négy félévből álló tanfolyamot elvégezi. Tandíjas növendék lehet minden olyan intelligens úri leány, ki tizenhatodik évét már betöltötte. A két évig tartó tanulás ránézve nem kötelező. Tetszés szerint megszabott ideig is tanulhat szabóságot.

A tandíjmentes növendékek állandóan azt az anyagot dolgozzák fel, melyet a minta-iskola ad nekik. A harmadik és negyedik félév hallgatói azonban már saját anyagukból, a maguk számára is készíthetnek minden saisonban egy ruhát.

A tandíjas növendékek anyagot hoznak a minta-iskolába s abból saját javukra készíthetnek toilette-czikkeket.

A minta-iskola vidékről jövő növendékeket is elfogad. Ez esetben az ellátásra stb. nézve szóbeli megegyezés szükséges.

IRODALOM.

Szitnyai Elek: «LÉLEKTAN és NEVELÉSTAN.» Felsőbb leányiskolák VI. osztálya számára. Kiadta a Franklin-Társulat Budapesten, 1902. évben. Ára 1·20 korona.

Szitnyai Elek tankönyvírói tevékenységét ismervén és méltányolván, örömmel fogtam a szóban forgó tankönyv tanulmányozásához, annál inkább, mert a szerző, mint tankönyvének előszavában mondja, «ambiczióval és lelkesedéssel vállalkozott műve megirására». Joggal vártam tehát tőle ezuttal is kiválót.

A tankönyv használható is, de nem kiváló. A tankönyv használható, mert állam- vagy alkotmányellenes, vagy a vallási és erkölcsi nevelés szempontjából kifogás alá eső tanokat nem csak nem tartalmaz, de egyenesen azon van, hogy haza- és emberszeretetre, vallásosságra és erkölcsi helyes világnézletre neveljen, a pszichologiai tudomány jelen fejlettségének színvonalán áll; a tantervnek — betű szerinti értelemben véve megfelel; terjedelme — $6^1/_4$ ív — nem nagy, kiállítása csinos, ára — 1 kor. 20 fill. — megfelelő.

A fentemlített könyvet azonban kiválónak, tankönyvirodalmunkra nézve nyereségnek azért nem mondhatom, mert szerkezete nem egységes, a tanterv szellemének, illetve a neveléstan felsőbb-leányiskolai tanítása czéljának meg nem felelő, eredetileg nem is ezen iskolák számára készült, s mert előadási módjára nézve is — épen e könyv czélját tekintve, sok kivánni valót találok.

A könyv szerkezete nem egységes. Nem azzal a czéllal készült, hogy felsőbb leányiskolák *neveléstani* kézikönyve legyen. Daczára a szerző által hangsulyozott «ambicziónak és lelkesedésnek», melylyel a könyv készült, nem egyéb az, mint a szerző — fiúközépiskolák VIII. osztálya számára irt — «Lélektan és logika» czímű tankönyvének némi elhagyásokkal rövidített lenyomata, kiegészítve egy-két — a felsőbb leányiskola tantervének megfelelő czímű, — kisebb fejezettel. Hogy ezek a kihagyások és betoldások a könyv egységes tervezetét megrontották, az természetes. Szerző kétségtelenül sokkal jobban oldotta volna meg feladatát, ha a felsőbb leányiskola tanítási czélját szem előtt tartva, teljesen új tankönyvet ír.

A felsőbb leányiskolai új tantervnek a könyv fejezet czímei megfelelnek ugyan; de a tanterv szellemét, mely azt kivánja, hogy a leányok «nemük sajátosságának megfelelő» műveltséget nyerjenek, a szerző nem veszi kellő figyelembe. Alig egy-két — bár elég lelkes mondattal áldoz (a 8-ik lapon) ennek a czélnak; egyebekben azt hiszem, hogy a gyermeki lélek megfigyelése vagy a nevelés kérdései és a nevelés gyakorlata iránt, a leendő anyákban érdeklődést kelteni nem képes. Pedig ez volna főfeladata.

Ámbár a könyv irójától sem a megfelelő szakismeretet, sem a nemes törekvést műve által nevelőleg hatni a növendékekre, megtagadni nem lehet: tanítói és nevelői czélját, előadásmódjának hiányai miatt, csak tökéletlenül érheti el.

Mellőzve némely hibás vagy homályos szerkezettel biró kifejezést, csak azt említem fel, hogy sok latin kifejezést használ s a megfelelő magyart nem említi, a mi a latinul nem tanuló leányok könyvében meg nem engedhető; még nagyobb baj, hogy használ oly szavakat, melyeket csak később magyaráz meg. Az *ingert* pl. csak a 16. lapon magyarázza, noha előbb már többszörösen használja. A «meghatottság» kifejezést nem szerencsésen választotta az «ingereltetés» helyett. Az ilyen mondatot, mint: «Már jóval a születés előtt nyilvánul a szervezetben« (t. i. a mozgás) 15—16 éves leányok tankönyvéből (22-ik lap, 11. sor) ki kellene hagyni, valamint a nemi szerelem — noha elég diskrét — értelmezését is (66. lap, 6. sor). Szerző magyarázat helyett *gyakran* czitálja a neves irók frázisait: így pl. a 70-ik lapon a *szép* meghatározására 10 különböző frázist és 10 nevet sorol fel. Ez csak az emlékezet terhelésére való; ilyen fokú tankönyvben értéke nincs. Az érzelmek magyarázata általában zavaros. Említi az érzethangulatot, de a képzethangulatát itt mellőzi, pedig mily egyszerű magyazázata lehetne a kettő szembeállítása, az érzéki és értelmi érzelmeknek! Az érzelmek osztályozásánál a kellemes és kellemetlen érzelmeket, mint az érzelmek külön faját említi (64. lap), holott ezek csak tulajdonítmányai az összes érzelmeknek. Az 58. lapon a következtetésről beszélve, ezt mondja: «Mindezen (föntemlített) esetben *egyesről-egyesre* következtetünk. A következtetésnek *ezt* a formáját induktiónak, magát a következtetést induktiv következtetésnek mondjuk.» Ez hiba, melyet az sem tesz jóvá, hogy pár sorral odább egészen helyesen mondja, hogy az inductió *egyesből általánosra* való következtetés. Általában nagy hiba az a könyvben, hogy néha több meghatározás áll a gyermek előtt, melyek magukban véve helyesek, de egymást fölöslegessé teszik, sőt néha ellentmondók. Legyen szabad itt csupán a 77. 78. és 79-ik lapokon tárgyalt *indulat* magyarázására utalnom, mely többek közt ilyen mondatokat tartalmaz: «Az indulat egy része sós vizzé alakul.» «Látható kifejezője az indulatnak a korai, igen gyorsan beálló őszülés.» Az őszülés következménye lehet az indulatnak, de nem kifejezője; és az indulat okozza ugyan a mirigyek tevékenységének fokozása által a könyeket, de maga nem alakul sósvízzé. Az ilyen homályos és határozatlan kifejezések a gyengébb itélőerővel és tudással biró tanulót zavarba hozzák.

Nagyon hiábavalónak tartom a 73-ik, 74-ik és 81-ik lapokon közölt képeket. Azoknak a növendékeknek, kik az idegrendszerről csak annyit tanultak, mint a mennyit szerző velük (a 10. és 11-ik lapon) közöl, fölötte értéktelen dolgok ezek, ha mindjárt William James, amerikai pszihologus és D. Hack Tuck, elmegyógyász — nem felsőbb leányiskolai növendékek számára írt — műveiben igen tanulságosak és helyén valók. Egyáltalában nem tudom, mi köze a felsőbb leányiskolai növendékeknek ezen urak és Willmann, Klaiber, Höffding stb. bőven emlegetett tekintélyek nézeteihez és neveihez. Tudományos munkában szükséges az ilyen hivatkozás, itt fölösleges, sőt káros. Kívánatos ezek szerint, hogy szerző könyvét új kiadás alkalmával alaposan dolgozza át; a felsőbb leányiskoláknak valóban szükségük van egy jó neveléstani tankönyvre s ennek *megírása* a szerző becsvágyának méltó tárgya lehet. *S. I.*

FRANKLIN-TÁRSULAT
KIADÁSA

MAGYAR REMEKIRÓK

55 KÖTET

SHAKSPERE

ÖSSZES SZINMŰVEI

6 KÖTET

ÁRUK EGYÜTT:

240 KORONA

KÜLÖN:

Magyar Remekirók 220 kor.

Shakspere 30 kor.

Most jelent meg a **II. sorozat!**

TARTALMA:

Arany János munkái II. kötet.
Sajtó alá rendezte és bevezetéssel ellátta Riedl Frigyes.

Kossuth Lajos munkáiból.
Sajtó alá rendezte és bevezetéssel ellátta Kossuth Ferencz.

Reviczky Gyula összes költeményei. *Sajtó alá rendezte és bevezetéssel ellátta Koroda Pál.*

Szigligeti Ede szinművei I. köt.
Sajtó alá rendezte és bevezetéssel ellátta Bayer József.

Vörösmarty Mihály munkái II.
Sajtó alá rendezte és bevezetéssel ellátta Gyulai Pál.

Az öt kötetből álló első sorozat tartalma:

Arany János munkái I.
Sajtó alá rendezte Riedl Frigyes.

Vörösmarty munkái I.
Sajtó alá rendezte Gyulai Pál.

Tompa Mihály munkái I.
Sajtó alá rendezte Lévay József.

Garay János munkái.
Sajtó alá rendezte Ferenczi Zoltán.

Csiky Gergely szinművei.
Sajtó alá rendezte Vadnai Károly

☞ Minden könyvkereskedésben kapható.

A **Franklin-Társulat** kiadásában **Budapesten** (IV., Egyetem-utcza 4. sz.) megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

A MAGYAR HELYESIRÁS SZABÁLYAI SZÓJEGYZÉKKEL.

Iskolai használatra összeállitotta

BALASSA JÓZSEF.

Ára füzve 30 fillér.

A NÉMET HELYESIRÁS ALAPELVEI.

(Helyesirási szótárral.)

Iskolai és magánhasználatra.

Az új, egységes német helyesirás alapján összeállitotta

HAUSER REZSŐ SÁNDOR

áll. felső keresk. isk. tanár.

Ára füzve 1 korona.

A NŐK TÖRVÉNYKÖNYVE.

A nők jogaira és kötelességeire vonatkozó összes törvények és rendeletek alapján.

Irta

K. NAGY SÁNDOR

pestvidéki kir. törv. biró.

Ára füzve 2 korona 50 fillér.

TARTALMA:

Előbeszéd.
I. A nők jogai és kötelességei általában.
II. Leányok jogai és kötelességei.
III. Jegyesek jogai és kötelességei.
IV. Asszonyok jogai és kötelességei.
V. Anyák jogai és kötelességei.
VI. Elvált nők jogai és kötelességei.
VII. Az özvegyek jogai és kötelességei.

Felhivás előfizetésre.

A „Nemzeti Nőnevelés“ az 1902-ik évben — a régi zászló alatt, a régi jelszóval — huszonharmadik évfolyamát kezdi meg. Főtörekvése: hogy tehetsége szerint hozzájáruljon nőnevelésünk nemzeti szellemben való tovább fejlesztéséhez, s hogy összekötő kapcsúl szolgáljon mindazok közt, a kik nőnevelésünknek e szellemben munkásai.

A „Nemzeti Nőnevelés“ az egyetlen nőnevelési szakfolyóirat irodalmunkban.

A „Nemzeti Nőnevelés“ a legolcsóbb pedagogiai folyóirat.

Két oly körülmény, a mely okot s módot szolgáltat folyóiratunk pártolására, mely csak tömegesebb részvétel mellett tarthatja fenn magát áldozatok nélkül.

A „Nemzeti Nőnevelés“ az 1902-ik évben is megjelen (az iskolai nagy szünet idejét kivéve) minden hónapban három nyomott ívnyi terjedelemben.

Előfizetési díj: egész évre 4 kor.

Csak egész évre nyitunk előfizetést; de az előfizetési összeg két részletben való lefizetését is elfogadjuk.

Az előfizetési pénzek a „Nemzeti Nőnevelés“ címe alatt a VI. kerületi állami polg. iskolai tanítónőképző intézetbe (István-út); a folyóirat szellemi részét illető közlemények Sebestyénné Stetina Ilona szerkesztőhöz (VI., Bulyovszky-utcza 28. sz.) küldendők.